

Серія «Вища освіта в Україні»

Курило Тетяна Вячеславівна

УКРАЇНСЬКЕ ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як
навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

Львів
«Новий Світ – 2000»
2011

УДК (477)347(075)
ББК 67.9(4УКР) 304я73
К 94

Розповсюдження та тиражування без
офіційного дозволу видавництва
заборонено.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-228 від 13.01.11р.)*

Рецензенти

В.А. Васильєва – доктор юридичних наук, професор;
Р.О. Стефанчук – доктор юридичних наук, професор.

ISBN 978-966-418-172-0

К 94 Курило Тетяна Вячеславівна

Українське цивільне право: навчальний посібник. – Львів:
«Новий Світ-2000», 2011. – 238 с.

В посібнику йдеться про загальні положення цивільного права як провідної галузі в системі права України.

Особливістю книги є те, що до неї включені найактуальніші інститути цивільного права: «Право інтелектуальної власності» та «Спадкове право».

Книга буде цікавою для студентів, курсантів навчальних закладів для всіх рівнів акредитації та всіх тих кого цікавлять цивільні правовідносини.

УДК (477)347(075)
ББК 67.9(4УКР) 304я73

ISBN 978-966-418-172-0

© Курило Тетяна Вячеславівна, 2011.
© “Новий Світ-2000”, 2011

Передмова

У нинішній час вивчення цивільного права як провідної галузі української системи права і навчальної дисципліни є однією з найголовніших цілей підготовки юристів та правоохоронців як висококваліфікованих фахівців. Без знань цивільного права неможлива підготовка юриста до будь-якої форми юридичної діяльності. І саме процес засвоєння матеріалу студентами та курсантами є досить ускладненим, оскільки існує ряд причин, що унеможливають досягнення поставленої мети.

Посібник Т. В. Курило підготовлений для вивчення курсу «Цивільне право України» і складений з урахуванням навчальних програм для вищих навчальних закладів на основі чинного цивільного законодавства.

«Українське цивільне право» є першою у своєму роді науковою працею, яка дає змогу не лише студентам правознавцям, а й читачам, які не мають спеціальної підготовки, ознайомитись і пізнати ази цивілістики у досить зручному варіанті – схематично.

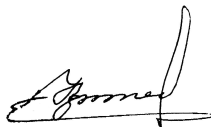
Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на вищу освіту в Україні, що суттєво модернізує освітню діяльність у контексті європейських вимог переходу до кредитно-модульної системи навчання. Тому, у зв'язку з можливими змінами, у робочих навчальних планах щодо скорочення аудиторних годин навчальний посібник «Українське цивільне право» є досить актуальним і важливим, оскільки дає змогу студентам та курсантам у короткий термін засвоїти навчальний матеріал, поданий на самостійне опрацювання, а зручність викладення у схемах дозволяє нагадати пройдені теми і ефективно підготуватись до семінарських занять.

У навчальному посібнику внаслідок аналізу чинного законодавства чітко узагальнено і висвітлено основні поняття цивільного права та категорії цивільно-правових інститутів, які для зручності викладені схематично, що підкреслює унікальність даного видання.

Важливо зазначити наявність у посібнику і таких тем, які не належать до загальної частини цивільного права, а саме спадкове право, зобов'язальне та авторське право, що в свою чергу полегшує розуміння і засвоєння актуальних у практиці інститутів цивільного права.

Опанування викладеними у цьому посібнику правовими знаннями цивілістичної науки у такій формі сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу та якості знань студентів і курсантів у вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації.

*Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор*

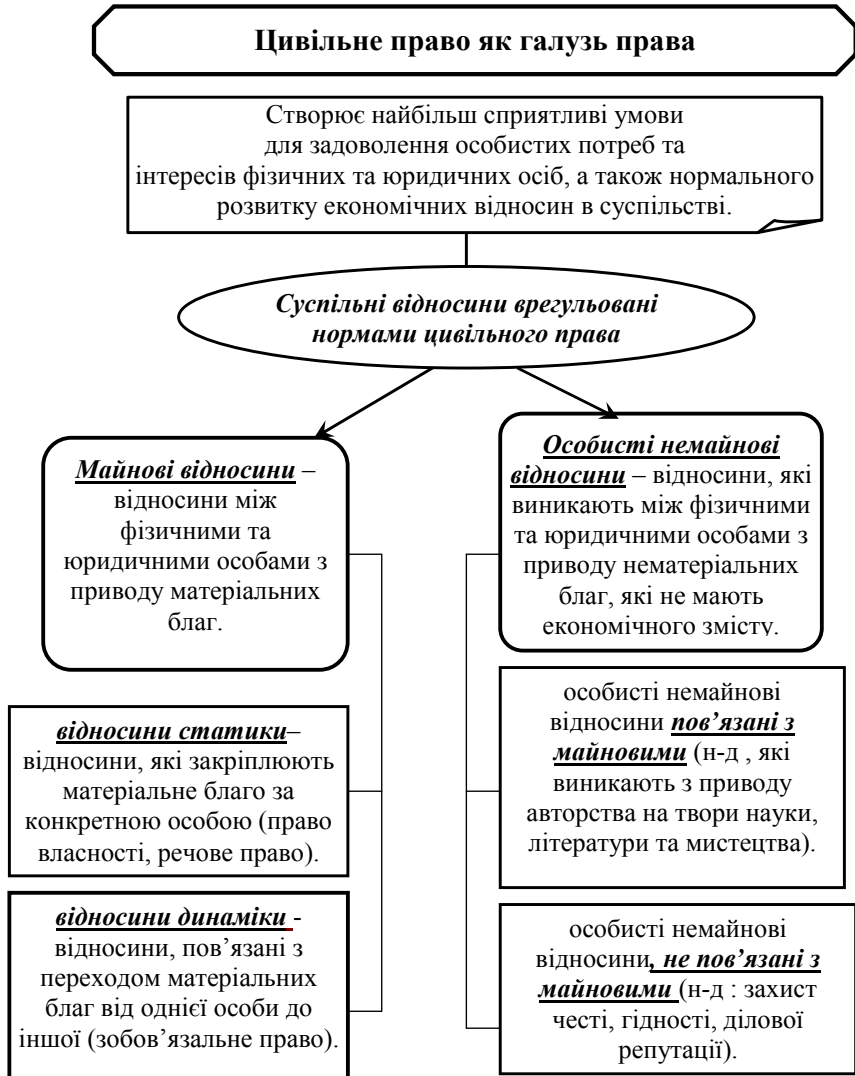
A handwritten signature in black ink, appearing to read 'В.К. Гришук', written in a cursive style.

В.К. Гришук

Тема 1.

Цивільне право як галузь права: поняття, предмет, метод.

1.1. Поняття та предмет цивільного права

1.2. Метод цивільного права

Метод цивільно-правового регулювання – сукупність прийомів, засобів, способів, за допомогою яких цивільне право впливає на майнові та особисті немайнові праввідносини, впорядковує їх, регулює та захищає.

Особливості методу цивільного права

Юридична рівність сторін. Рівність їх правового становища, яка проявляється через рівність всіх форм власності, самостійно створені господарські зв'язки, ідентичні засоби цивільно-правової відповідальності.

Автономія волі сторін. Найчастіше цивільні права та обов'язки виникають в силу двостороннього вольового акту (договору). Закон встановлює тільки загальні рамки або надає на вибір сторін способи регулювання відносин. Втручання в особисту сферу життя допускається тільки у випадках передбачених законом.

Майнова відокремленість сторін. Учасники цивільного обороту виступають в якості власників відокремленого майна, яким вони беруть участь в обороті і, яким відповідають по зобов'язаннях.

Захист цивільних прав переважно в судовому порядку, а також нотаріусом та самозахист (ст. 18, 19 ЦКУ). Якщо сторони самостійно не змогли вирішити спір, то у встановлених законом випадках – в адміністративному порядку.

Майновий характер цивільно-правової відповідальності. Об'єкт стягнення – майно, а не особа боржника. Цивільно-правова відповідальність носить, за загальним правилом, компенсаційний характер.

Тема 2.

Принципи, функції і система цивільного права

2.1. Принципи цивільного права (ст. 3 ЦКУ)

Принципи (засади) цивільного права – це закріплені в нормативно-правових актах, - положення, ідеї, начала, які пронизують усе цивільне право, уособлюють тенденції розвитку і потреби суспільства та характеризують цивільне право в цілому.

неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;

неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків встановлених законом;

свобода договору;

свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена

судовий захист цивільних прав та інтересів;

справедливість, добросовісність та розумність.

2.2. Функції та система цивільного права

Цивільне право – це система правових норм, які вказують не тільки на їх єдність, але й диференціацію на підгалузі та інститути.

Функції цивільного права – напрямки впливу на майнові та особисті немайнові правовідносини, а також на поведінку учасників цих відносин.

► **регулятивна функція**
спрямована на створення нормальних умов для функціонування та розвитку економіки;

► **охоронна функція,**
спрямована на захист цивільних прав від правопорушень

► **попереджувально-виховна функція**

► **попереджувально-стимулююча функція**

► **компенсаційна функція.**

Елементи системи цивільного права

► **загальна частина** - норми якої служать для всіх наступних інститутів цивільного права (н-д: норми щодо статусу фізичних та юридичних осіб, представництва та довіреність і т.д.).

► **право власності та речові права на чуже майно** регулює відносини з приводу приналежності матеріальних благ окремим особам.

► **зобов'язальне право**
(зобов'язання, що виникають з договорів чи деліктів)

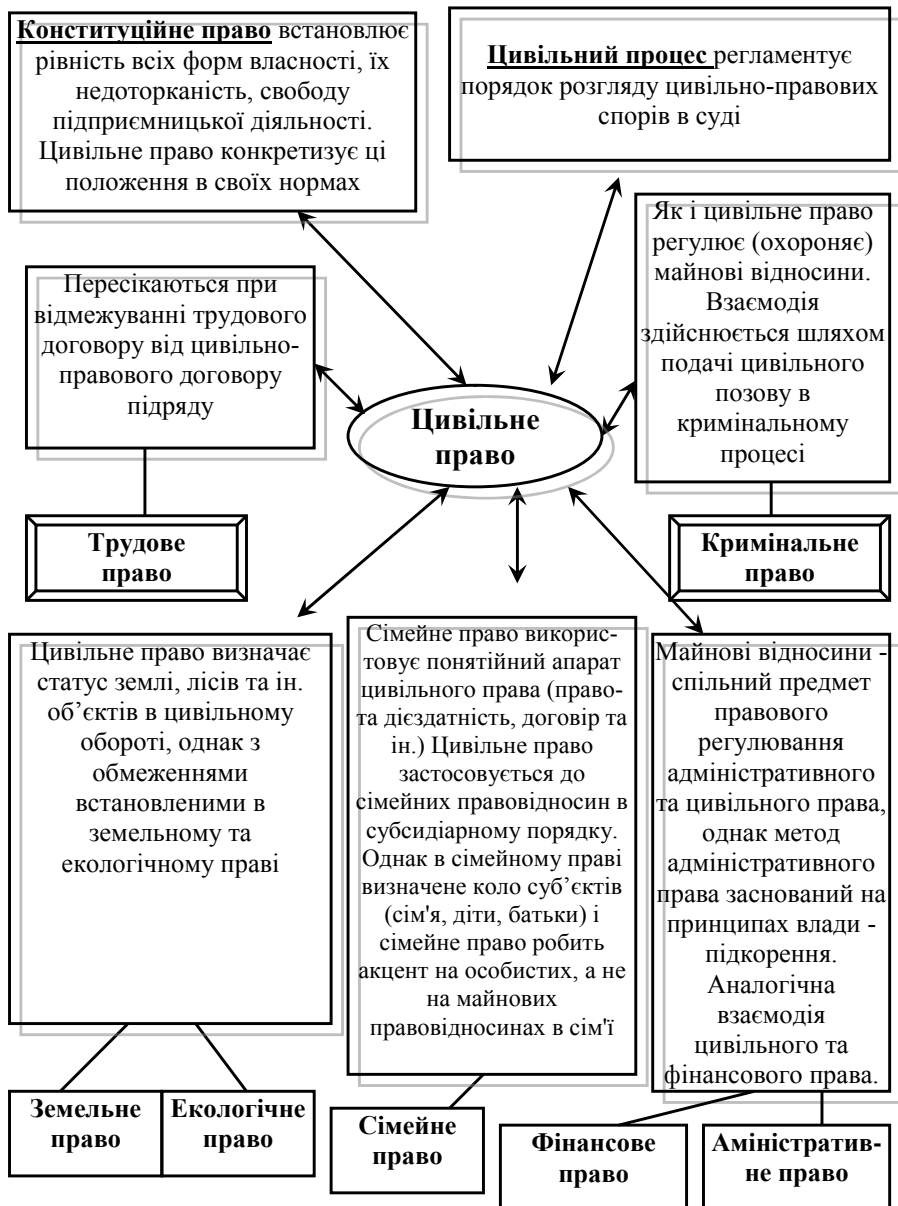
► **спадкове право** регулює перехід прав та обов'язків від померлої особи до спадкоємців

► **право інтелектуальної власності,** (авторське, патентне право, право на товарний знак, фірмове найменування і т. д.)

► **особисті немайнові права фізичних осіб,** (право на життя, право на медичну допомогу, право на сім'ю, на донорство, захист честі, гідності, ділової репутації).

Тема 3.

Цивільне право в системі галузей права України

Тема 4.

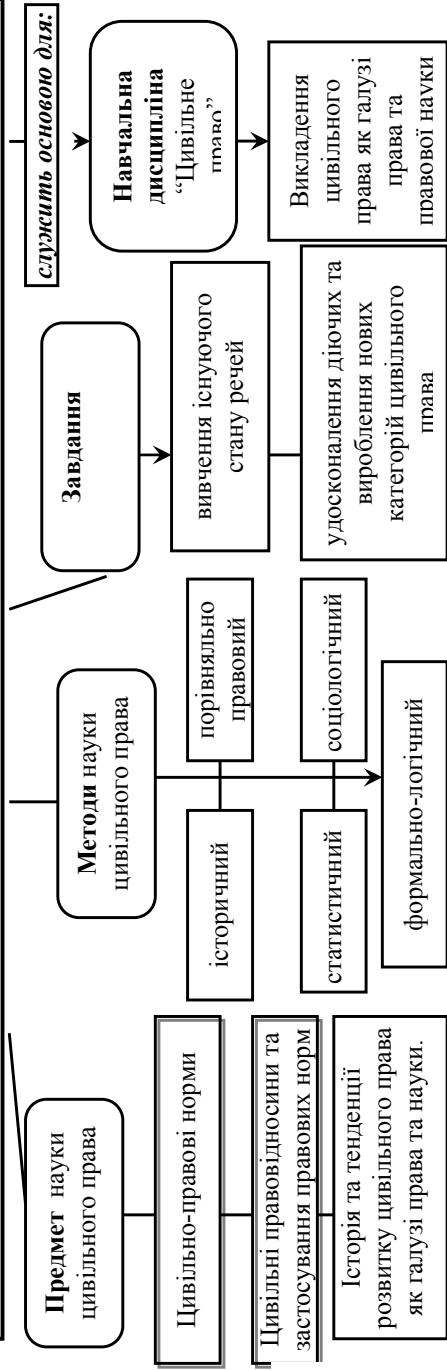
Цивільне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Цивільне право як галузь права – це сукупність цивільно-правових норм, які на засадах юридичної рівності регулюють майнові та особисті немайнові правовідносини між суб'єктами цивільного права з приводу задоволення їх матеріальних та духовних потреб.

служить основою для:

Наука цивільного права – система наукових поглядів, ідей, знань про цивільно-правові явища, їх зв'язок та розвиток. Зародження науки – Стародавній Рим. В Росії – Україні (кін. 19- поч. 20 ст. ст.) К.Д. Кавелін, Д.І.Мейер, Л.І. Петражевський, О.Огоновський, С. Дністрянський, В.М.Гордон.

В радянський період М.М. Агарков, С.М. Братусь, О.С. Йоффе, І.Б. Новицький, В.А. Рясенцев, А.М.Савицька, Д.В.Боброва, О.А.Підопригора, О.О. Підопригора. В сучасний період наука цивільного права розвивається у працях А.С.Довгерта, Я.М. Шевченко, О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Ворфоломєєвої, В.М.Коссака, З.В.Ромовської, І.В.Венедіктової, Є.О.Харитонова, В.А. Васильєвої, Р.О. Стефенчука, В.В.Лудя

Тема 5.

Джерела цивільного права

5.1. Види джерел цивільного права (ст.4-10 ЦКУ)

Джерела цивільного права – форма вираження цивільно-правових норм

Види джерел цивільного права

✓ Конституція України ,
Цивільний кодекс України та ін.
закони України, що регулюють
цивільно-правові відносини

✓ Укази Президента України,
Постанови КМУ

✓ Відомчі нормативно-правові
акти

✓ Нормативні акти СРСР , які згідно
ЗУ „Про правонаступництво”
регулюють окремі види цивільних
правовідносин

✓ Рішення Конституційного Суду
України

✓ Цивільно-правовий договір

✓ Звичаї ділового обороту, тобто
певні правила поведінки які склалися
в певній сфері підприємницької
діяльності, широко застосовується і
не передбачені законодавством

Класифікація джерел цивільного права за їх юридичною силою

✓ Конституція України

✓ Рішення Конституційного
Суду України

✓ Міжнародні договори та
Конвенції, ратифіковані ВР
України

✓ Цивільний кодекс
України прийнятий 16 січня
2003 року набрав чинності
1 січня 2004 року

✓ Інші закони України ,що
регулюють цивільні
правовідносини

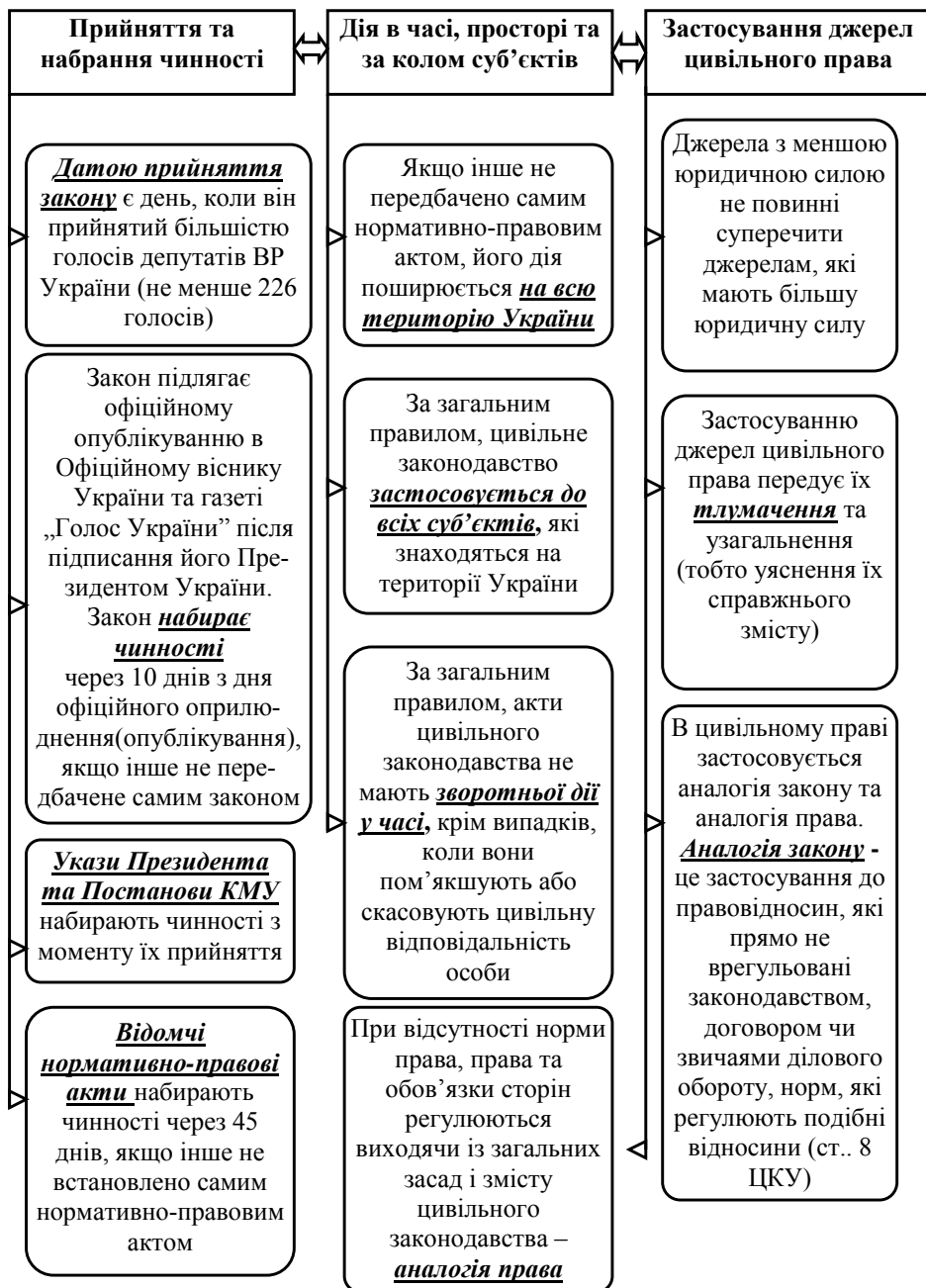
✓ Підзаконні нормативно
правові-акти (Укази
Президента, Постанови
КМУ, відомчі акти)

✓ Нормативно-правові акти
СРСР ,які не втратили
чинність

✓ Цивільно-правовий договір

✓ Звичаї ділового обороту

5.2. Цивільне законодавство

Тема 6. Цивільні правовідносини (ст.11-23 ЦКУ)

6.1. Елементи цивільних правовідносин

Цивільні правовідносини – це врегульовані нормами цивільного права суспільні відносини, учасники яких є юридично рівними носіями цивільних прав та обов'язків

структура (елементи)

Суб'єкти цивільних правовідносин

– це особи наділені цивільними правами та цивільними обов'язками, в зв'язку з участю їх в конкретному правовідношенні. Ними можуть бути будь-які суб'єкти цивільного права (фізичні чи юридичні особи, держава – Україна, АРК, територіальні громади та інші суб'єкти). Учасник цивільних правовідносин, який наділений правом називається **кредитором**, а учасник наділений обов'язком – **боржником**. Часто учасники цивільних правовідносин одночасно виступають кредитором і боржником

Об'єкти цивільних правовідносин

– це **матеріальні і нематеріальні блага**, з приводу яких суб'єкти вступають в цивільні правовідносини. До об'єктів цивільного права відносяться :

- 1) речі, в тому числі гроші та цінні папери;
- 2) ін. майно, включаючи майнові права, право вимоги;
- 3) роботи та послуги;
- 4) результати інтелектуальної діяльності;
- 5) нематеріальні блага

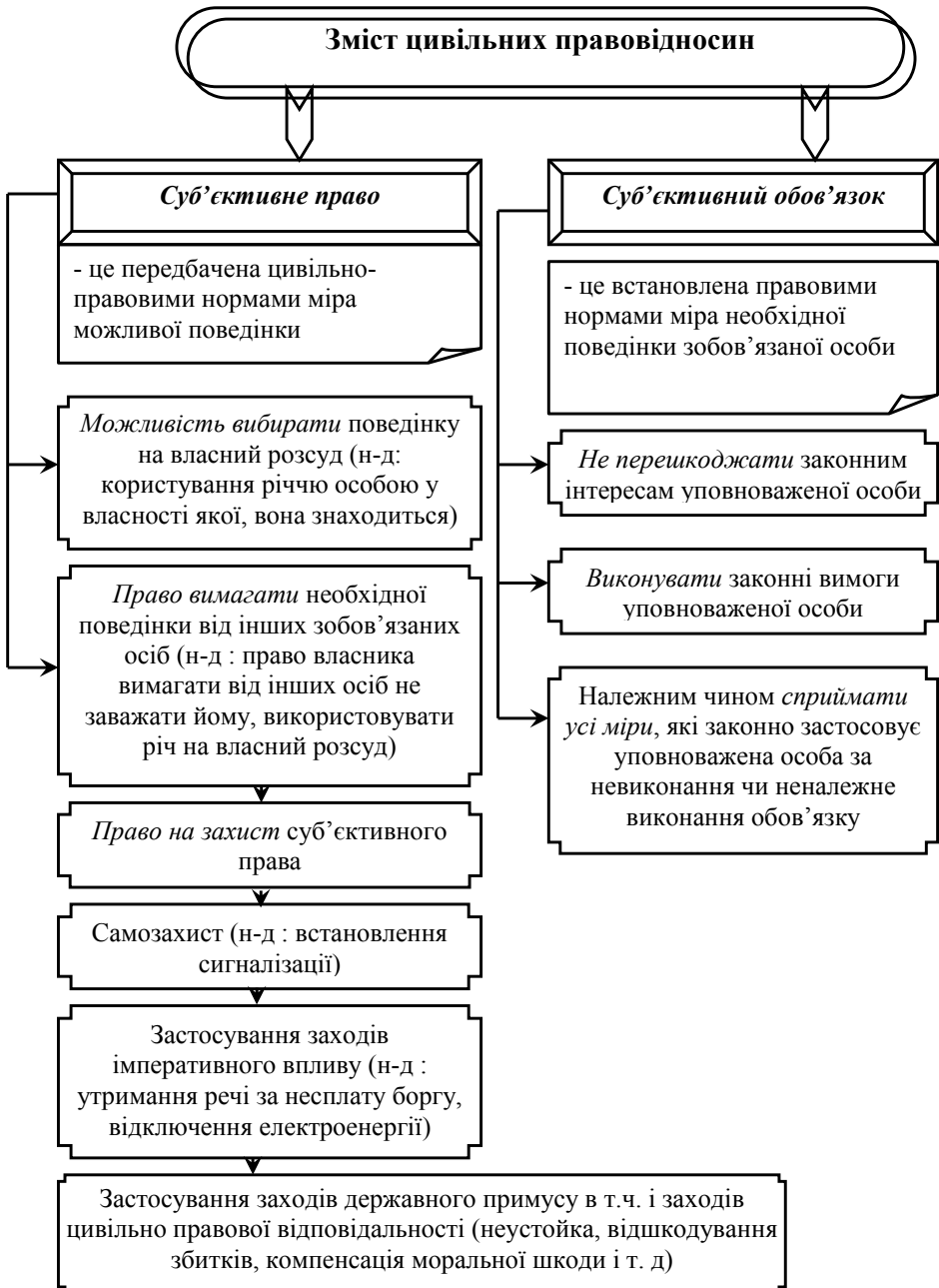
Зміст цивільних правовідносин

– це суб'єктивні **цивільні права та обов'язки** суб'єктів цивільного права. Суб'єктивні права та обов'язки тісно пов'язані між собою. Кожному суб'єктивному праву однієї особи кореспондує суб'єктивний обов'язок іншої особи в цивільних правовідносинах.

6.2. Особливості цивільних правовідносин

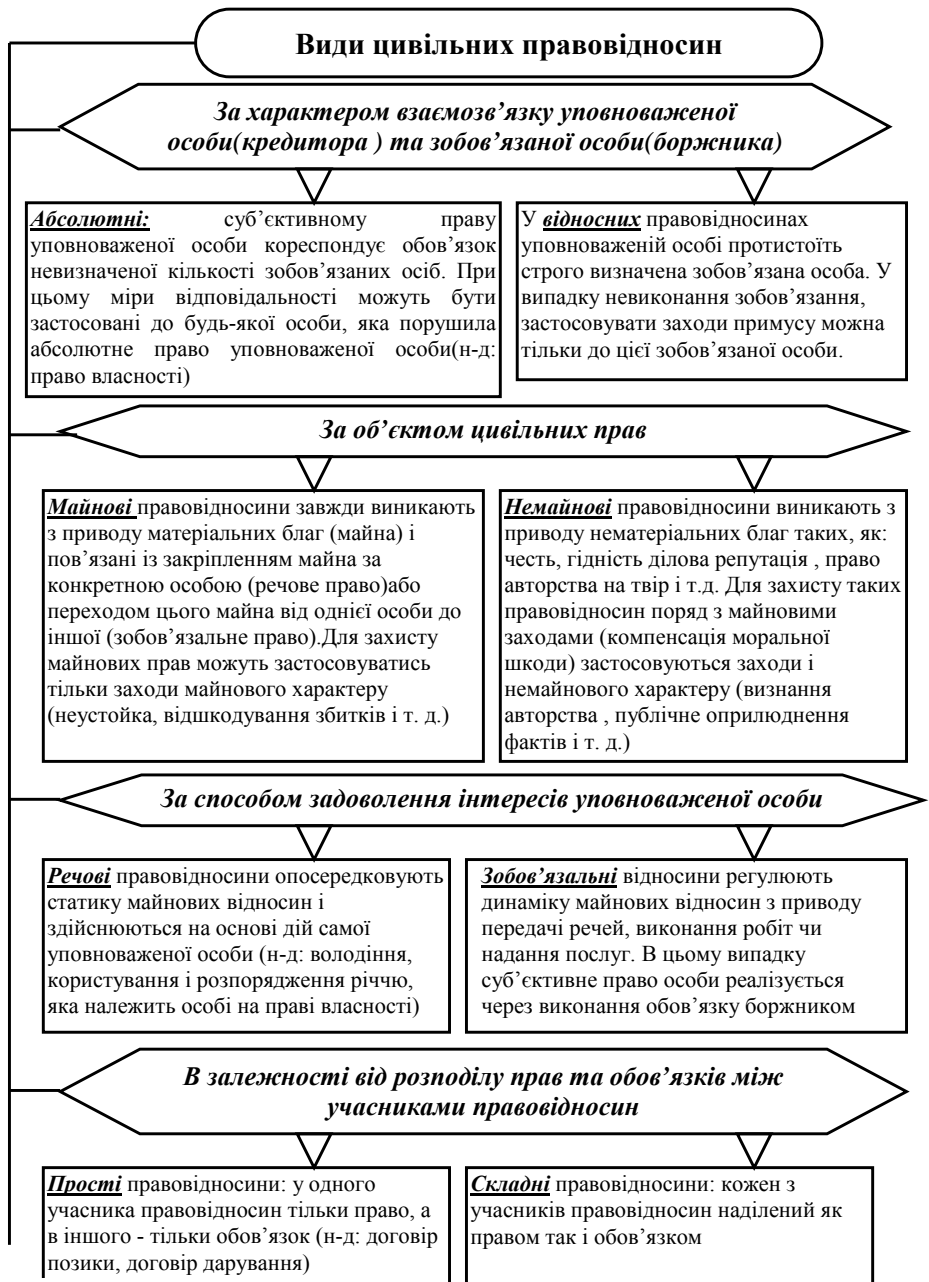

6.3. Зміст цивільних правовідносин

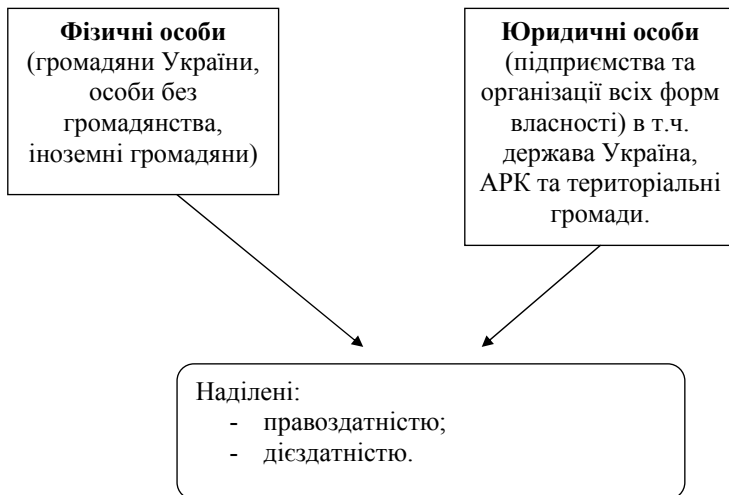
Тема 7.

Види цивільних правовідносин

Тема 8. Суб'єкти цивільного права

8.1. Суб'єкти цивільних правовідносин

Цивільна правоздатність (ст. 25 -29 ЦКУ) - визнана правом можливість фізичної особи *мати цивільні права та обов'язки* (виникає з моменту народження і припиняється в момент смерті)

Обсяг

можливість мати майно на праві власності;

успадковувати та заповідати майно;

займатися підприємницькою діяльністю незабороненою законом;

можливість створювати юридичні особи;

укладати правочини, які не заборонені законом і бути учасником зобов'язань;

вибирати місце проживання;

мати авторські права на твори науки, літератури і мистецтва;

можливість мати інші майнові та особисті немайнові права;

**NOTA
BENE!**

Обмеження правоздатності особи можливе лише у випадках визначених законом (н-д: позбавлення права займатися певним видом діяльності як санкція за скоєний злочин). Певна або часткова відмова особи від правоздатності не тягне за собою ніяких юридичних наслідків.

Основні відмінності правоздатності від суб'єктивного права

Правоздатність - це загальна передумова виникнення суб'єктивних прав, які виникають тільки при наявності певних юридичних фактів

Правоздатність - це абстрактна можливість мати права тоді як кожному суб'єктивному праву кореспондує конкретний суб'єктивний обов'язок

Правоздатність - це невід'ємна властивість особи, а суб'єктивне право – елемент правовідносин

8.2. Цивільна дієздатність (ст. 30-42ЦКУ)

Цивільна дієздатність - здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав, самостійно їх здійснювати, а також створювати для себе обов'язки, самостійно їх виконувати і нести відповідальність у разі їх невиконання

Види цивільної дієздатності:

Повна
(з 18 років)

Часткова
(з 14 до 18 років)

Мінімальна
(до 14 років)

Обмежена
(настає у певних випадках по досягненню 18 років)

Умови, при яких настає повна дієздатність

досягнення повноліття
(18 років)

реєстрація шлюбу
особою, яка не досягла
повноліття

якщо особа працює по
трудовому договору чи з
дозволу законних
представників
займається
підприємницькою
діяльністю (не раніше
16 років)

Випадки, при яких дієздатність може бути обмежена

особа страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій або (та) керувати ними

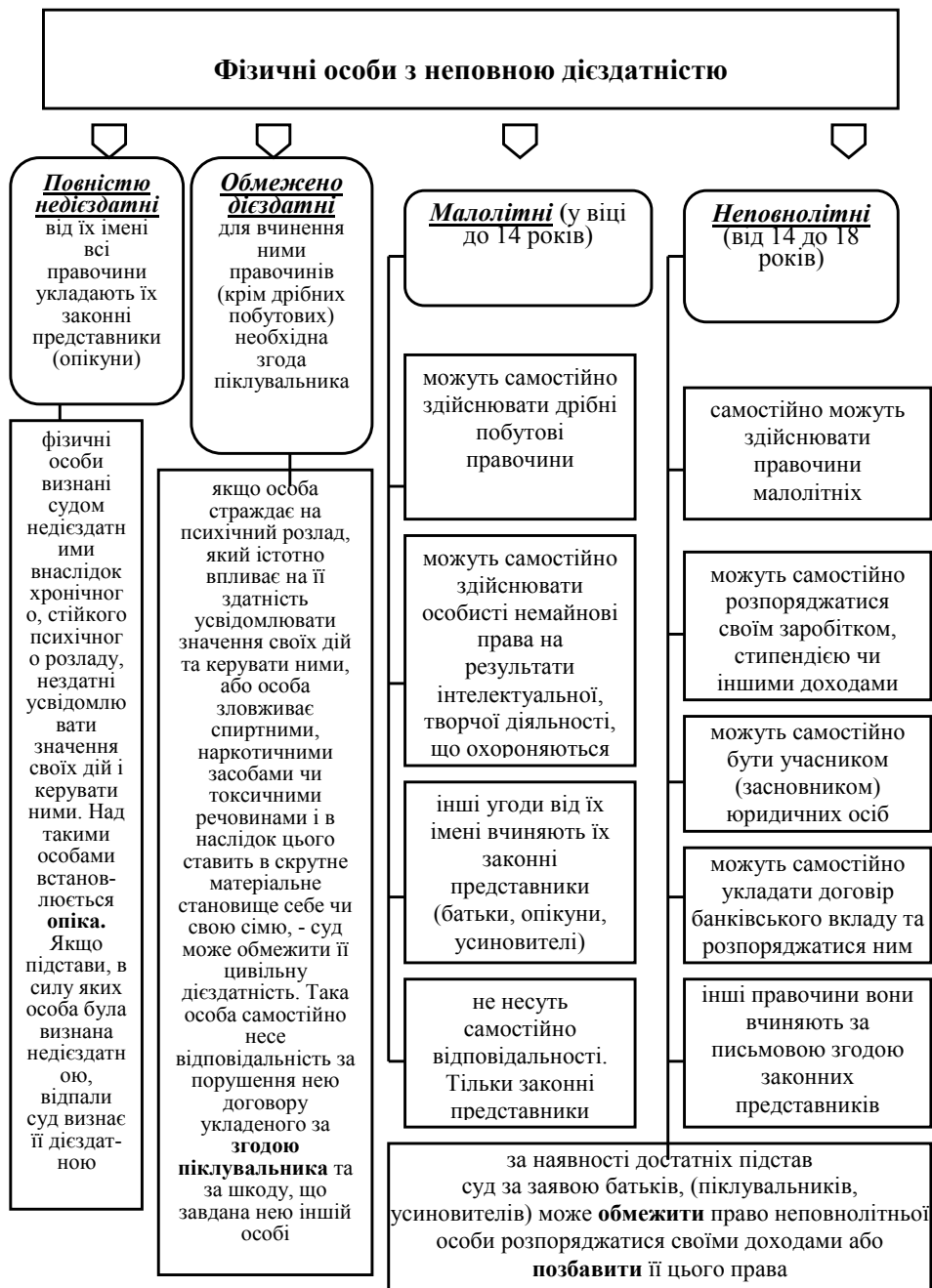
особа зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо і тим самим ставить себе чи свою сім'ю в скрутне матеріальне становище

**NOTA
BENE!**

Порядок та правові наслідки визнання особи обмежено дієздатною. Особа визнається обмежено дієздатною тільки в судовому порядку з обов'язковою участю в процесі органів опіки та піклування та прокурора (ЦПКУ). Дієздатність є обмеженою з моменту набрання чинності судового рішення. Правочини щодо розпорядження майном, отримання доходів і розпорядження ними обмежено дієздатної особи вчиняється тільки за згодою піклувальника.

Якщо обставини, згідно яких особа була визнана судом обмежено дієздатною відпали - суд скасовує рішення про визнання особи обмежено дієздатною. Особа повертається в попередній майновий стан.

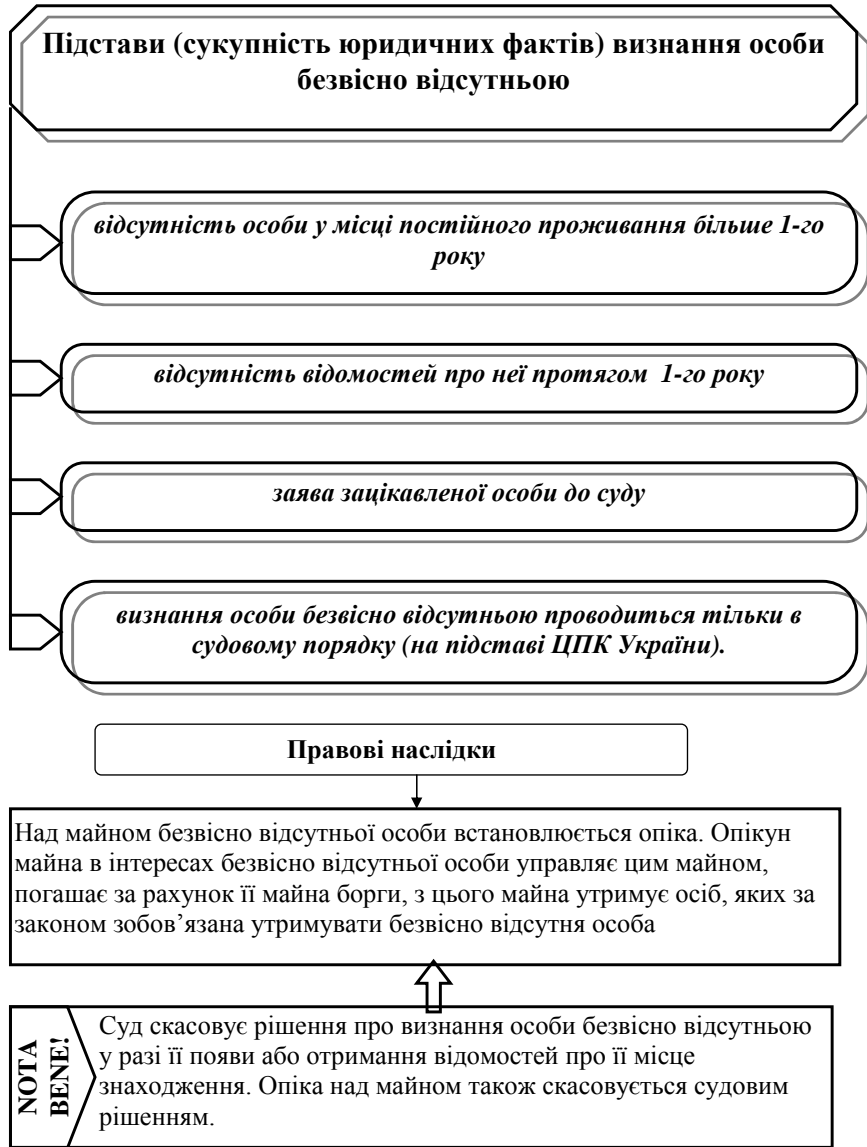
8.3. Фізичні особи з неповною дієздатністю (ст.31-33, 39-42 ЦКУ)

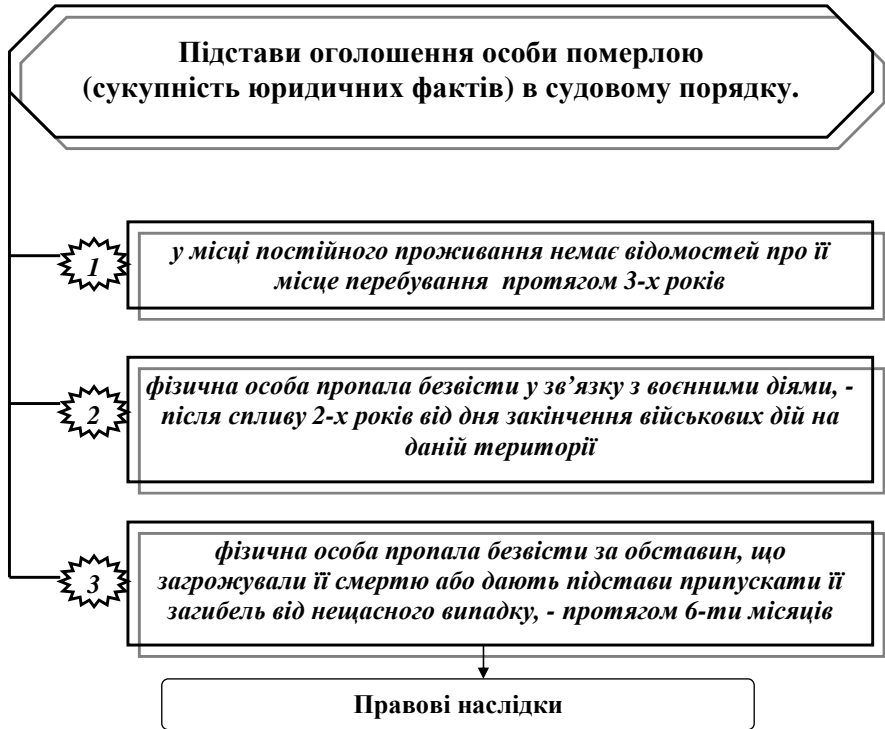
Тема 9.

Визнання особи безвісно відсутньою. Оголошення особи померлою (ст. 43-48 ЦКУ)

1.Визнання особи безвісно відсутньою

2. Оголошення особи померлою

Днем смерті такої особи є день набрання чинності судового рішення або його день приблизної загибелі. З цього дня відкривається спадщина на майно такої особи і через 6-ть місяців спадкоємці приймають її.

**NOTA
BENE!**

Суд скасовує рішення про оголошення особи померлою, в разі її появи. В цьому випадку поновлюється особисто-правовий статус фізичної особи, а також повертається все майно, що перейшло до спадкоємців чи ін.. осіб за безоплатними правочинами.

Тема 10. Місце проживання фізичної особи (ст. 29 ЦКУ)

Місце проживання фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово.

фізична особа, яка досягла 14 років вільно обирає місце проживання за винятком обмежень встановлених законом

місцем проживання фізичної особи у віці від 10 до 14 років є місце проживання її батьків чи інших законних представників (опікунів, усиновителів). Якщо ж між батьками виникає спір щодо місця проживання дитини враховується згода дитини

місце проживання фізичної особи, яка не досягла 10 років, є місце проживання її батьків (чи одного з них) чи інших законних представників

місце проживання недієздатної особи є місце проживання її опікуна чи місце знаходження організації, що виконує ці функції опікуна

Порядок реєстрації фізичних осіб за місцем їх проживання

**NOTA
BENE!**

Законодавством України відмінено приписку і введено режим реєстрації фізичних осіб при зміні місця проживання. Право на вільний вибір місця проживання у випадку порушення підлягає судовому захисту

Тема 11.

Акти цивільного стану (ст. 49 ЦКУ)

Акти цивільного стану – це юридичні факти, які на основі закону підлягають державній реєстрації в органах реєстрації актів цивільного стану (РАЦС).

Події, які підлягають реєстрації

народження та походження дитини

громадянство

шлюб та його розірвання

зміна імені

смерть

Акти цивільного стану

народження дитини

встановлення походження дитини

набуття громадянства, вихід з нього, втрата

досягнення повноліття, набуття повної дієздатності

обмеження цивільної дієздатності,

шлюб, розірвання шлюбу

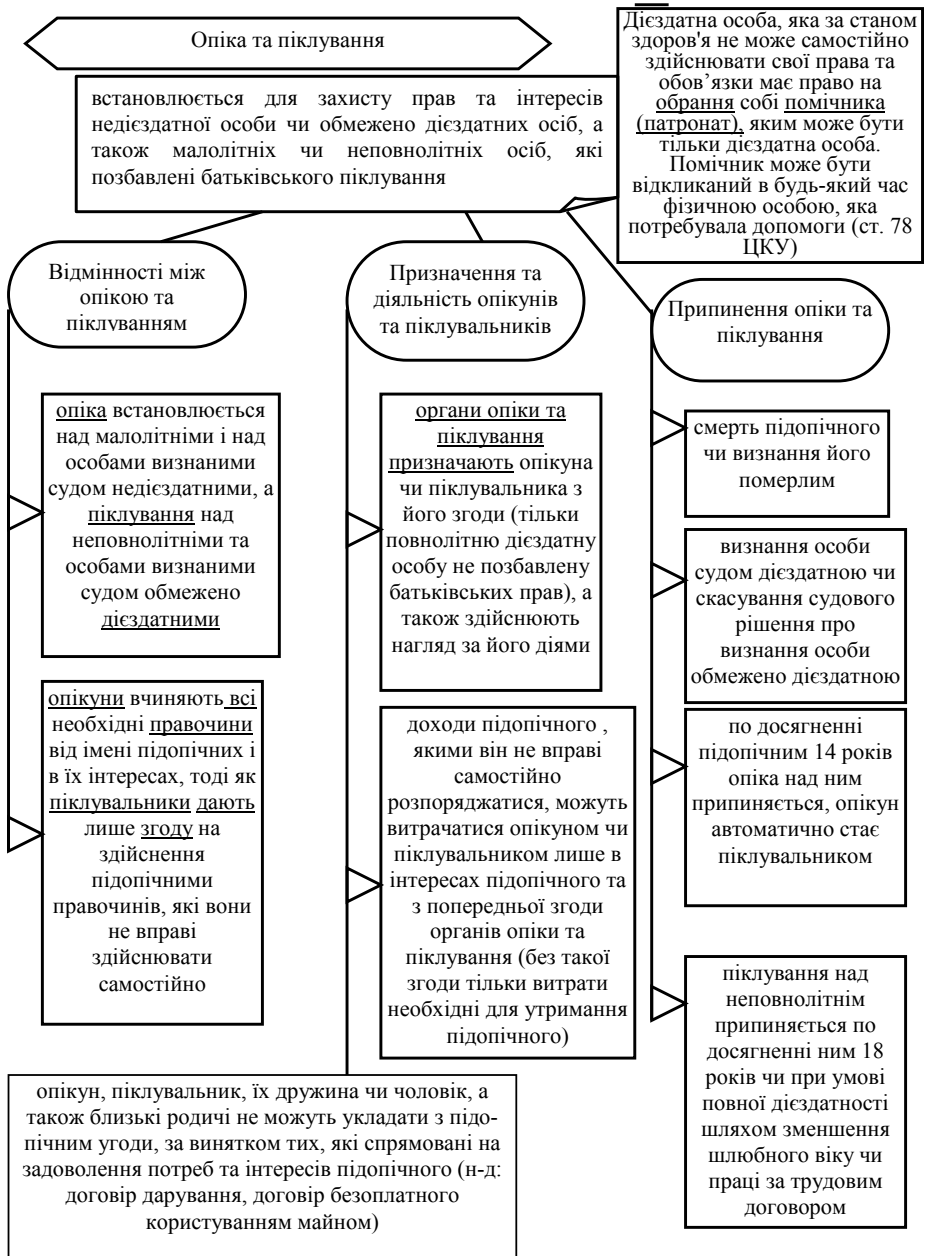
усиновлення, зміна імені

інвалідність, смерть особи

Спори, що виникають з приводу реєстрації актів цивільного стану, виправлення чи зміна записів, вирішуються в судовому порядку

Тема 12.

Опіка та піклування (ст.55-79 ЦКУ)

Тема 13.

Поняття та ознаки юридичної особи (ст.80 ЦКУ)

Юридична особа – це організація, створена та зареєстрована у встановленому законом порядку, яка наділяється цивільною правосудатністю і дієздатністю, може бути позивачем і відповідачем у суді.

ознаки

Організаційна єдність, тобто організація юридичної особи як єдиного цілого, з чіткою внутрішньою структурою, яка призначена для управління юридичною особою, для досягнення цілей її діяльності

Майнова відокремленість, тобто наявність свого відокремленого майна, яке є необхідною передумовою для участі в цивільному обороті. Юридична особа має свій самостійний баланс

Самостійна майнова відповідальність. За загальним правилом, юридична особа відповідає по своїх зобов'язаннях всім майном, яке належить їй на праві власності. Інколи солідарну відповідальність по зобов'язаннях юридичної особи несуть її засновники і учасники. (п. 1 ст. 124 ЦКУ)

Можливість самостійно набувати цивільних прав, здійснювати обов'язки і бути позивачем чи відповідачем в суді, господарському чи третейському суді. Тільки юридична особа, а не її засновники чи учасники, стає суб'єктом цивільних прав.

Юридична особа підлягає державній реєстрації, у порядку встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її ліквідацію.

Тема 14.

Правоздатність юридичної особи (СТ.91-96 ЦКУ).

Правоздатність – здатність юридичної особи мати права та обов'язки. Правоздатність юридичної особи виникає одночасно з її дієздатністю, а саме з моменту включення її до державного реєстру і припиняється в момент виключення її з державного реєстру

Види правоздатності юридичної особи

Спеціальна

юридична особа може мати цивільні права, які відповідають цілям її діяльності, що передбачені в установчих документах, а також здійснювати, пов'язані з цією діяльністю обов'язки (непідприємницькі товариства)

Загальна

передбачає можливість мати права та нести обов'язки, які необхідні для здійснення будь-яких видів діяльності, не заборонених законом (господарські товариства, виробничі кооперативи)

**NOTA
BENE!**

Окремими видами діяльності юридичні особи можуть займатися лише при наявності спеціального дозволу (**ліцензії**) (п.3 ст. 91 ЦКУ)

Зміст правоздатності юридичної особи

юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків через свої органи, структура та компетенція яких визначена в установчих документах, а також через своїх учасників у випадках передбачених законом

юридична особа вправі створювати поза місцем свого знаходження представництва (відокремленні підрозділи, які представляють інтереси юридичної особи і здійснюють їх захист) та філії (крім представницьких здійснюють всі інші функції юридичної особи або їх частину)

всі філії та представництва повинні бути вказані в установчих документах юридичної особи та внесені до державного реєстру. Філії та представництва не є самостійною юридичною особою, діють на основі положень затверджених юридичною особою, яка їх створила. Їх керівники здійснюють свої повноваження на підставі довіреності, виданої керівником юридичної особи.

**NOTA
BENE!**

Юридична особа може бути **обмежена** у своїх правах, лише у випадках та порядку передбачених законом. Таке обмеження може бути оскаржене до суду (п. 2 ст.91. ЦКУ)

Тема 15.

Засоби індивідуалізації юридичної особи (ст.90, 93, 484, 492, 501 ЦКУ)

Засоби індивідуалізації юридичної особи - це способи та засоби, які дозволяють виділити конкретну юридичну особу серед багатьох інших

Засоби індивідуалізації товарів та послуг юридичної особи

торгівельна марка

географічне зазначення місця походження товару

Місце знаходження юридичної особи

- адреса органу або особи, які відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступають від її імені

не допускається незаконне використання чужого зареєстрованого місця знаходження в цілях недобросовісної конкуренції

засновники юридичної особи несуть відповідальність за збитки нанесені третім особам, в зв'язку з недостовірними відомостями в установчих документах

Відомості, які повинні міститись в найменуванні юридичної особи

інформація про організаційно-правову форму юридичної особи

інформація про комерційне (фірмове) найменування, зареєстроване у встановленому законом порядку (підприємницькі товариства)

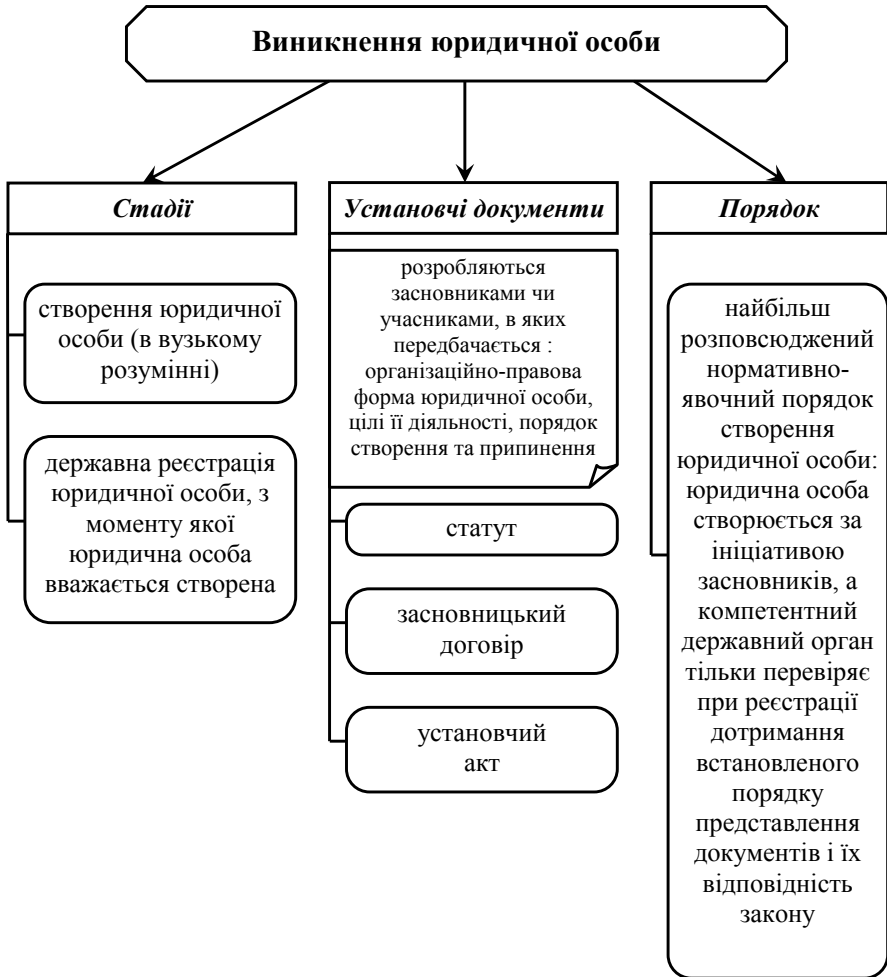
NOTA BENE!

Юридична особа має виключне право на використання свого фірмового найменування. Особа, яка неправомірно використовує чуже зареєстроване фірмове найменування на вимогу його володільця, зобов'язана припинити його використання і відшкодувати завдані збитки

Тема 16.

Порядок виникнення та припинення юридичних осіб (ст..87, 89, 104-112 ЦКУ)

16.1. Виникнення юридичної особи.

16.2. Підстави та способи припинення юридичної особи

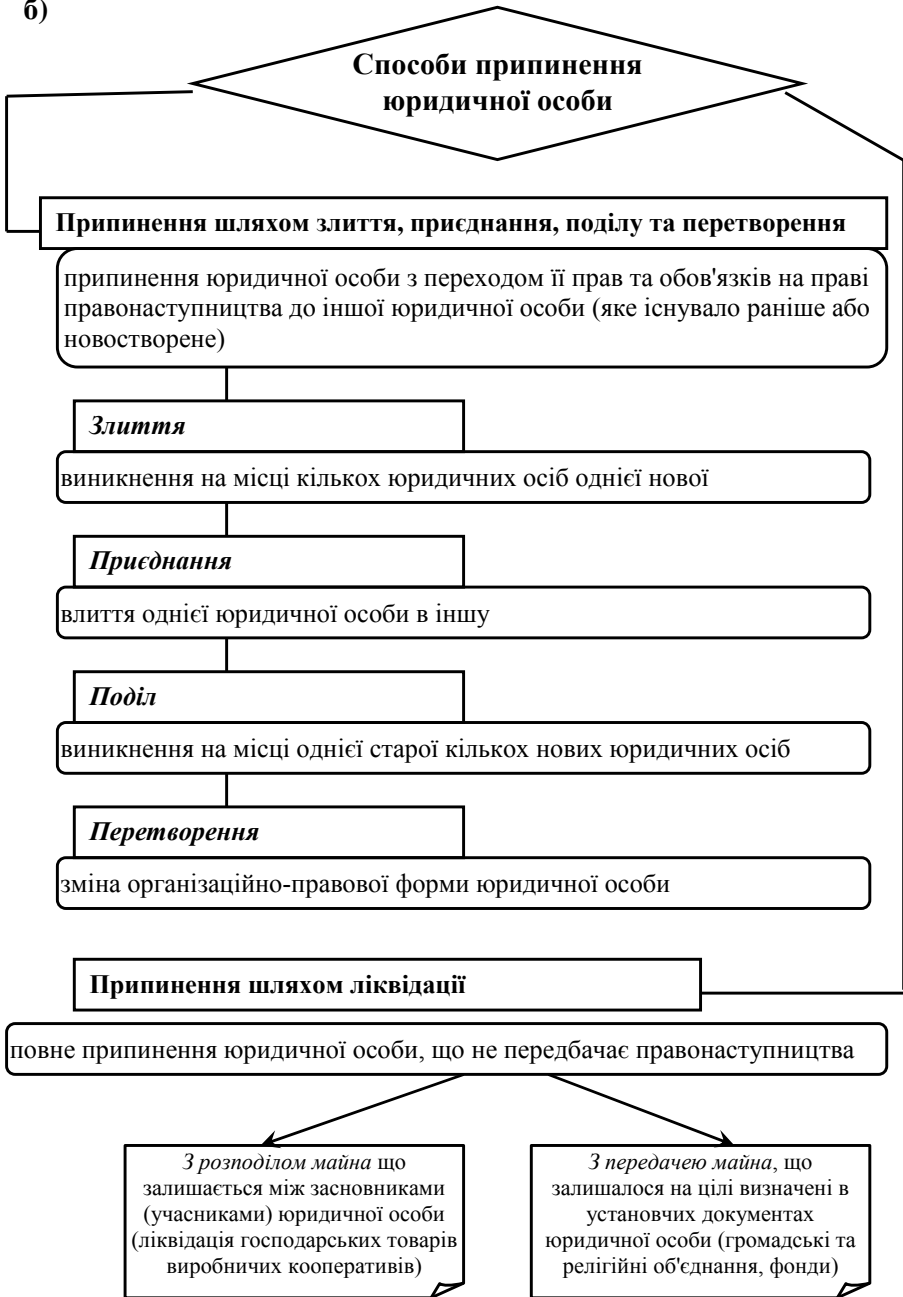
а)

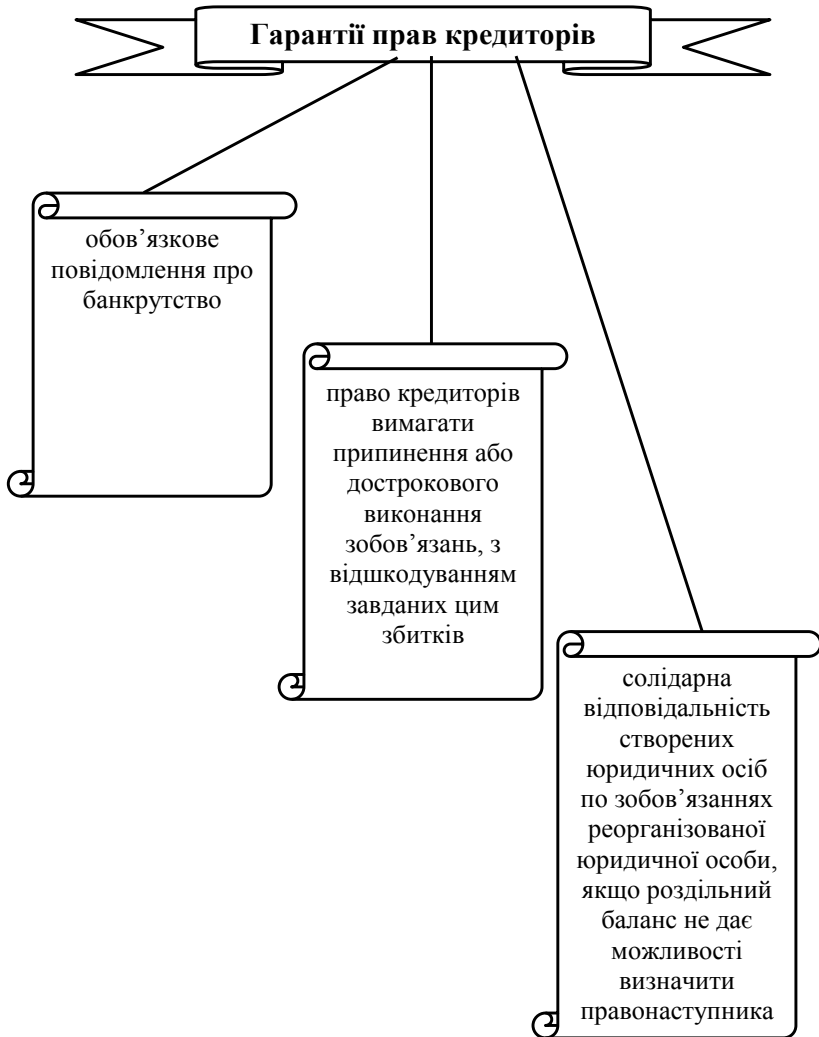
**NOTA
BENE!**

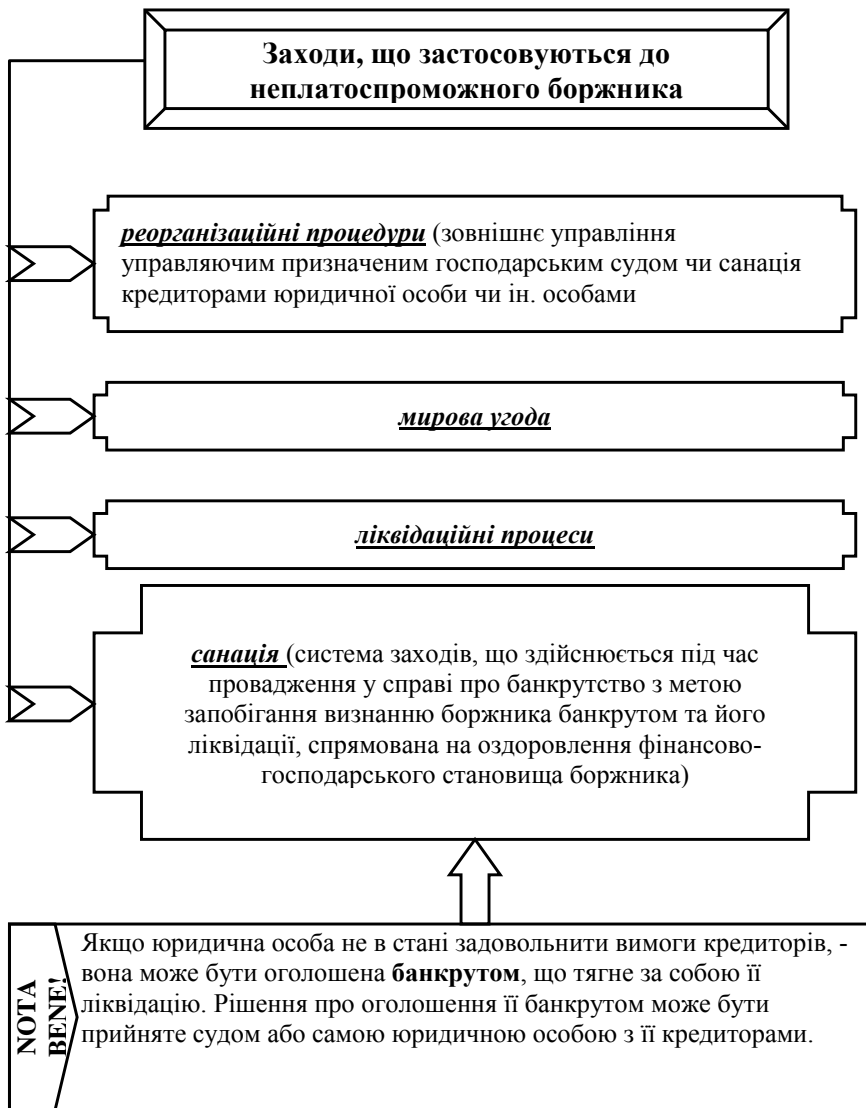
Юридична особа вважається такою, що припинила своє існування з моменту виключення її з державного реєстру. Цьому передують створення ліквідаційного балансу юридичної особи, а також повідомлення кредиторів юридичної особи про ліквідацію та задоволення їх інтересів

б)

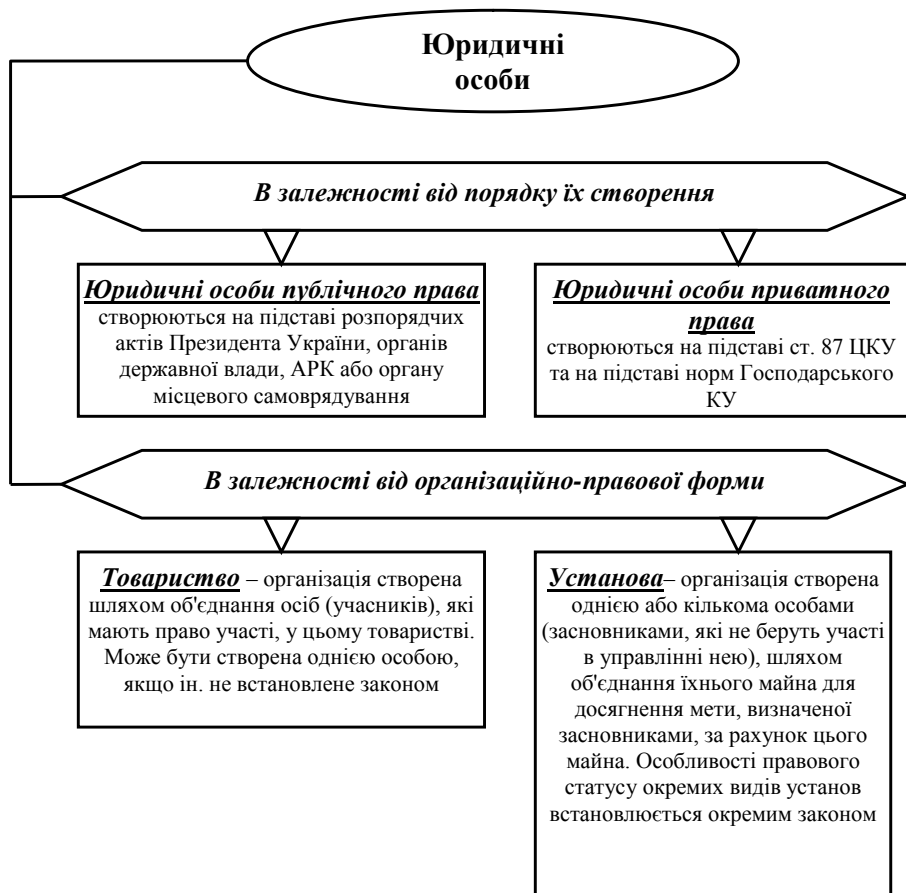

16.3. Гарантії прав кредиторів в разі припинення юридичної особи. Банкрутство юридичної особи (ст. 111, 112 ЦКУ,ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»)

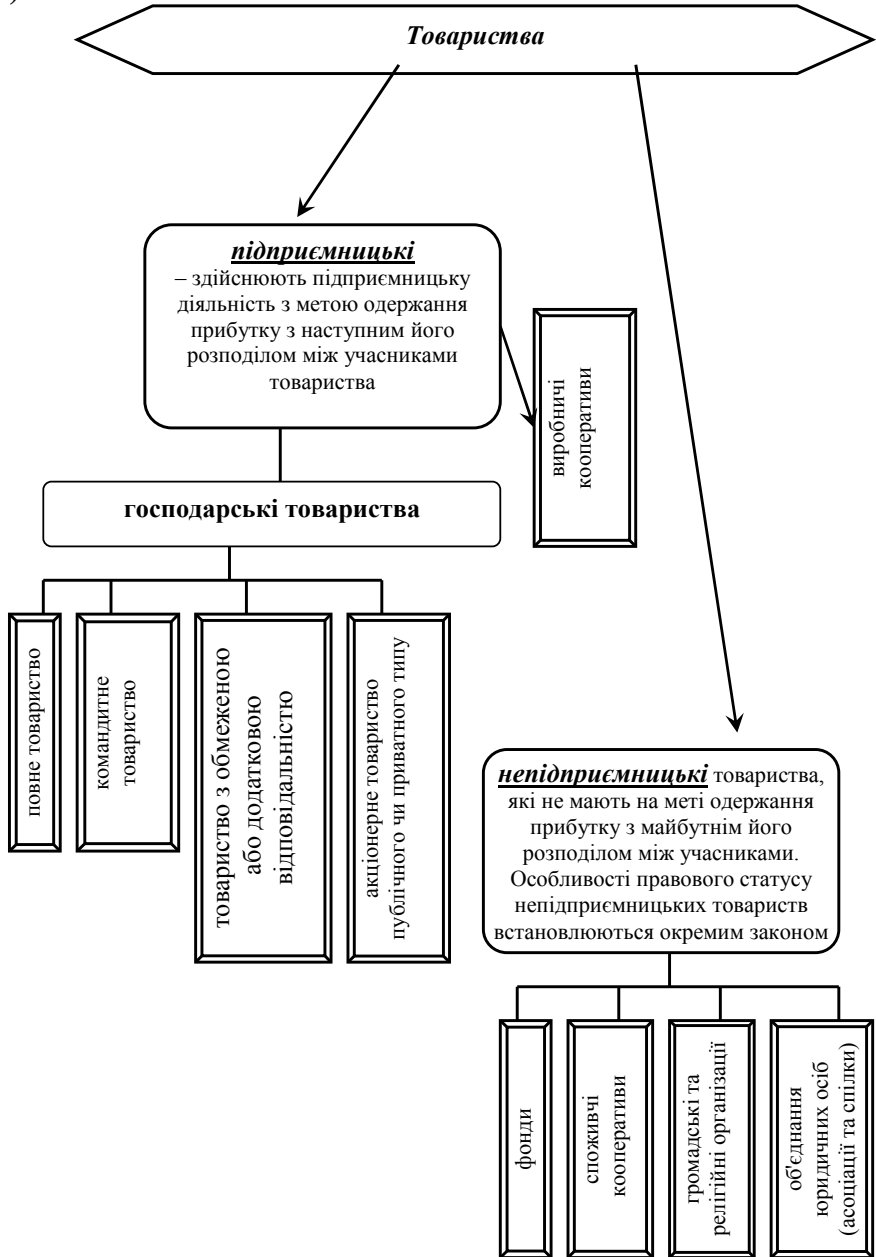

Тема 17.
Класифікація юридичних осіб
(ст..81,83, 113, 133, 140, 152, 163 ЦКУ)

а)

Тема 18.

Господарські товариства (ст..113-162 ЦКУ)

18.1. Повне товариство

Повне товариство – його учасники відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і *солідарно несуть додаткову* (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями

Повне товариство створюється і діє на підставі **засновницького договору**, який підписується всіма його учасниками. У ньому зазначається: розмір та склад складеного капіталу, розмір та порядок зміни часток учасників, розмір та строки внесення вкладів

Розподіл прибутку та збитків повного товариства проводиться пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі. У разі недостатності майна у повного товариства для задоволення вимог кредиторів, його учасники відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення

Повне товариство **ліквідується** на підставах встановлених ст. 110 ЦКУ, а також у разі, якщо у товаристві залишився один учасник, який має право протягом 6-ти місяців, з моменту, коли він став єдиним учасником перетворити його в ін. господарське товариство у порядку встановленому ЦКУ

18.2. Командитне товариство

Командитне товариство – це товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повні учасники), є *один чи кілька вкладників* (учасників), які *несуть ризик збитків пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства*

ОСОБЛИВОСТІ

особа може бути учасником тільки в одному командитному товаристві

повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства

повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства

сукупний розмір вкладів не повинен перевищувати 50% складеного капіталу командитного товариства

командитне товариство не зобов'язане ліквідуватись, якщо в ньому залишається один учасник чи один вкладник

**NOTA
BENE!**

Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору, який підписується усіма учасниками

**Права вкладника
командитного товариства**

1

одержувати частину прибутку командитного товариства відповідно до своєї частки

2

діяти від імені командитного товариства у разі видачі йому довіреності та відповідно до неї

3

переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку

4

вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації командитного товариства

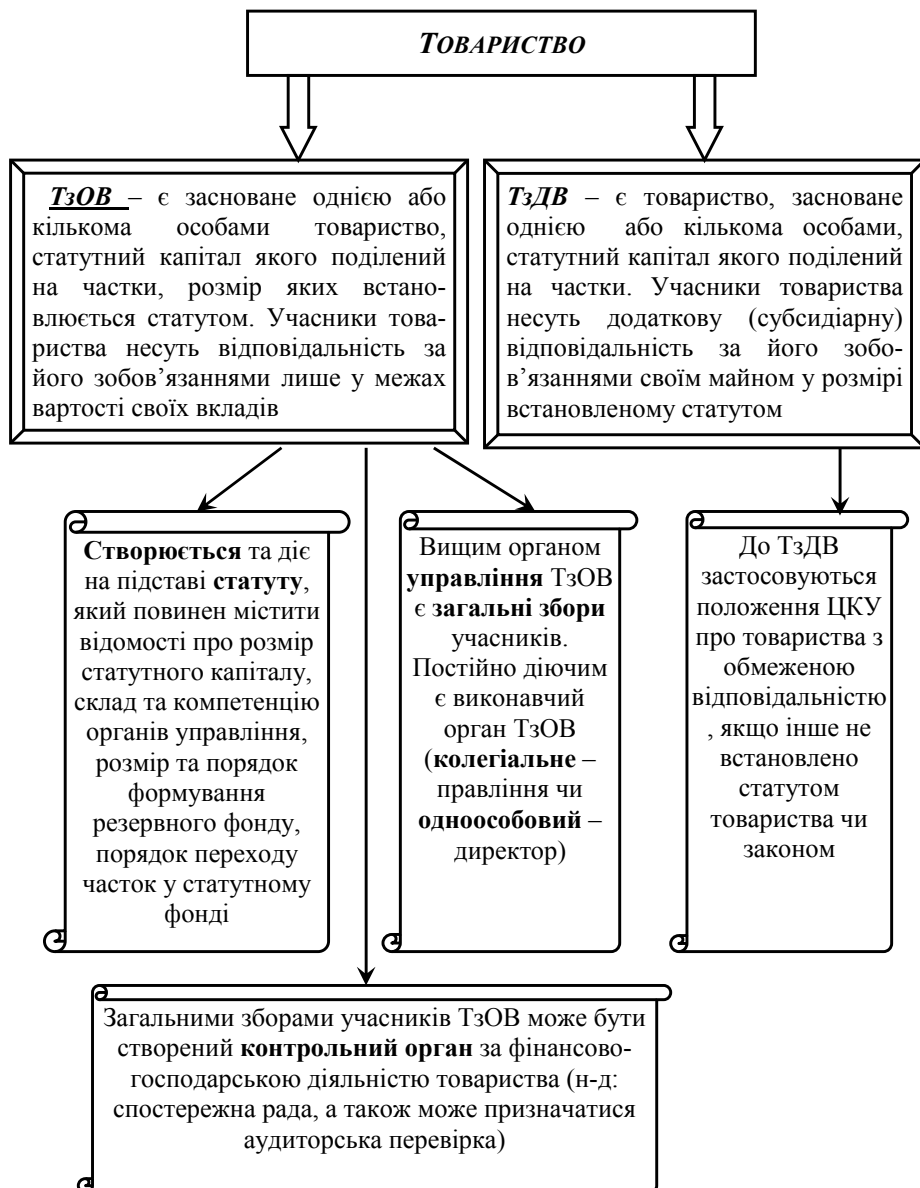
5

після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад

6

передати свою частку у складеному капіталі ін. вкладникам або третім особам, повідомивши про це товариство

18.3. Товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю

18.4. . Поняття акціонерного товариство
(ЗУ «Про акціонерні товариства»17.09.2009р.)

Акціонерне товариство – це господарське товариство, статутний капітал якого поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Може бути двох типів:

- 1) акціонерне товариство публічного типу ;
- 2) акціонерне товариство приватного типу (кількісний склад учасників не може перевищувати 100 акціонерів)

Створюється та діє на підставі **статуту**, який крім відомостей зазначених у ст. 88 ЦКУ повинен містити відомості про: розмір статутного капіталу; номінальну вартість та кількість акцій, права акціонерів, склад та компетенцію органів управління

ОСОБЛИВОСТІ

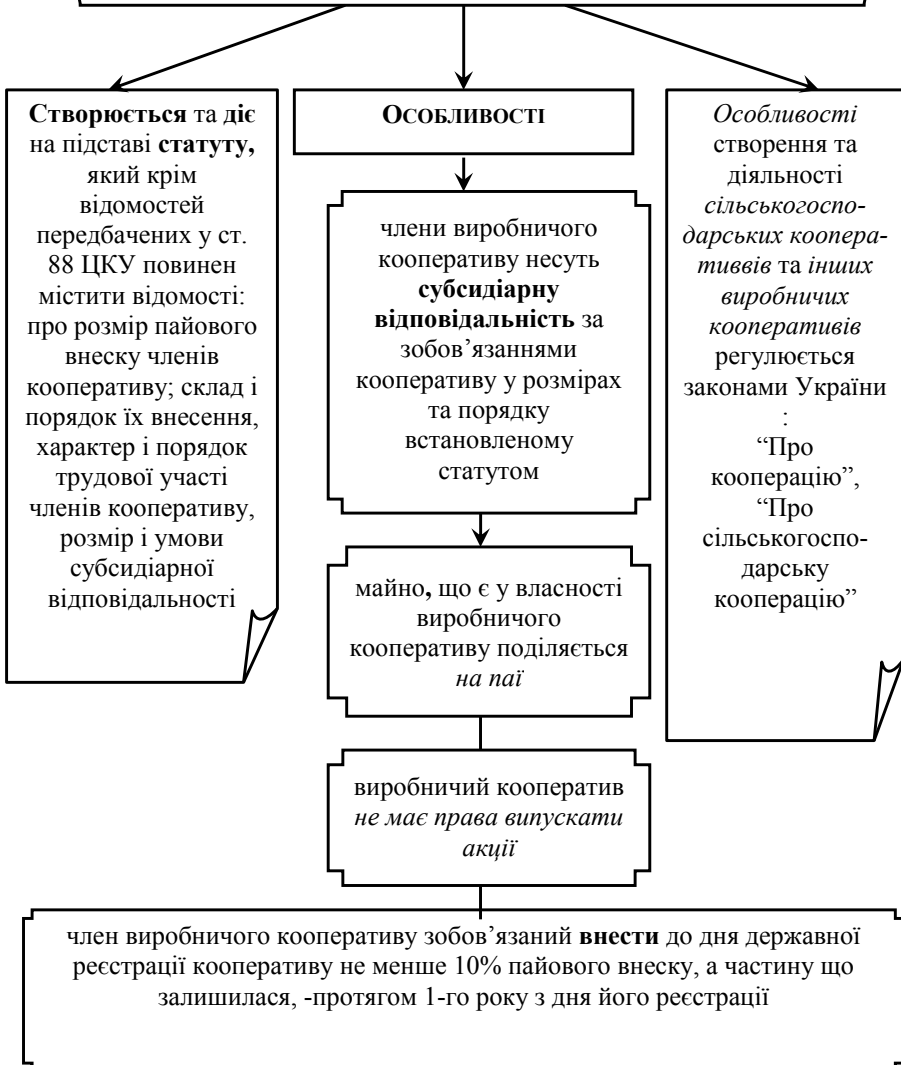
акціонерні товариства рішенням загальних зборів (вищий орган управління акціонерного товариства) мають право збільшувати чи зменшувати статутний капітал шляхом збільшення чи зменшення номінальної вартості акцій

частина привілейованих акцій у статутному капіталі не може перевищувати 25%

Вищим органом акціонерного товариства є **загальні збори акціонерів**; виконавчим органом, який здійснює поточне керівництво є **правління** (підзвітний загальним зборам). Для перевірки річної фінансової звітності акціонерного товариства проводиться аудиторська перевірка.

Тема 19. Виробничий кооператив

Виробничий кооператив – добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яке базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків

Тема 20.

Непідприємницькі товариства та установи

Непідприємницькі товариства та установи

Споживчі кооперативи

добровільне об'єднання громадян чи юридичних осіб на основі членства з метою задоволення матеріальних та інших потреб учасників, шляхом об'єднання його членами майнових пайових внесків (ЗУ “Про споживчу кооперацію”)

Фонди

некомерційна організація, заснована громадянами чи юридичними особами на підставі добровільних майнових внесків (не передбачає членства), яка переслідує соціальні, благодійницькі, культурні, освітні та інші суспільнокорисні цілі (ЗУ “Про благодійництво та благодійницьку діяльність” та ін)

Громадські та релігійні

добровільні об'єднання громадян, які об'єднуються в установленому законом порядку, на основі спільних поглядів та інтересів для задоволення духовних чи ін. нематеріальних потреб (ЗУ “Про свободу совісті та релігійні організації”)

Об'єднання юридичних осіб

некомерційні організації, які створюються юридичними особами для координації їх діяльності. Комерційні та некомерційні організації не можуть спільно між собою створювати асоціації чи спілки

**NOTA
BENE!**

В Цивільному кодексі України не регламентується статус непідприємницьких товариств та установ. Їх діяльність встановлюється в інших нормативно-правових актах України

Тема 21.

Фізична особа – підприємець (ст. 50-54 КЦУ)

Фізична особа з повною цивільною дієздатністю має право на здійснення підприємницької діяльності не забороненої законом

Фізична особа здійснює підприємницьку діяльність лише за умови її державної реєстрації

До підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються ті ж самі нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб

Фізична особа, яка неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, пов'язаних із здійсненням нею підприємницької діяльності, може бути визнана банкрутом у порядку встановленому законом

Фізична особа підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке не може бути звернуто стягнення

Фізична особа підприємець, яка перебуває в шлюбі, відповідає зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя

Тема 22.

Участь держави України, АРК, територіальних громад у цивільних правовідносинах (ст..167-176 ЦКУ)

Держава Україна, АРК, територіальні громади беруть участь у цивільних правовідносинах з ін. суб'єктами цих правовідносин

**особливості участі держави, АРК,
територіальних громад в цивільному обороті**

не використовують свої публічно-владні повноваження

до відносин з їх участю застосовуються норми, що регулюють діяльність інших юридичних осіб, якщо інше не витікає із закону чи особливостей певного суб'єкта

від імені вище вказаних суб'єктів права і обов'язки набувають органи чи спеціально уповноважені на це громадяни чи юридичні особи

по всіх зобов'язаннях вони відповідають всім своїм майном, крім майна, яке вилучене з цивільного обороту

за загальним правилом, вказані суб'єкти не несуть відповідальності по зобов'язаннях один одного

вони несуть відповідальність за незаконні дії їх органів та посадових осіб

вказані суб'єкти несуть субсидіарну відповідальність по зобов'язаннях підприємств та установ, що ними фінансуються, якщо інше не передбачено законом

Тема 23.
Поняття та види об'єктів цивільних прав
(ст.177-178 ЦКУ)

Об'єкти цивільних прав – це ті матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких виникають і, на що спрямовані цивільні права та обов'язки

ВИДИ

В залежності від змісту

речі, в тому числі гроші та цінні папери

інше майно, в тому числі майнові права та право вимоги

роботи та послуги

результати інтелектуальної діяльності

інформація

інші матеріальні та нематеріальні блага

В залежності від їх оборотоздатності

об'єкти **вилучені з цивільного обороту**, відчуження яких не допускається. Такі об'єкти повинні бути прямо вказані в законі (н-д : військова зброя та боєприпаси до неї)

об'єкти **обмежені в цивільному обороті**. Вони можуть належати лише окремим учасникам цивільного обороту або знаходитись в обороті лише за спеціальним дозволом уповноваженого органу (н-д: мисливська зброя, психотропні речовини)

об'єкти, які **вільно обертаються в цивільному обороті**. Можуть вільно відчужуватись або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування

Тема 24.

Речі та майно як об'єкти цивільного права (ст.179-193 ЦКУ)

Речі (майно-сукупність речей) – матеріальні об'єкти оточуючого світу, з приводу яких виникають права та обов'язки в суб'єктів цивільного права.

нерухомі речі: земельні ділянки, об'єкти розташовані на земельних ділянках тобто все, що нерозривно пов'язане з землею, і при розриві з нею втрачає своє господарське призначення. Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, космічні об'єкти, а також ін. речі, права на які підлягають державній реєстрації

рухомі речі – ті речі, які не віднесені законом до нерухомих і, які вільно переміщуються у просторі

Особливий вид нерухомості **підприємства** – єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. Склад підприємств: всі види майна, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку

Право власності на нерухомі речі, їх обмеження, виникнення, перехід чи припинення підлягають **державній реєстрації**. Відмова у державній реєстрації чи ухилення від неї можуть бути оскаржені до суду

подільні речі

неподільні речі – не можна поділити без втрати цільового призначення (н-д: чайний сервіз)

прості речі

складні та складові речі – речі, складаються з кількох речей чи складових речей, утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням

головні речі

приналежність – річ призначена для обслуговування іншої (головної) речі і пов'язана з нею спільним призначенням (скрипка і футляр до неї)

індивідуально-визначені речі характеризуються індивідуальними ознаками, що відрізняють її з поміж інших речей

речі, **визначені родовими ознаками** мають ознаки властиві усім речам цього роду. Вимірюється числом, вагою, мірою. Річ, що має родові ознаки є заміною

споживчі речі – знищуються в процесі їх одноразового використання

неспоживчі речі – не знищуються в процесі їх одноразового використання

Окремо виділяються **продукція, плоди та доходи** – все те, що виробляється, добувається чи одержується з речі. Належить власникові речі, якщо інше не встановлено договором чи законом

Гроші та валютні цінності є специфічним видом речей. **Гроші** є платіжним засобом обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України.

Іноземна валюта використовується в Україні лише в порядку та випадках встановлених законом. Види майна, що вважаються **валютними цінностями** встановлено законом.

Тварини – на них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом (ст. 180 ЦКУ).

Тема 25. Поняття, особливості та класифікація цінних паперів як об'єктів цивільних правовідносин(ст..194-198 ЦКУ)

25.1. Поняття та особливості цінних паперів

Цінний папір – це документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошові або ін. майнові права, визначає взаємовідносини особи, яка його розмістила (видала), і власника, та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цього документу іншим особам. Види цінних паперів встановлюються ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок”

ОСОБЛИВОСТІ

тісний зв'язок цінного паперу і втіленого в ньому права

Цінний папір – це річ на яку є право власності. Право, яке впливає із цінного паперу має зобов'язальний або корпоративний характер. Зазвичай, до особи, яка набула права власності на цінний папір переходять усі права, які ним посвідчуються

строго формальний характер

Цінний папір повинен містити обов'язкові формальні реквізити, відсутність яких, або невідповідність цінного паперу встановленій формі тягне за собою його нікчемність

необхідність пред'явлення цінного паперу

Необхідність пред'явлення цінного паперу зобов'язаній особі для реалізації удостовереного нею права

абстрактний характер

Право, що впливає з цінного паперу, не залежить від причин його виникнення, тому недійсність правочину, по якому виданий цінний папір, не тягне за собою недійсність самого цінного паперу

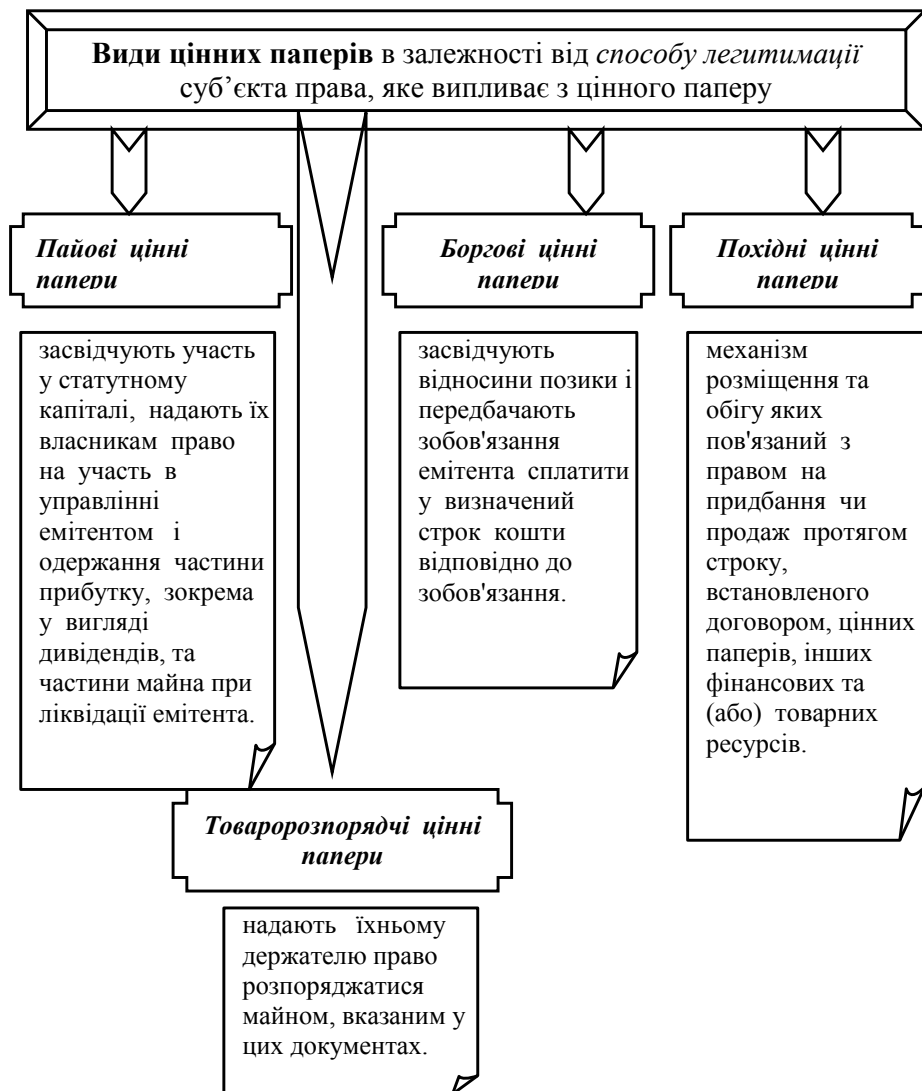
автономність права, яке містить цінний папір

Воно не залежить від права попереднього володільця і переходить до набувача цінного паперу таким, яким воно визначене в цінному папері

літеральність

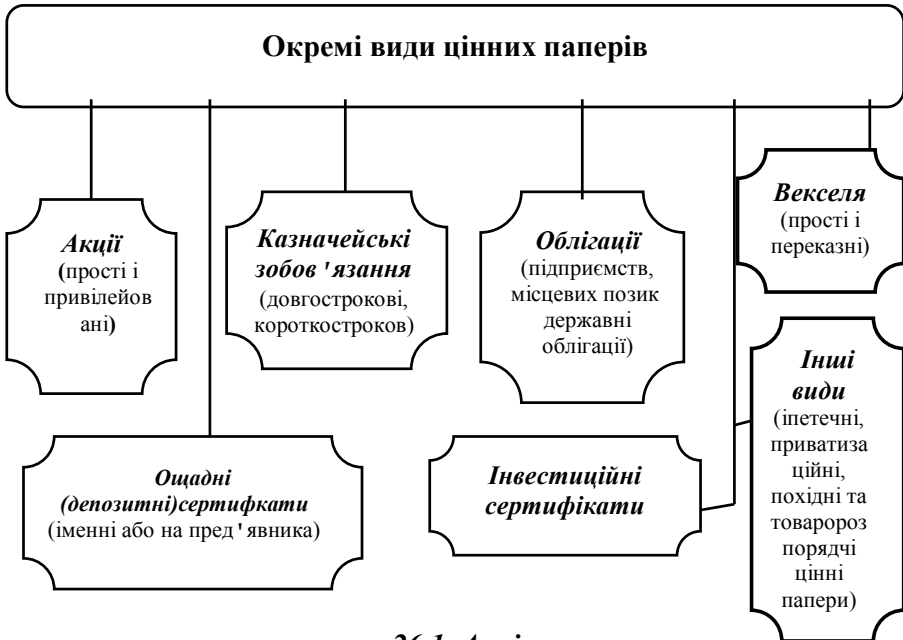
Цінний папір повинен бути письмово оформлений (це право не поширюється на бездокументарні цінні папери)

25.2. Класифікація цінних паперів

Тема 26.

Окремі види цінних паперів (ЗУ “Про цінні папери і фондовий ринок” із змінами і доповненнями від 23.02.2006р.)

26.1. Акція

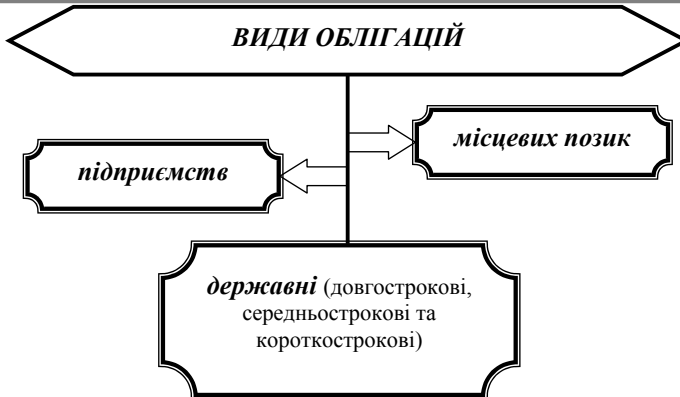
Акція - іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації.

Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

Привілейовані акції надають їх власникам переважні, стосовно власників простих акцій, права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, а також надають права на участь в управлінні акціонерним товариством у випадках, передбачених статутом і законом, який регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

26.2. Облігація

Облігація – цінний папір, що посвідчує внесення його власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений умовами розміщення облігацій строк та виплату доходу за облігацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення.

26.3. Вексель

Вексель цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

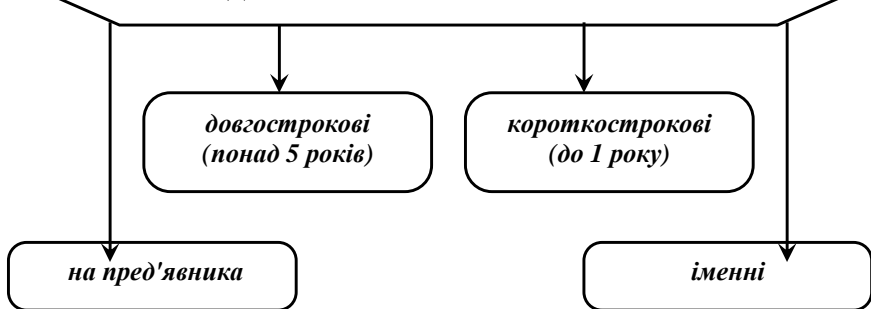
**NOTA
BENE!**

Вексель – строго формальний документ і, відсутність хоча б одного реквізиту, тягне за собою його недійсність.

26.4. Казначейське зобов'язання

Казначейське зобов'язання України – державний цінний папір, що розміщується виключно на добровільних засадах серед фізичних осіб, посвідчує факт заборгованості Державного бюджету України перед власником казначейського зобов'язання, дає власнику право на отримання грошового доходу та погашається відповідно до умов розміщення казначейських зобов'язань України.

ВИДИ КАЗНАЧЕЙСЬКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

26.5. Інвестиційні сертифікати

Інвестиційний сертифікат – цінний папір, який розміщується інвестиційним фондом, інвестиційною компанією, компанією з управління активами пайового інвестиційного фонду та посвідчує право власності інвестора на частку в інвестиційному фонді, вземному фонді інвестиційної компанії та пайовому інвестиційному фонді.

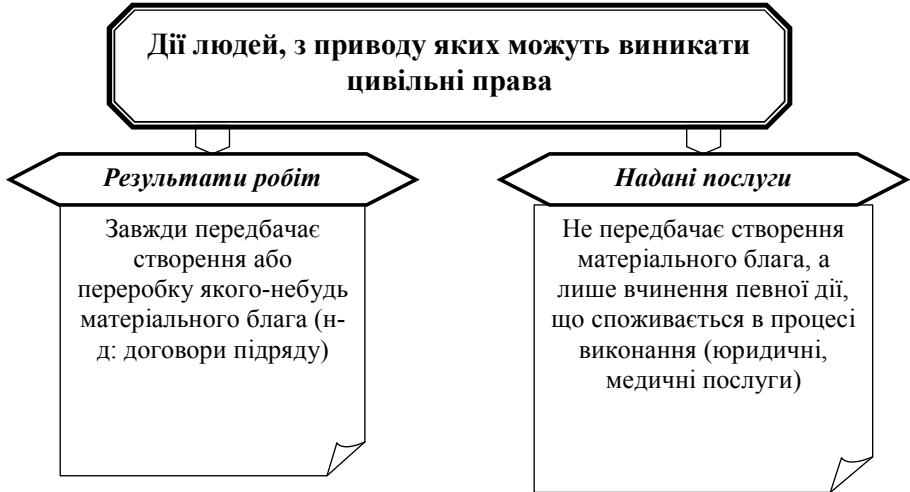
26.6. Ощадні (депозитні) сертифікати

Ощадний (депозитний) сертифікат цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк і права вкладника на одержання зі спливом встановленого строку суми вкладу та процентів встановлених сертифікатом, у банку який його видав.

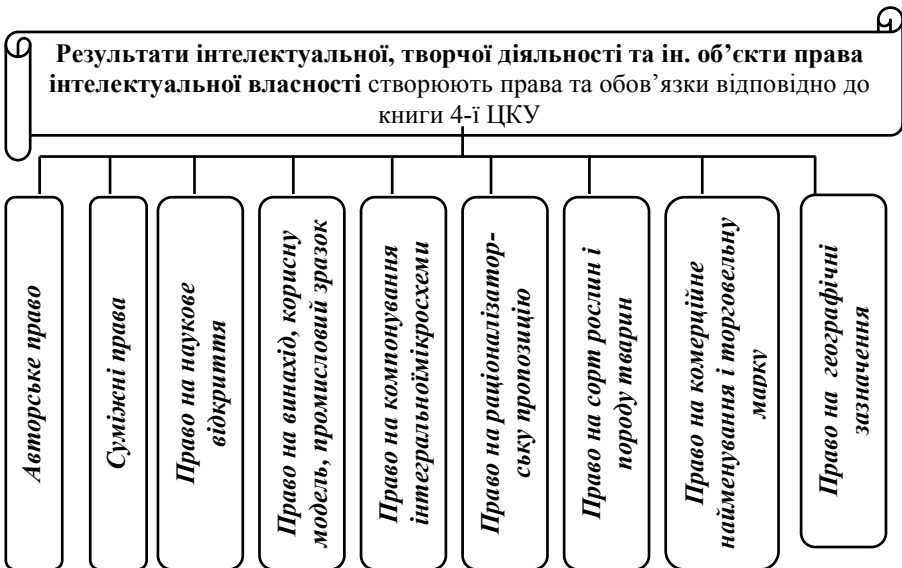
Тема 27.

Інші об'єкти цивільних правовідносин (ст.199-201, 837, 901 ЦКУ)

27.1. Результати робіт і послуги як об'єкти цивільних прав

27.2. Результати інтелектуальної, творчої діяльності

27.3. Інформація

Інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі.

Порядок використання інформації та захисту права на інформацію встановлюється ЗУ “Про інформацію”

Ознаки інформації, що становить комерційну чи службову таємницю

дійсна чи комерційна цінність, в силу того, що вона не відома третім особам

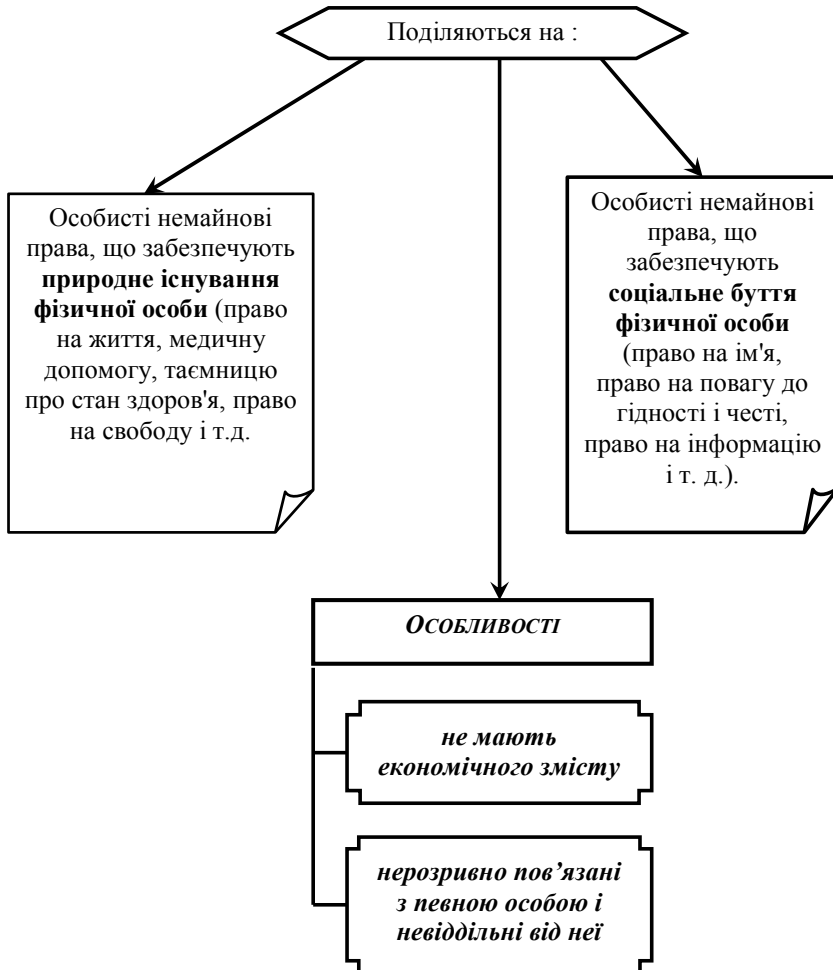
відсутність вільного доступу до неї

її володілець приймає завжди заходи по охороні її конфіденційності

27.4. Особисті немайнові блага

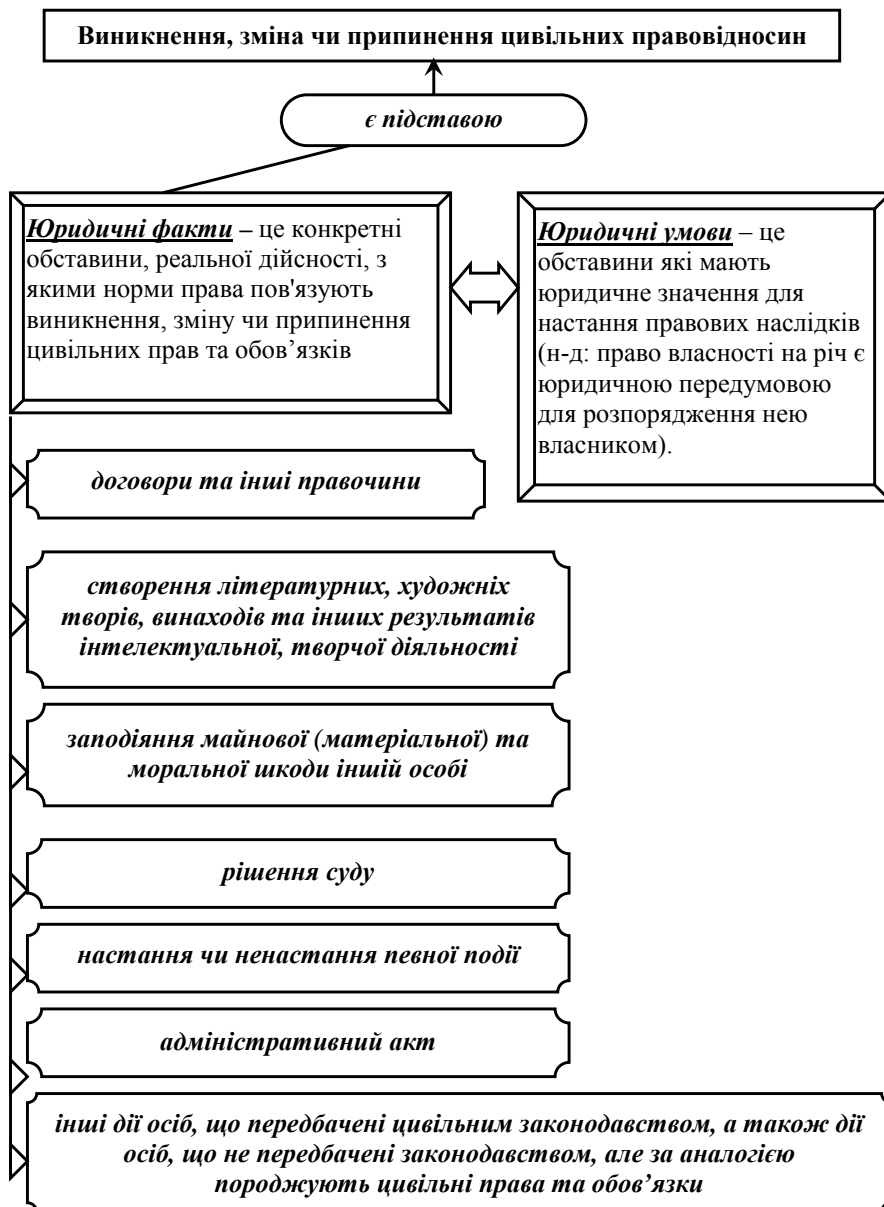
Особисті немайнові блага (здоров'я, життя, честь, гідність, ділова репутація, ім'я, найменування). Відповідно до Конституції України є найбільшою соціальною цінністю.

В Цивільному кодексі України врегульовані Книгою 2-ою.

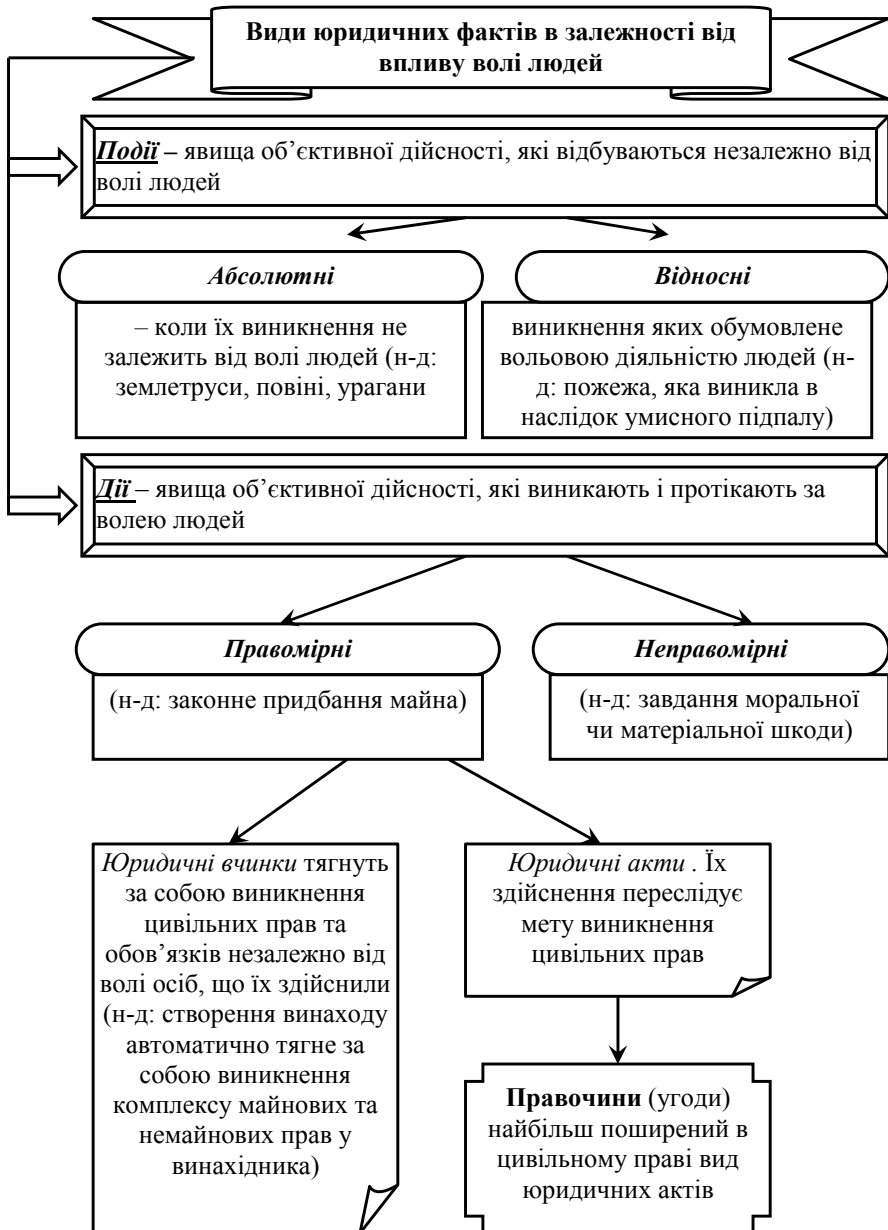

Тема 28.

Юридичні факти в цивільному праві (СТ.11 ЦКУ)

Тема 29. Класифікація юридичних фактів

Тема 30.

Поняття та ознаки правочинів (угод) (ст. 202 ЦКУ)

Правочини – це вольові правомірні дії осіб, спрямовані на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов’язків

ОЗНАКИ

Правочин – це правомірна дія

Правочин – це вольова дія тобто спрямована на досягнення певної правової мети. Зовнішній прояв волі у формі доступний для сприйняття, називається волевиявленням

Правочин завжди спрямований на досягнення **правового результату**, а саме виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов’язків

Особисте вираження волі

усно

письмово

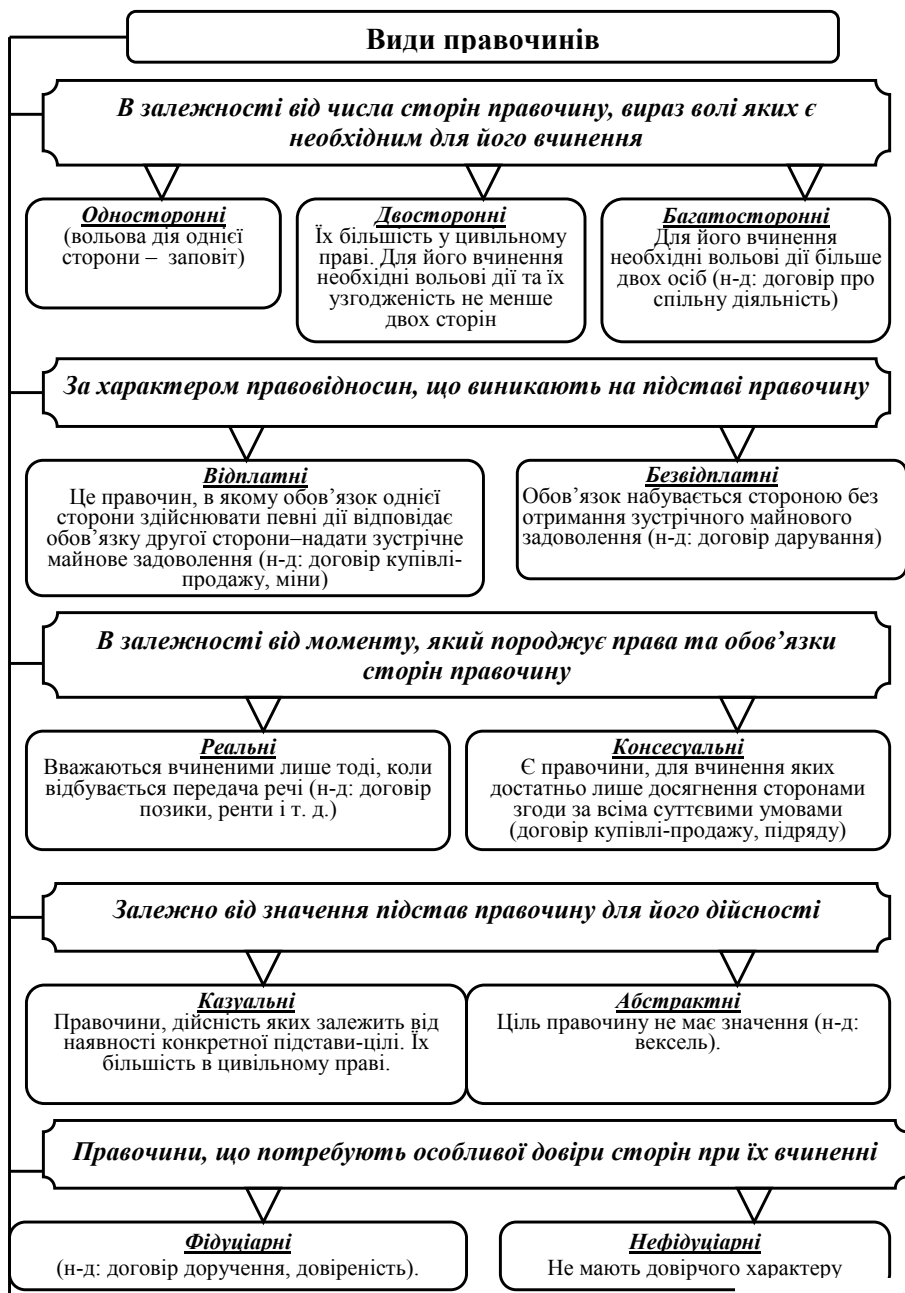
за допомогою конклюдентних дій (н-д: компостування квитка)

за допомогою мовчання (н-д: пролонгація договору оренди)

Особливістю правочинів є *правова ціль*, яка називається **основою правочину** (н-д: основою договору купівлі-продажу завжди є перехід права власності на майно за плату від однієї особи до іншої). Від основи слід відрізнити її *правовий результат* – це правові наслідки, які реально наступили в результаті здійснення правочину. Для дійсних правочинів є характерним співвідношення основи з їх правовим результатом.

Тема 31.

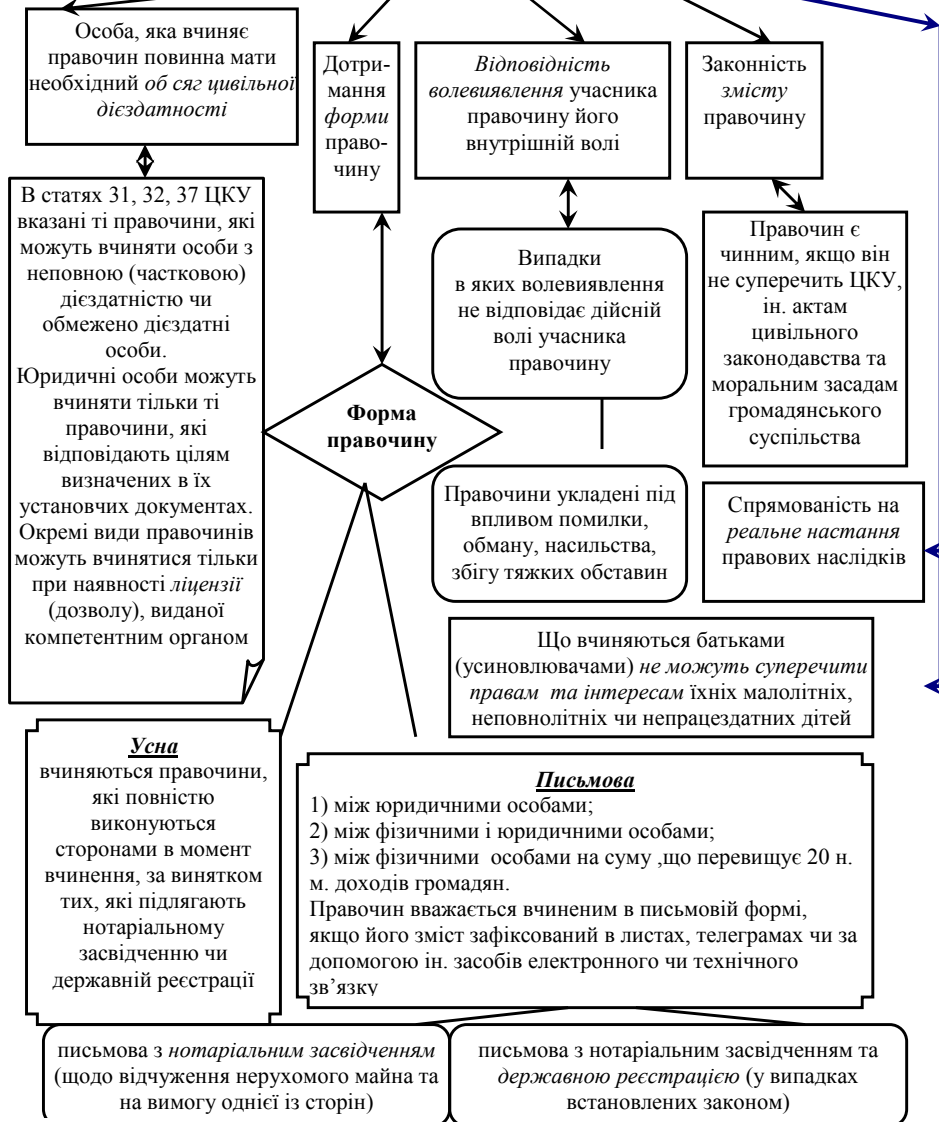
Класифікація правочинів

Тема 32. Умови дійсності правочинів (ст. 203 ЦКУ)

Дійсність правочину – це його відповідність правовим нормам і як наслідок – можливість породити ті правомірні наслідки, до яких прагнули сторони при укладенні цього правочину.

Умови дійсності правочинів

Тема 33. Недійсні правочини (ст. 215-236 ЦКУ)

Недійсний правочин – це дії фізичних та юридичних осіб, які хоч і спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов’язків, але не створюють цих наслідків через невідповідність вчинених дій вимогам законодавства

**Оспорювані
(заперечні)**

відмінності

Нікчемні

- 1) правочин вчинений неповнолітньою особою (з 14 до 18 років) за межами її цивільної дієздатності;
- 2) правочин вчинений обмежено дієздатною особою без згоди піклувальника;
- 3) правочин вчинений під впливом помилки, збігу тяжких обставин, під впливом обману чи насильства;
- 4) правочин вчинений дієздатною особою, яка в цей момент не усвідомлювала значення своїх дій;
- 5) правочин вчинений юридичною особою, яка не мала на це дозволу (ліцензії);
- 6) фіктивні та удавані правочини

оспорювані правочини є недійсними в силу визнання їх такими судом, а недійсність нікчемних встановлюється законом

вимоги щодо визнання оспорюваного правочину недійсним можуть бути заявлені тільки особами, вказаними в ЦКУ, а наслідки недійсності нікчемного правочину можуть бути застосовані за позовом будь-якої заінтересованої особи чи з ініціативи суду

- 1) правочин, що порушує публічний порядок;
- 2) правочин щодо якого не додержана вимога законодавства про нотаріальне засвідчення;
- 3) правочин вчинений недієздатною особою;
- 4) правочин вчинений малолітньою особою (до 14 років) ;
- 5) правочин вчинений особою над якою встановлена опіка без згоди органів опіки та піклування¹

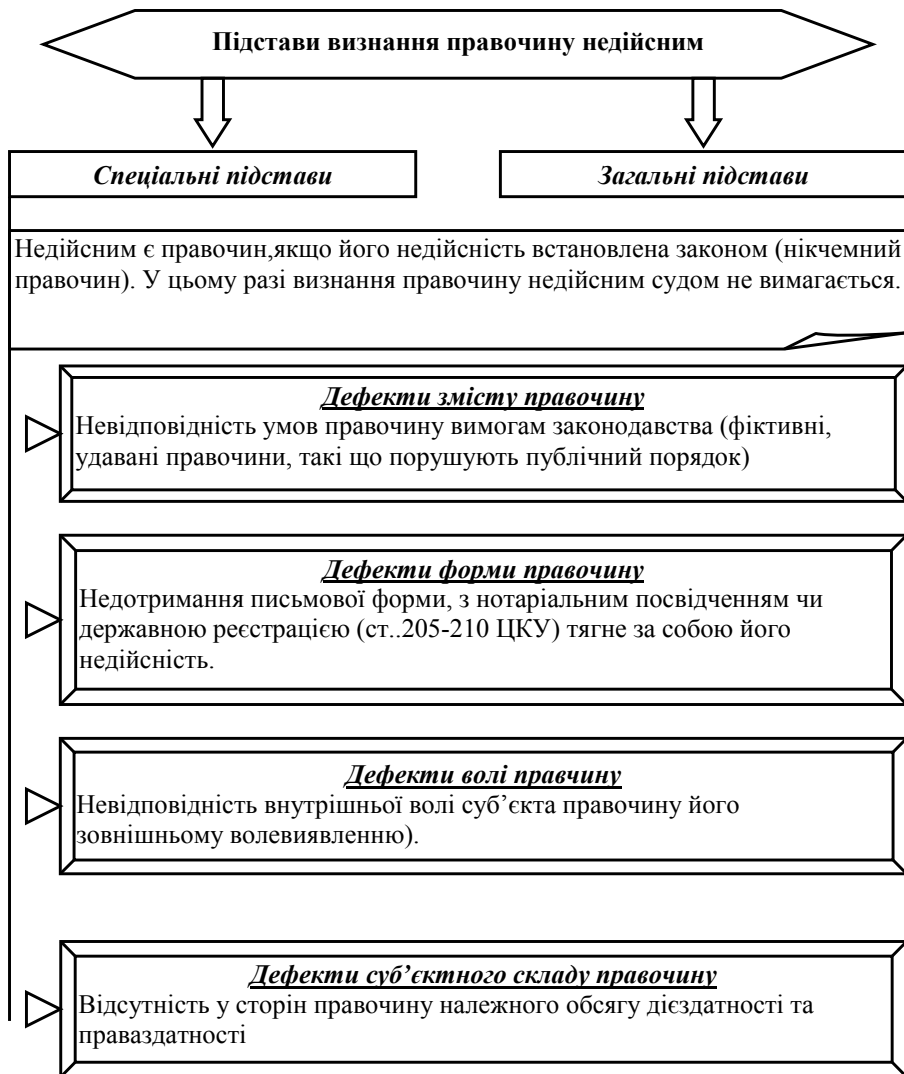
**NOTA
BENE!**

Від недійсності правочину слід відрізнити **відмову** від правочину. Відмова від правочину вчиняється в такій самій формі, в якій було вчинено правочин (ст.214 ЦКУ).

Тема 34.

Підстави та правові наслідки недійсності правочинів

34.1. Підстави визнання правочину недійсним

**Правочини з дефектом
суб'єктного складу
правочину**

**Правочини, укладені недієздатними
чи обмежено дієздатними особами**

правочини, укладені недієздатними
особами

правочини, укладені малолітніми
(до 14 р)

правочини, укладені
неповнолітніми (від 14 до 18 років),
що виходить за межі їх цивільної
дієздатності

правочини, що укладені обмежено
дієздатними особами без згоди
піклувальника

правочини, укладені недієздатними
особами без згоди опікуна

**Правочини укладені
особами за межами їх
правоздатності**

правочини, укладені
юридичними особами, які
не мають ліцензії на
заняття певним видом
діяльності (це стосується і
фізичних осіб -
підприємців)

34.2. Правові наслідки недійсності правочинів

Правові наслідки визнання правочину недійсним

Відшкодування збитків та моральної шкоди

Згідно з п.2. ст. 216 ЦКУ, якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною, при цьому закон в деяких випадках (ст. 230, 231 ЦКУ) покладає на винну сторону обов'язок відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі

Двостороння реституція

(від лат. restituere відновлювати, відшкодувати).
Двосторонньою реституцією є повернення сторін правочину у той майновий стан, в якому вони перебували до його вчинення, відповідно з чим у разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути одна одній в натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, і в разі неможливості такого повернення, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування (н-д: ст. 218-222; 226; 227; 233 ЦКУ)

Тема 35.

Поняття та види представництва (ст..237-243 ЦКУ)

Представництво – це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчиняти правочини від імені другої сторони, яку вона представляє

О З Н А К И

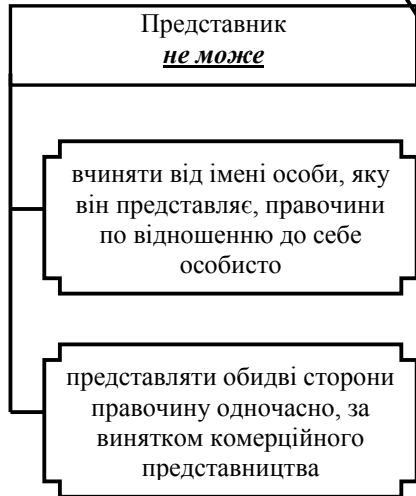
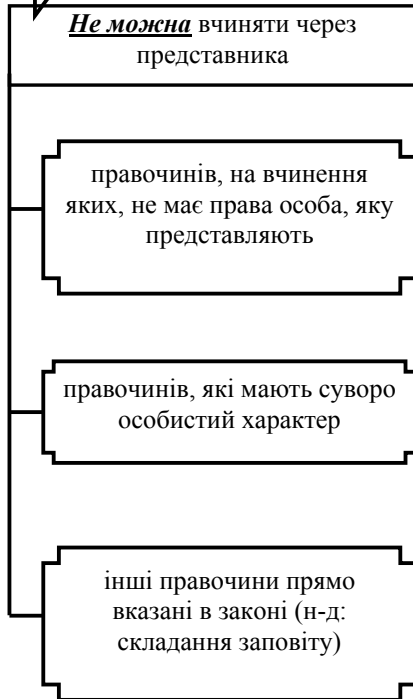
представник діє не від власного імені, а *від імені особи яку він представляє*

дії представника, в межах його повноважень, вважаються діями особи, яку він представляє, відповідно *права та обов'язки* за правочином, який укладений представником, *виникають* не у нього самого, а у *особи яку він представляє*

представник діє строго в межах наданих йому повноважень. Правочин укладений представником з *перевищенням своїх повноважень*, створює *права та обов'язки для нього самого*, а не для особи, яку він представляє, якщо в майбутньому останній не одобрить *вказаний правочин*

представник діє від імені особи яку він представляє обдумано і розумно. Відповідно, *представником* за загальним правилом *може бути юридична особа або повністю дієздатна фізична особа*

Обмеження представництва

Види представництва

Законне представництво

виникає в силу прямої вказівки закону незалежно від волі особи, яку представляють. Законними представниками є батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники

Договірне представництво

може здійснюватися за довіреністю або ґрунтуватися на акті органу юридичної особи. Об'єм наданих представнику повноважень визначається сторонами самостійно

Комерційне представництво

за підставами свого виникнення ґрунтується на договорі. За своєю правовою природою це є договір доручення.

Комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємств при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

На підставі акту юридичної особи

довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами, та скріплюється печаткою цієї юридичної особи.

Тема 36. Довіреність (ст..244-250 ЦКУ)

Довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій для представництва перед третіми особами (ст.244 ЦКУ).

Властивості

Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону повинен вчинятися правочин.

Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню

Строк дії довіреності встановлюється в самій довіреності. Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною

Передоручення

Представник, який передав повноваження іншій особі, повинен повідомити про це особу, яку він представляє. Невиконання цього обов'язку покладе на особу, яка передала повноваження, відповідальність за дії замісника як за свої власні.

Передоручення втрачає силу з припиненням довіреності

Види довіреностей
в залежності від характеру і об'єму
повноважень представників

разові, що видаються на
вчинення одного
правочину (н-д: продаж
будинку)

спеціальні, що
видаються на вчинення
певної кількості
однорідних правочинів
(н-д: укладення
договорів керівником
філії)

загальні (генеральні), що
видаються на визначений
термін для здійснення
різноманітних правочинів
(н-д: довіреність на
управління майном)

Припинення довіреності:

Тема 37.

Поняття, види строків (термінів) в цивільному праві. Обчислення строків (ст. 251-255 ЦКУ)

37.1. Поняття та види.

Строк – це певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, має юридичне значення.

Термін - це певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Види строків в цивільному праві

за підставами (джерелами) встановлення

встановлені законом

встановлені адміністративним актом

встановлені договором

встановлені рішенням суду

за ступенем самостійності учасників

імперативні (не підлягають зміні за угодою сторін)

диспозитивні (визначаються в договорі)

за розподілом обсягу прав та обов'язків

загальні строки

спеціальні строки

за точністю встановлення

абсолютно визначені (є вказівка на конкретну календарну дату)

відносно визначені (застосовуються оціночні поняття „негайно”, „в розумний строк” і т. д.

невизначені строки мають місце тоді, коли строки виконання взагалі не встановлені

Порядок вчинення дій в останній день строку

Якщо строк встановлено для вчинення дії, вона може бути вчинена до 24 год. *остатнього дня строку*.

Якщо дія має бути вчинена в *установі*, то строк спливає тоді, коли в цій установі припиняють відповідні операції.

Письмові заяви та повідомлення здані до *установи зв'язку* до закінчення останнього дня строку, вважається такими, що здані своєчасно

37.2. Обчислення строків (термінів).

Обчислення строків (термінів)

Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язаний його початок

Строк, що визначений роками, спливає у відповідний місяць та число остатнього року строку

До строку, що визначений *півроком* або кварталом року, застосовуються правила про строки, які визначені місяцями

Строк, що визначений *місяцями*, спливає у відповідне число остатнього місяця строку

Строк, визначений у *півмісяця*, дорівнює п'ятнадцяти дням

Строк визначений *тижнями*, спливає у відповідний день останнього тижня строку

Якщо останній день строку припадає на *вихідний, святковий* чи інший *неробочий день*, днем закінчення строку є перший за ним робочий день

**NOTA
BENE!**

Строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями чи годинами.
Термін визначається календарною датою або настанням події, яка має неминуче настати.

Тема 38.

Строки здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків

Строки здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків

Строки здійснення цивільних прав – це строки, протягом яких уповноважена особа може реалізувати закладені в її суб'єктивному праві – права

Строки виникнення цивільних прав – це строки, з настанням яких пов'язане виникнення суб'єктивного цивільного права (н-д: набувальна давність)

Строки виконання цивільних обов'язків – це строки протягом яких зобов'язана особа повинна здійснювати дії, передбачені зобов'язанням

→ *Строки існування цивільних прав* – це строки протягом яких існують визначені суб'єктивні права і уповноважена особа має реальні можливості для їх реалізації (н-д: строк дії довіреності)

→ *присічні строки* надають уповноваженій особі строго обмежений період часу для реалізації свого права під загрозою дострокового його припинення у випадку нездійснення чи неналежного здійснення (н-д: строки зберігання знахідки)

→ *претензійні строки* – це строк на підставі якого уповноважена особа в праві (а інколи і зобов'язана) звернутися до зобов'язаної особи про добровільне задоволення її вимог

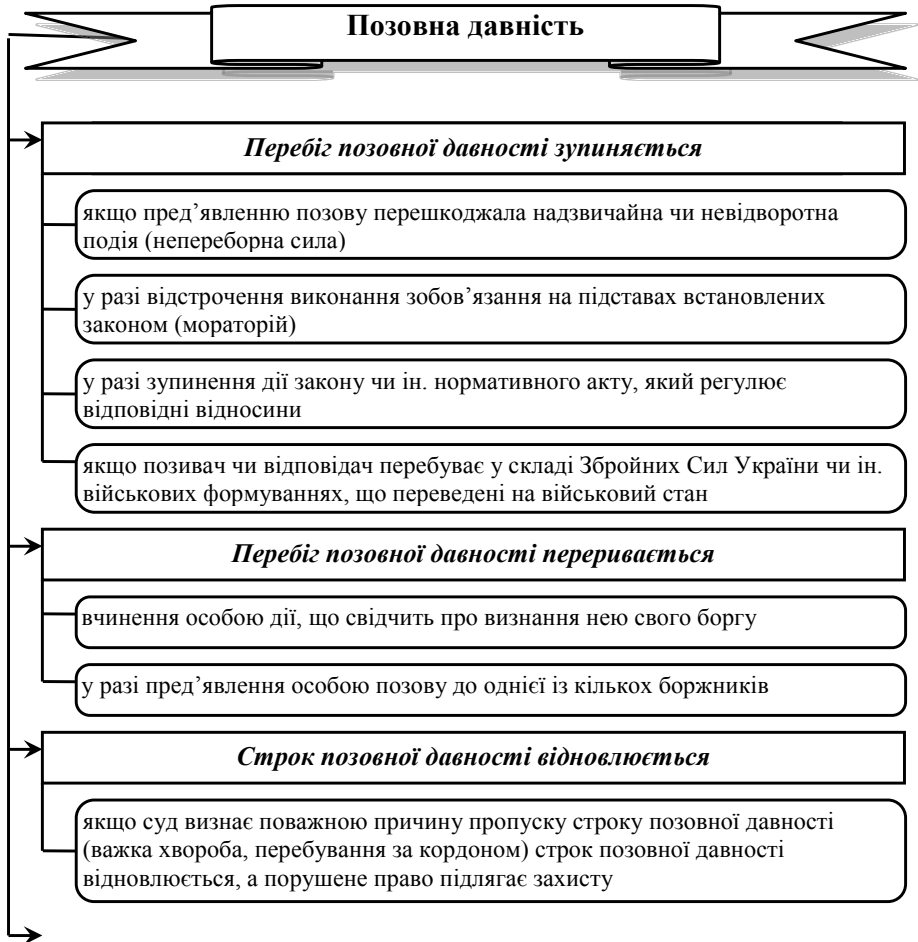
→ *гарантійні строки* – це період часу, протягом якого виробник чи продавець товару гарантує його безвідказну службу і зобов'язується безоплатно усунути виявлені в певний період недоліки

→ *інші строки (оперативного захисту; позовної давності, процесуальні строки)*

Тема 39. Поняття, види та значення позовної давності (ст.256-258 ЦКУ).

Тема 40. Зупинення, переривання та відновлення строку позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється (ст.263, 264, 267, 268 ЦКУ)

Вимоги, на які позовна давність не поширюється

на вимогу, що випливає із порушення особистих немайнових прав

на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу

на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я чи смертю

на вимогу власника чи ін. особи про визнання незаконним правового акту органів державної влади, АРК, органу місцевого самоврядування, яким порушено його право власності чи ін. право

на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування)

на вимогу центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом, стосовно виконання зобов'язань, що випливають із Закону України «Про державний матеріальний резерв»

Тема 41.

Поняття та зміст права на захист (ст.16-23 ЦКУ)

Право на захист – один з основних елементів будь-якого суб'єктивного цивільного права. Це **нормативно врегульована можливість** уповноваженого суб'єкта застосовувати засоби право охоронного характеру для **відновлення порушеного права**.

З М І С Т

<p style="text-align: center;">Визнання права</p> <p>Необхідність застосування цього способу завжди виникає тоді коли суб'єктивне право особи <i>оспорюється</i>. При цьому позивач звертається не до відповідача, а <i>безпосередньо до суду</i>, який встановлює наявність або відсутність у позивача спірного права.</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Відновлення становища, яке існувало до порушеного права</p> <p>Має місце тоді, коли порушене право не припинило своєї дії і може бути відновлене шляхом як припинення самого правопорушення, так і усунення його наслідків</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Самозахист цивільних</p> <p>це застосування особою засобів <i>протидії</i>, які <i>не заборонені за-коном</i> та не суперечать моральним засадам суспільства</p>	<p style="text-align: center;">Визнання правочину недійсним</p> <p>Це <i>відновлення</i> правового становища особи, що існувало до порушеного права</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Примусове виконання обов'язку особи в натурі</p> <p>Як правило реальному вико-нанню <i>протистойть</i> виплата <i>грошової компенсації</i>, яка не завжди може задовольнити кредитора</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Визнання незаконними рішень, дії чи бездіяльності органів державної влади, АРК, місцевого самоврядування їх посадових чи службових осіб</p> <p>Тільки в судовому порядку. При цьому такі рішення визнаються недійсними з моменту їх прийняття</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Захист прав</p> <p>Нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення <i>виконавчого напису</i> на борговому документі. Порядок вчинення виконавчих написів передбачений ст.83 ЗУ „Про нотаріат”.</p>	<p style="text-align: center;">Припинення дії, які порушують право</p> <p>Може застосовуватись <i>самостійно</i>, так і з ін. способами – такими як <i>стягнення збитків</i></p> <hr/> <p style="text-align: center;">Заміна або припинення правовідношення</p> <p>Самий поширений спосіб захисту цивільних прав. Особа може припинити дію договору випадку, коли зрозуміло, що він не буде виконаний належним чином</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Захист цивільних прав та інтересів. Президентом України, органами державної влади, АРК, органами місцевого самоврядування</p> <p>Такий захист здійснюється у <i>межах, на підставі та у спосіб встановлені Конституцією України</i>. Рішення прийняте такими органами не є переш-кодою для звернення за їх захистом до суду</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Відшкодування моральної шкоди</p> <p>Відшкодування моральної шкоди полягає у покладенні на порушника обов'язку сплатити потерпілому грошову компенсацію за фізичні чи моральні страждання, які той переніс внаслідок скоєного правопорушення</p>
--	---	---

Тема 42.

Поняття та класифікація засобів державного примусу

Цивільно-правовий захист

Засоби захисту

Засоби захисту спрямовані на виконання цивільно-правового обов'язку щодо суб'єкта, права якого порушені. Вони можуть бути реалізовані як самим уповноваженим суб'єктом так і судовими органами. Міри захисту як правило не пов'язані з засудженням поведінки правопорушника (н-д: двостороння реституція, ст.216 ЦКУ).

Міри (санкції) відповідальності крім відновлення прав потерпілого завжди **спричиняють несприятливі наслідки у майновій сфері** правопорушника. Державний примус – це коли міри (санкції) відповідальності встановлюються у правових нормах

засоби превентивного характеру

визнання права, яке ще не порушене, але вже оспорується

встановлення факту, який має юридичне значення (н-д: усунування)

визнання недійсним нормативного акту державного органу чи органу місцевого самоврядування

задоволення скарги громадянина на дії державних органів чи органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб

засоби регулятивного характеру

визначення частки в спільній власності

вирішення переддоговірних спорів

витребування майна з чужого незаконного володіння

реституція (повернення сторін в попереднє майнове становище)

конфіскаційні санкції – це санкції, що пов'язані з безоплатним вилученням у доход держави майна (н-д: позбавлення права власності на майно за рішенням суду, як санкція за вчинення правопорушення (ст.364 ЦКУ))

стимулюючі (штрафні) санкції – це ті санкції, які застосовуються до правопорушника незалежно від майнової шкоди, якої зазнала потерпіла сторона внаслідок правопорушення (н-д: ст.549 ЦКУ – сплата неустойки). На відміну від конфіскаційних санкцій, які стягуються в дохід держави, стимулюючі, - стягуються на користь потерпілої сторони.

компенсаційні санкції – це ті, що призначені відшкодувати потерпілій стороні шкоду, заподіяну правопорушенням.(н-д: відшкодування майнової шкоди особі, яка потерпіла від злочину (ст.1177 ЦКУ))

**NOTA
BENE!**

Метою цивільно-правового захисту є відновлення прав суб'єктів, чий права порушені

Тема 43. Поняття, особливості та види цивільно-правової відповідальності

43.1. Особливості цивільно-правової відповідальності

Цивільно-правова відповідальність – одна з форм державного примусу, пов'язана із застосуванням санкцій майнового характеру, спрямованих на відновлення порушеного права і стимулювання нормальних економічних відносин юридично рівних учасників цивільного обороту (Цивільне право. за редакцією Є. А. Суханова, - М., 1993).

Цивільно-правова відповідальність – це правовідношення, що виражається у вигляді несприятливих наслідків майнового та немайнового характеру у боржника, які забезпечуються державним примусом і тягнуть за собою засудження правопорушника (Договірне право. К.І.-М., 2000. Брагінський М.І., Вітрянський В.В.)

ОСОБЛИВОСТІ

Майновий характер

Застосування цивільно-правової відповідальності завжди пов'язане із витратами майнового характеру у боржника (відшкодування заподіяної шкоди, сплата неустойки, відшкодування моральної шкоди)

Відповідальність правопорушника перед потерпілим

санкції, які накладаються на правопорушника, стягуються на користь потерпілого. Цим цивільна відповідальність відрізняється від кримінальної, де правопорушник, перш за все, відповідає перед державою з метою викликати позитивні зміни в особистості правопорушника

Можливість перевищення розміру відповідальності у порівнянні з розміром заподіяної шкоди

або збитків (н-д: застосування штрафної неустойки, завдаток)

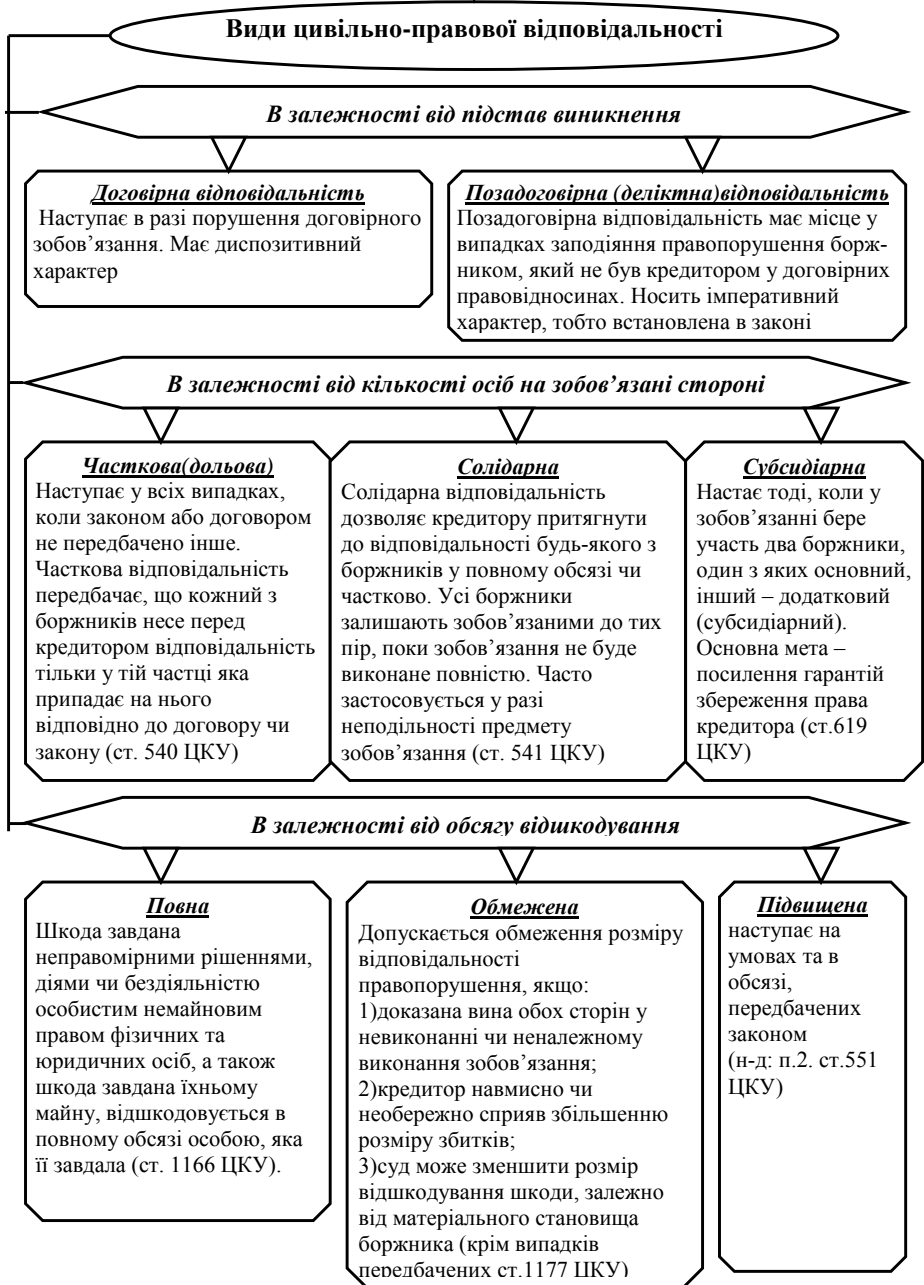
Застосування рівних за обсягом мір відповідальності за однотипні правопорушення

що забезпечує послідовну реалізацію принципу рівноправності учасників цивільно-правових відносин

Компенсаційний характер

Головна ціль цивільно-правової відповідальності – відновлення майнової сфери потерпілої сторони

43.2. Види цивільно-правової відповідальності

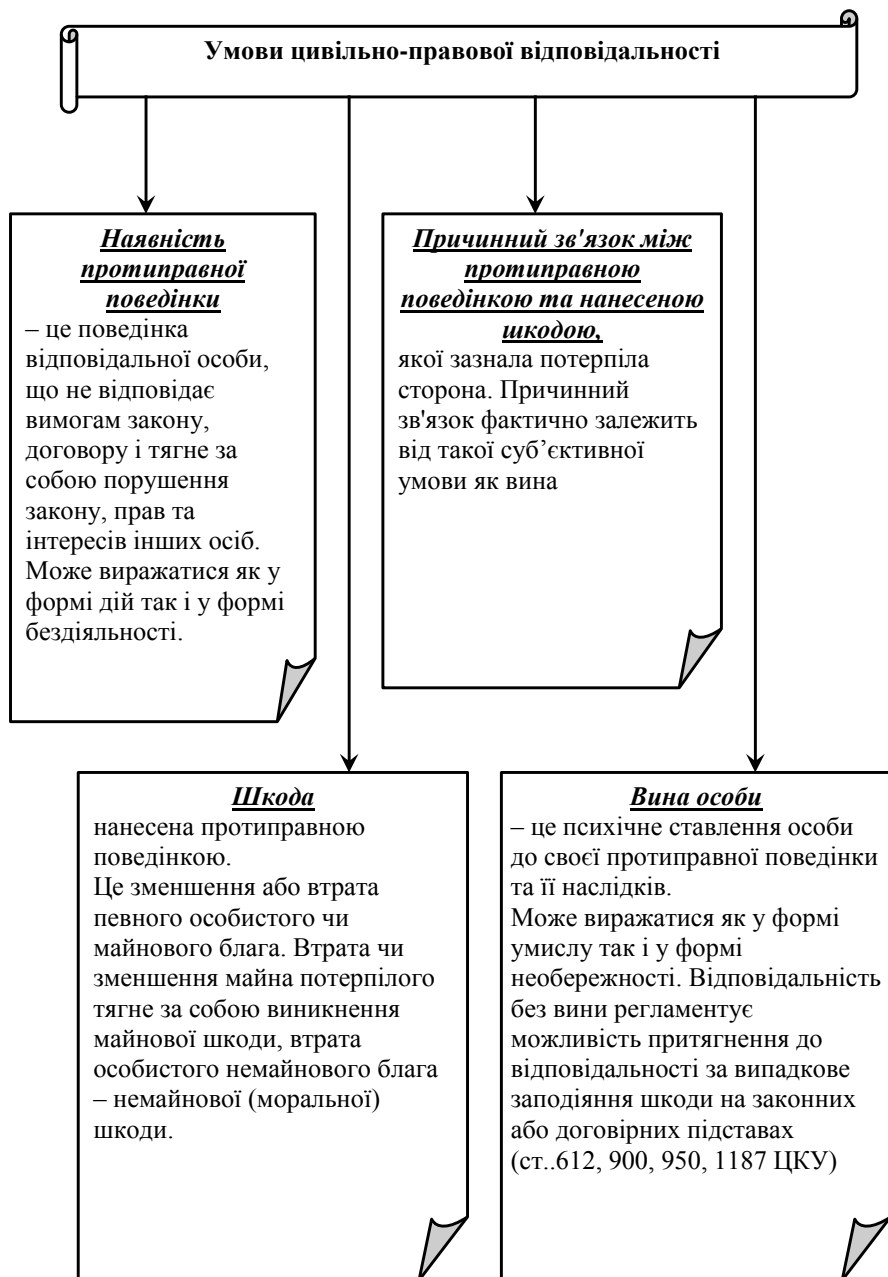
Тема 44.

Склад правопорушення та умови цивільно-правової відповідальності. Підстави звільнення від відповідальності

44.1. Склад цивільного правопорушення

44.2. Умови цивільно-правової відповідальності

44.3. Підстави звільнення від відповідальності

Підстави звільнення від відповідальності (ст.617, 1193 ЦКУ)

При відсутності хоча б однієї із умов притягнення до відповідальності

В зв'язку з неможливістю виконання внаслідок:

вини потерпілого (кредитора)
за загальним правилом шкода заподіяна внаслідок умислу потерпілого, відшкодовуванню не підлягає (ст.1193 ЦКУ)

дії непереборної сили
непереборна сила – це надзвичайна і невідворотна за даних умов подія, явища природи: землетруси, шторми, обвали, повені чи соціальні явища: еміграції, військові дії, страйки. На практиці її називають форс-мажорні обставини. Звільнення від відповідальності внаслідок непереборної сили відбувається тільки тоді, коли існує причинний зв'язок між непереборною силою та шкодою, що виникла

випадку (казусу)
– це обставина, яка свідчить про відсутність вини будь якого з учасників зобов'язання. Випадок характеризується суб'єктивною непередбаченістю. Винятки із загального правила, коли відповідальність наступає при випадковому заподіянні шкоди, можуть бути передбачені законом або договором, а при вчиненні деліктів – тільки законом

Тема 45.

Власність та право власності (ст..316-327 ЦКУ)

Відносини власності в економічному розумінні – це відносини між людьми з приводу конкретних благ, які виражаються в приналежності цих благ одним особам і відчуження їх від інших.

Річ власника належать йому одному і його власність завжди ціла і повна.

В праві власності знаходять свій вираз економічні відносини власності

Право власності

Право власності *безстрокове, непорушне* опирається *безпосередньо на закон, абсолютне проте не безмежне*. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободі та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати економічну ситуацію

в об'єктивному розумінні – це сукупність цивільно-правових норм, які закріплюють регулюють і охороняють приналежність певних матеріальних благ конкретним особам (інститут права власності)

норми, які *встановлюють* приналежність по використанню належного йому майна

норми, які *визначають* повноваження власника по використанню належного йому майна

норми, які *закріплюють* засоби захисту прав власника

в суб'єктивному розумінні – це закріплена законом можливість особи на свій розсуд;

володіти річчю, тобто утримувати річ в своєму господарстві. Володіння річчю на законних підставах називається *титольним володінням*

користуватися річчю, тобто вилучати з неї корисні властивості

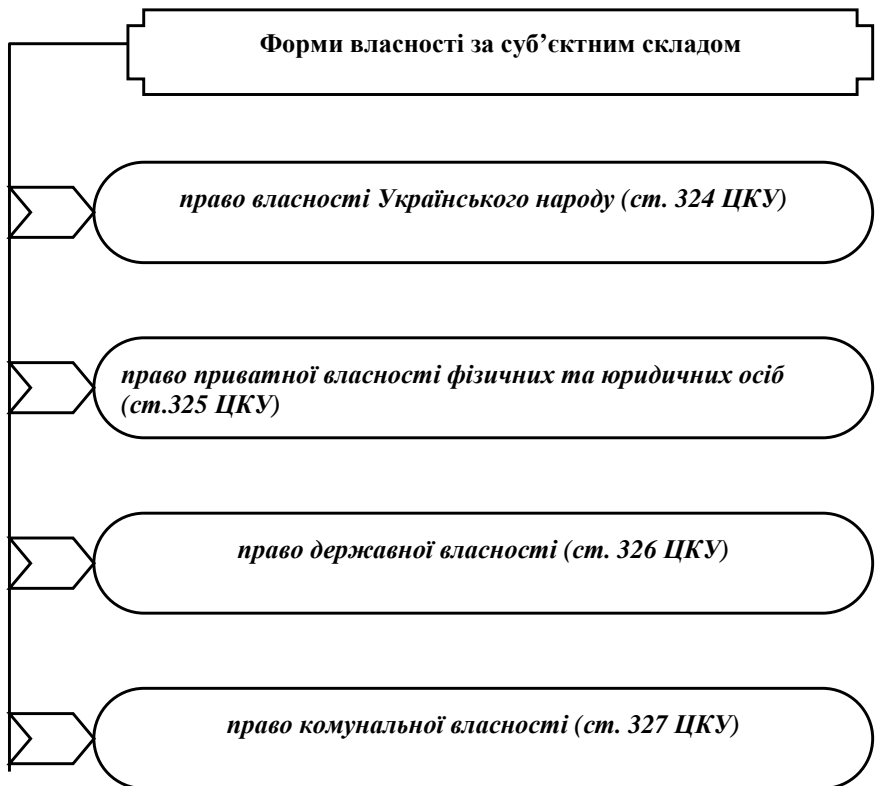
розпоряджатися річчю, тобто визначати її юридичну та фактичну долю (продавати, дарувати, здавати в найм)

поряд з цим, власник, за загальним правилом несе обов'язок утримання майна, а також ризик його випадкового пошкодження чи знищення (ст.322, 323 ЦКУ).

Зміст права власності

NOTA BENE!

Юридичне оформлення економічні відносини власності знаходять свій вираз в різних галузях права. В цивільному праві *статика* відносин власності оформлена *правом власності* та *іншими речовими правами*, а *динаміка* – *зобов'язальним правом*.

Тема 46

Набуття та припинення права власності

46.1. Способи набуття права власності (ст.328-345 ЦКУ)

Способи набуття права власності – це юридичні факти, які тягнуть за собою виникнення права власності у певної особи

Загальні

– можуть бути застосовані будь-якими суб'єктами цивільних правовідносин.

Спеціальні

– приводять до виникнення права власності у строго визначених суб'єктів права (конфіскація, реквізиція і т.д.)

Первісні способи

– право власності на річ виникає вперше поза волею попереднього власника

Похідні

– право власності виникає з волі попереднього власника та за згодою нового.

Об'єм прав нового власника залежить від об'єму прав попереднього власника. На нового власника переходять всі існуючі обтяження права власності (сервітути та ін. права третіх осіб)

Первісні способи набуття власності

набуття права власності на *новостворене майно* виникає з моменту його створення

право власності на *перероблену річ* належить власнику матеріалу, якщо інше не встановлене у договорі чи законі

привласнення загальнодоступних дарів природи. Особа, яка збирала ягоди, лікарські рослини, зловила рибу є їхнім власником, якщо вона діяла відповідно до закону, місцевого звичаю чи загального дозволу власника земельної ділянки

право власності на *безхазяйну річ*. Безхазяйною вважається річ, яка не має власника або власник якої невідомий. Така річ береться на облік державним органом і зі спливом 1-го року передається у комунальну власність

набуття права власності за *набувальною давністю* потрібне дотримання певних умов, які торкаються добросовісності і строків володіння. Особа, яка заволоділа добросовісно чужим майном і продовжує відкрито і безперервно володіти нерухомим майном – 10 років або рухомим – 5 років набуває права власності на це майно

знахідка. Особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана негайно повідомити про це особу, яка її загубила чи повідомити про знахідку міліцію чи органи місцевого самоврядування. Особа, яка знайшла загублену річ, набуває права власності на неї після спливу 6-ти місяців з моменту заявлення

скарбом є закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності. Особа, яка виявила скарб, набуває права власності на нього

особа, яка затримала *бездоглядну домашню тварину* зобов'язана негайно повідомити про це власника і повернути її або передати міліції чи органам місцевого самоврядування.

Право власності на таку тварину переходить через 6-ть місяців на велику рогату худобу і через 2-ва місяці на інші тварини до особи, що її знайшла

Похідні способи набуття права власності

набуття права власності за договором купівлі –продажу, міни, дарування чи іншого правочину про *відчуження майна*

спадкування за законом чи заповітом

набуття права власності на майно юридичної особи при її *приєднанні, злитті, перетворенні, поділі, виділі і т.д.*

набуття членом житлового, дачного чи гаражного кооперативу права власності на відповідне приміщення *після певного внеску свого паю*

46.2. Підстави припинення права власності (ст.346-354 ЦКУ)

Підстави припинення права власності – це юридичні факти, які тягнуть за собою припинення права власності особи на певне майно. Зазвичай припинення права власності однієї особи тягне за собою виникнення права власності у іншої на це ж саме майно (за виключенням загибелі чи знищення майна).

Знищення майна (ст.349 ЦКУ)

Припинення права власності за волею власника

відчуження свого майна іншим особам (н-д: за договором купівлі-продажу, дарування, міни)

відмова від права власності (ст. 347 ЦКУ)

Примусове припинення права власності

платне

безоплатне

відчуження майна, яке в силу закону не може належати певному власнику (ст. 348 ЦКУ)

випук земельної ділянки, в зв'язку з суспільною необхідністю (ст. 350 ЦКУ)

випук пам'яток культурної спадщини в результаті дії чи бездіяльності власника, що загрожує їм пошкодженням чи знищенням (ст. 352ЦКУ)

конфіскація – безоплатне вилучення майна у власника, яке проводиться в судовому порядку як санкція за скоєний злочин або ін. правопорушення (ст. 354 ЦКУ). Конфісковане майно переходить у власність держави

звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника (ст. 346 ЦКУ)

реквізиція (ст. 353 ЦКУ) – це примусове відчуження майна у власника на підставі та в порядку встановленому законом у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин за умови попереднього та повного відшкодування його вартості власнику

Тема 47.

Поняття та види права спільної власності (ст.355ЦКУ)

Спільна власність: майно, що є у власності двох або більше осіб (співвласників), належить їм на праві спільної власності (п.1 ст.355 ЦКУ). Учасниками права спільної власності можуть бути будь-які суб'єкти цивільного права (фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади).

Підстави, з яких виникає спільна власність

при праві власності кількох осіб на неподільну річ (н-д: автомобілем)

в інших випадках встановлених законом чи договором

Спільна часткова

– спільна власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного із них у праві власності (ст. 356 ЦКУ).

Спільна власність вважається частковою, якщо договором чи законом не встановлена спільна сумісна власність на майно

Спільна сумісна

– без визначення часток кожного власника. Вона виникає в силу закону або договору (н-д: спільна сумісна власність подружжя).

Умови при яких частки в праві спільної сумісної власності можуть бути визначені: а) поділом спільної сумісної власності; б) при її трансформації в спільну часткову власність за згодою

ОСОБЛИВОСТІ

частка в праві спільної власності повністю *входить в майно власника*, відповідно на неї може бути звернене стягнення за його зобов'язаннями

при передачі чи міні частки одного з співвласників інші власники мають *переважне право перед третіми особами* на її викуп (крім випадків продажу частки з публічних товарів)

Тема 48.

Спільна часткова власність (ст.356-367 ЦКУ)

Спільна часткова власність

Володіння та користування спільним майном здійснюється за згодою всіх співвласників, а при недосягненні згоди, в порядку, встановленому судом. Кожен співвласник має право на користування часткою майна відповідно до його частини

Розпорядження спільним майном здійснюється за згодою всіх співвласників, однак своєю часткою в праві спільної часткової власності, кожен учасник в праві розпоряджатися самостійно (з врахуванням переважного права купівлі частки іншими співвласниками)

Майно, яке знаходиться в спільній частковій власності, може бути **поділене** за згодою всіх співвласників, а при недосягненні згоди – кожен учасник права спільної часткової власності може вимагати **виділу** своєї частки в судовому порядку

Випадки в яких виділ частки проводиться не в натурі, а шляхом грошової компенсації

Поділ спільного майна завжди тягне припинення права спільної часткової власності, тоді як виділ частки одного із співвласників, за загальним правилом, не приводить до вказаних наслідків (крім випадків знаходження майна в спільній частковій власності двох осіб)

неможливість виділу без істотних збитків спільному майну

неможливість виділу частини спільного майна, яка відповідає частці співвласника, який відокремлюється

неподільність об'єкту спільної власності в силу закону

**Особливості
спільної часткової
власності**

визначення частки кожного співвласника в праві спільної власності

частки у праві спільної часткової власності є рівними, якщо інше не встановлено договором чи законом

співвласник має право на відповідне збільшення своєї частки у праві спільної часткової власності, якщо поліпшення спільного майна, яке не можна відокремити, зроблене ним своїм коштом за згодою всіх співвласників

Тема 49.

Спільна сумісна власність (ст.368-372 ЦКУ)

Спільна сумісна власність

Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, **володіють і користуються** ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними

Розпорядження спільним майном здійснюється за згодою всіх співвласників. Правочин, щодо розпорядження спільним майном, вчинений одним із співвласників, може бути визнаний судом недійсним за позовом іншого співвласника у разі відсутності у нього відповідних повноважень

Поділ майна, що знаходиться в спільній сумісній власності чи виділ частки одного із співвласників тягне за собою припинення права спільної сумісної власності. При **виділі** частки одного з учасників широко використовується не виділ майна в натурі, а надання співвласнику, що виділяється **грошової компенсації**

**Особливості спільної
сумісної власності**

виникає в силу закону або договору

*характеризується відсутністю чіткого поділу частки
кожного із співвласників*

*співвласники можуть трансформувати спільну сумісну
власність в спільну часткову власність шляхом визначення
частки кожного з них в праві спільної власності*

Тема 50.

Право приватної власності (ст. 325 ЦКУ)

50.1. Право приватної власності фізичних осіб (громадян)

Право приватної власності фізичних осіб – один із різновидів приватної власності

Зміст права приватної власності фізичних осіб

правомочності володіння, користування та розпорядження по відношенню до приналежного їм майна

кількість та вартість майна, яке може знаходитись у власності громадян, *не є обмеженими* (законом встановлюється обмеження лише щодо розміру земельних ділянок)

особливості права приватної власності громадян полягають, наприклад, в тому, що фізична особа – власник може розпоряджатися приналежним їй майном шляхом складання заповіту чи бути відчужувачем майна за договором довічного утримання

право приватної власності громадян *охороняється* законом на рівні з іншими формами власності

Об'єкти права приватної власності фізичних осіб

Особливості

в приватній власності фізичних осіб може знаходитись будь-яке майно не вилучене з цивільного обороту

Не може знаходитись у приватній власності громадян майно визначене в переліку затвердженому Постановою ВРУ 17.06.91 р. „Про право власності на окремі види майна”, а саме: зброя, боєприпаси, вибухові речовини, бойові отруйні речовини, психотропні та наркотичні речовини, протиградові установки і т. д.

об'єкти, які *обмежені* в цивільному обороті можуть належати громадянам лише при *наявності* спеціального дозволу відповідного державного органу (н-д: газова зброя, мисливська зброя і т. д.)

Право приватної власності фізичних осіб

*дозволяє юридично
оформити*

Відносини привласнення фізичними особами матеріальних благ

Форми привласнення фізичними особами
матеріальних благ

індивідуальна праця

підприємницька діяльність не заборонена законом

за договором та ін. правочинами

внаслідок спадкування майна

приватизація державного житлового фонду

*інші підстави (отримання дивідендів від цінних паперів,
відшкодування заподіяної шкоди, правомірне
заволодіння дарами природи, отримання різних премій*

50.2. Право приватної власності юридичних осіб

Право приватної власності юридичних осіб – одна із різновидів приватної власності

Зміст права приватної власності юридичних осіб

наявність майна на праві власності – необхідна умова участі більшості юридичних осіб в цивільному обороті

засновники чи учасники юридичних осіб зберігають по відношенню до юридичної особи право вимоги (господарські товариства чи кооперативи) чи взагалі не мають ні яких прав (громадські об'єднання, релігійні організації)

майно юридичних осіб підпадає під загальні норми закону, які регулюють право власності в цілому, а також підстави його виникнення чи припинення. Порядок безпосереднього управління і розпорядження майном юридичної особи визначається її установчими документами

Об'єкти права приватної власності юридичних осіб визначені ЦКУ, ГКУ, законами України „Про споживчу кооперацію”, „Про сільськогосподарську кооперацію”

Особливості

об'єктом права приватної власності юридичних осіб може бути будь-яке майно, не вилучене з цивільного обороту

майно ,обмежене в цивільному обороті може належати юридичній особі тільки при наявності відповідного дозволу

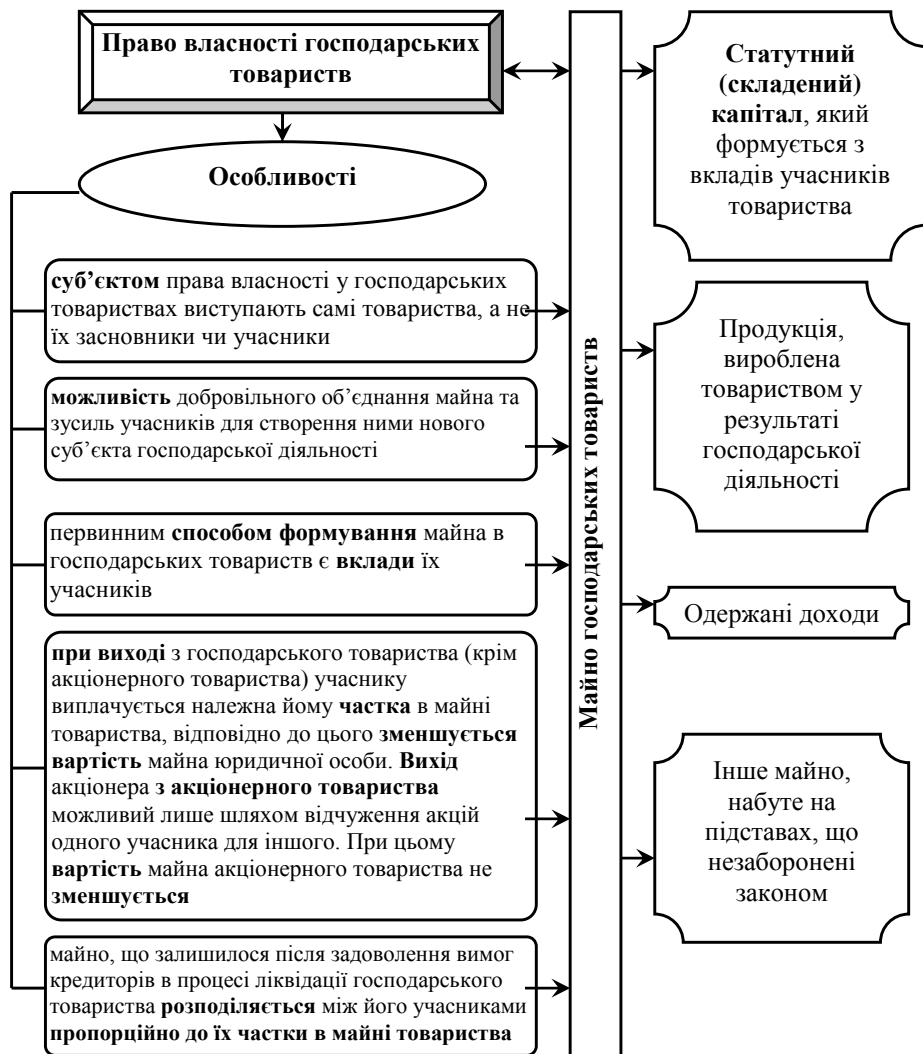
певний вплив на об'єкти, які можуть знаходитись в приватній власності юридичних осіб, має наявність у них спеціальної правоздатності

за загальним правилом, кількість та вартість майна юридичної особи не обмежені (п.3 ст.325 ЦКУ)

Тема 51.

Право власності окремих юридичних осіб (ст.115, 144, 145, 155, 157 ЦКУ, ЗУ „Про господарські товариства”)

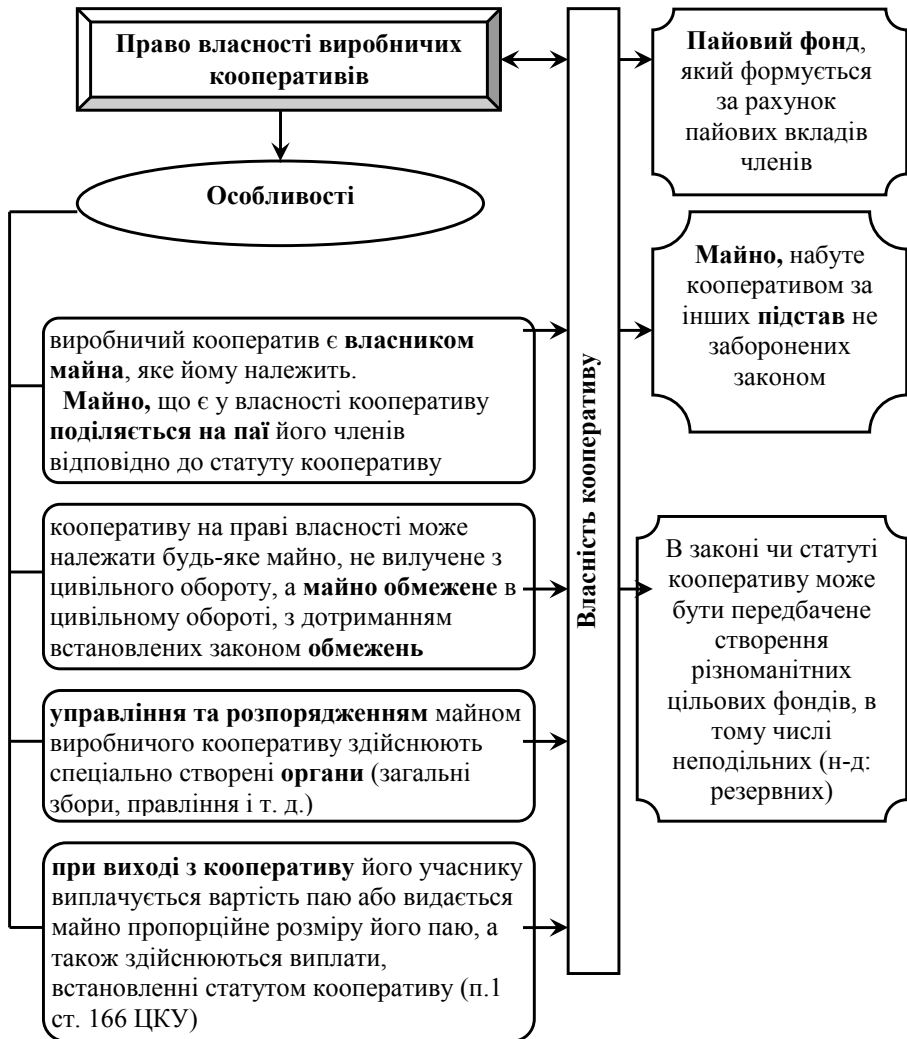
51.1. Право власності господарських товариств

NOTA BENE!

По відношенню до господарських товариств встановлені мінімальні розміри статутного капіталу (для акціонерного товариства – 1250 мін. зарплат, для ТзОВ – 100 мін. заробітної плати) ЗУ „Про господарські товариства”. Якщо вартість чистих активів товариства стає меншою від визначеного законом мінімального розміру статутного капіталу, товариство підлягає ліквідації (п.4 ст.144 ЦКУ)

51.2. Право власності кооперативів (ст.163-166 ЦКУ, ЗУ „Про кооперацію”, „ Про сільськогосподарську кооперацію”)

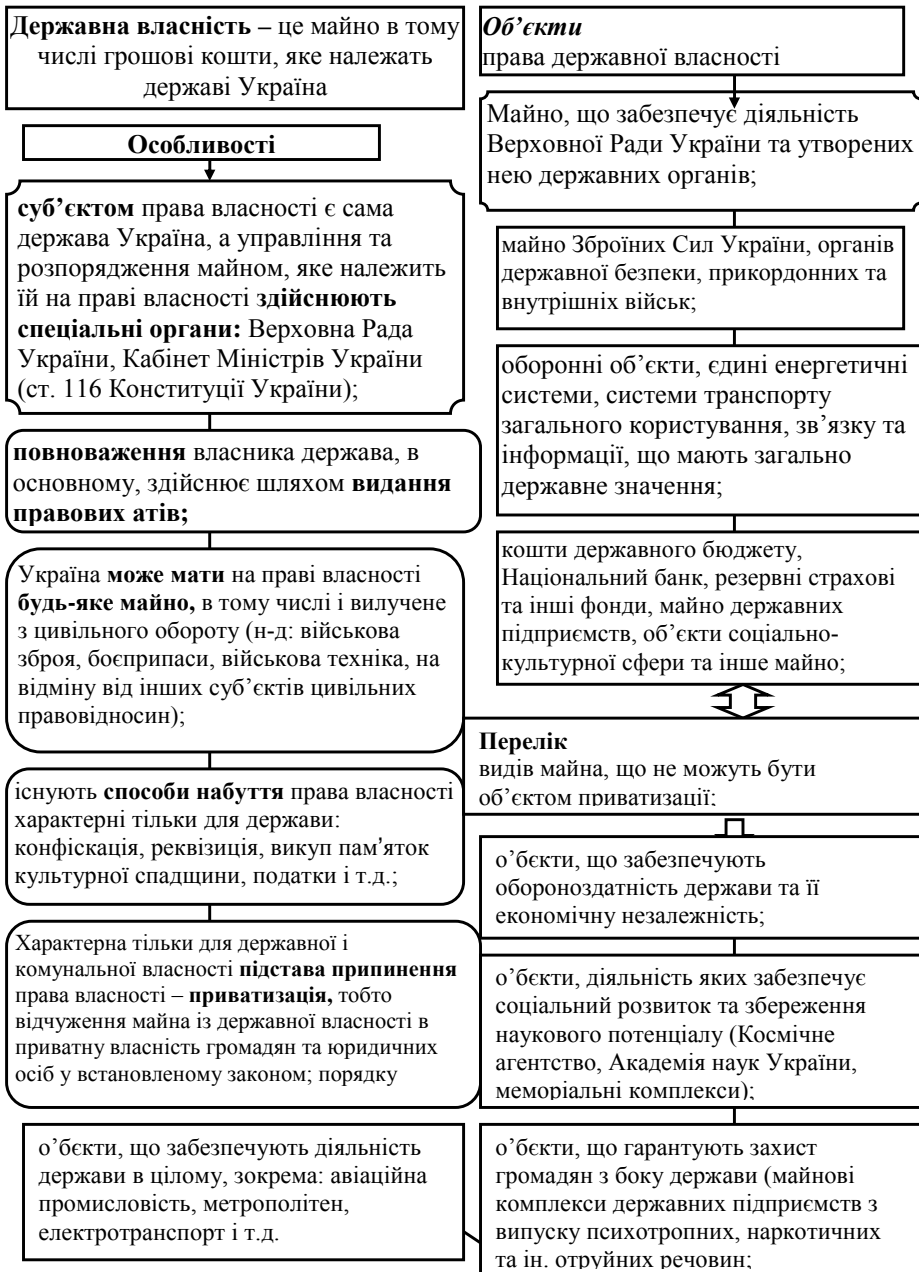

**51.3. Право власності непідприємницьких товариств
(ст. 83 ч. 2. ЦКУ, ЗУ „Про свободу совісті та релігійні організації”, „Про об’єднання громадян ”)**

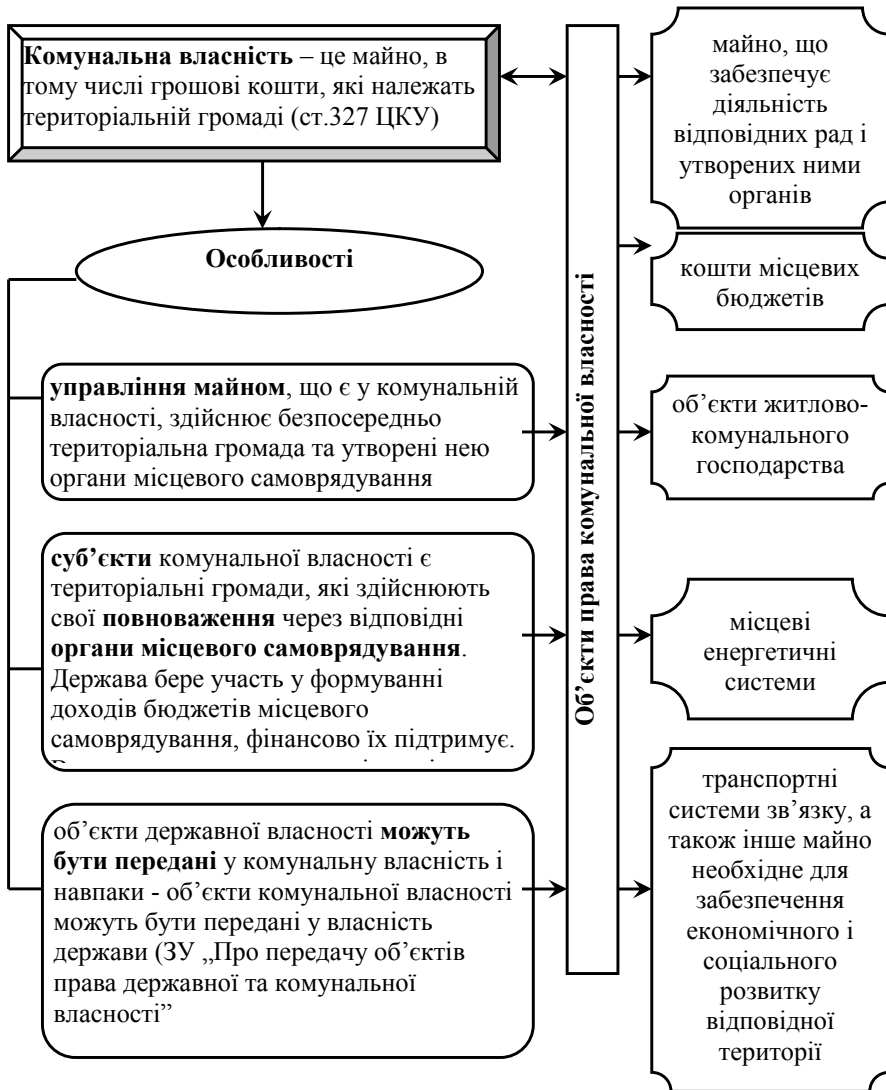

Тема 52. Право державної та комунальної власності

52.1. Державна власність (ст. 326 ЦКУ)

51.2. Комунальна власність (ст.327 ЦКУ, ЗУ „Про місцеве самоврядування”)

**Перелік об'єктів, які не можуть передаватись
з державної у комунальну власність**

*державні підприємства, що здійснюють діяльність,
пов'язану з виготовленням та реалізацією військової зброї та
боєприпасів до неї*

*підприємства, діяльність яких пов'язана з проведенням
криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних
експертиз*

казенні підприємства

Тема 53.

Речові права на чуже майно (ст.395, 396 ЦКУ)

53.1. Ознаки речових прав на чуже майно

Речове право на чуже майно – це право особи користуватися чи володіти чужим майном (часто нерухомість) для задоволення власних потреб без участі власника майна

Особливості

право на річ, яка знаходиться у власності іншої особи

більш вузький, порівняно з правом власності, характер

речові права на чужі речі обтяжують право власності (тягар виражається в тому, що власник речі втрачає певні повноваження і не може реалізувати право власності в повному обсязі)

права на чужі речі захищаються від усіх осіб в тому числі і від власника. Незважаючи на свою обмеженість, речові права захищаються так само як і право власності

вичерпний перелік речових прав на чуже майно та їх зміст встановлені законом, тому сторони не вправі самостійно змінювати зміст цього права

53.2. Види речових прав на чуже майно (ст.395-417 ЦКУ)

Види речових прав

Право володіння (п.1.1. ст..395,397 ЦКУ) – це повноваження власника, що може бути передане за договором іншим особам (орендарю, заставодержателю, охоронцю і т.д.)

підстави виникнення

право володіння виникає на підставі **договору з власником** або особою, якій майно буде передане власником, і інших підстав встановлених законом

підстави припинення

відмова володільця від володіння майном

витребування майна від володільця власником майна

знищення майна

Право користування (сервітут) (п.1.2 ст.395 ЦКУ) – це право обмеженого користування чужим майном (нерухомістю) чи земельною ділянкою для задоволення потреб, які не можуть бути задоволені іншим способом

встановлюється: законом; договором; заповітом; рішенням суду

особа може користуватись чужим майном лише у межах, визначених сервітutom

сервітут не позбавляє власника майна, щодо якого він встановлений, права володіння, користування та розпорядження

правомочності суб'єктів сервітутів

сервітут не підлягає відчуженню

суб'єкт сервітуту зобов'язаний відшкодувати збитки, завдані власнику майна, щодо якого встановлений сервітут

сервітут зберігає чинність у разі переходу до інших осіб права власності на майно, щодо якого він встановлений

Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) (ст.413 ЦКУ). Земель-на ділянка надається для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та ін. споруд і будівель. Зазначене право має такі характерні ознаки: є довгостроковим, відчужуваним і таким, що успадковується. Підставою виникнення може бути договір чи заповіт. Може бути строковим і безстроковим

Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) (ст.407 ЦКУ) – виникає на підставі договору між власником земельної ділянки і особою, яка виявила бажання користуватись цією земельною ділянкою як землекористувач

ВИДИ СЕРВІТУТІВ

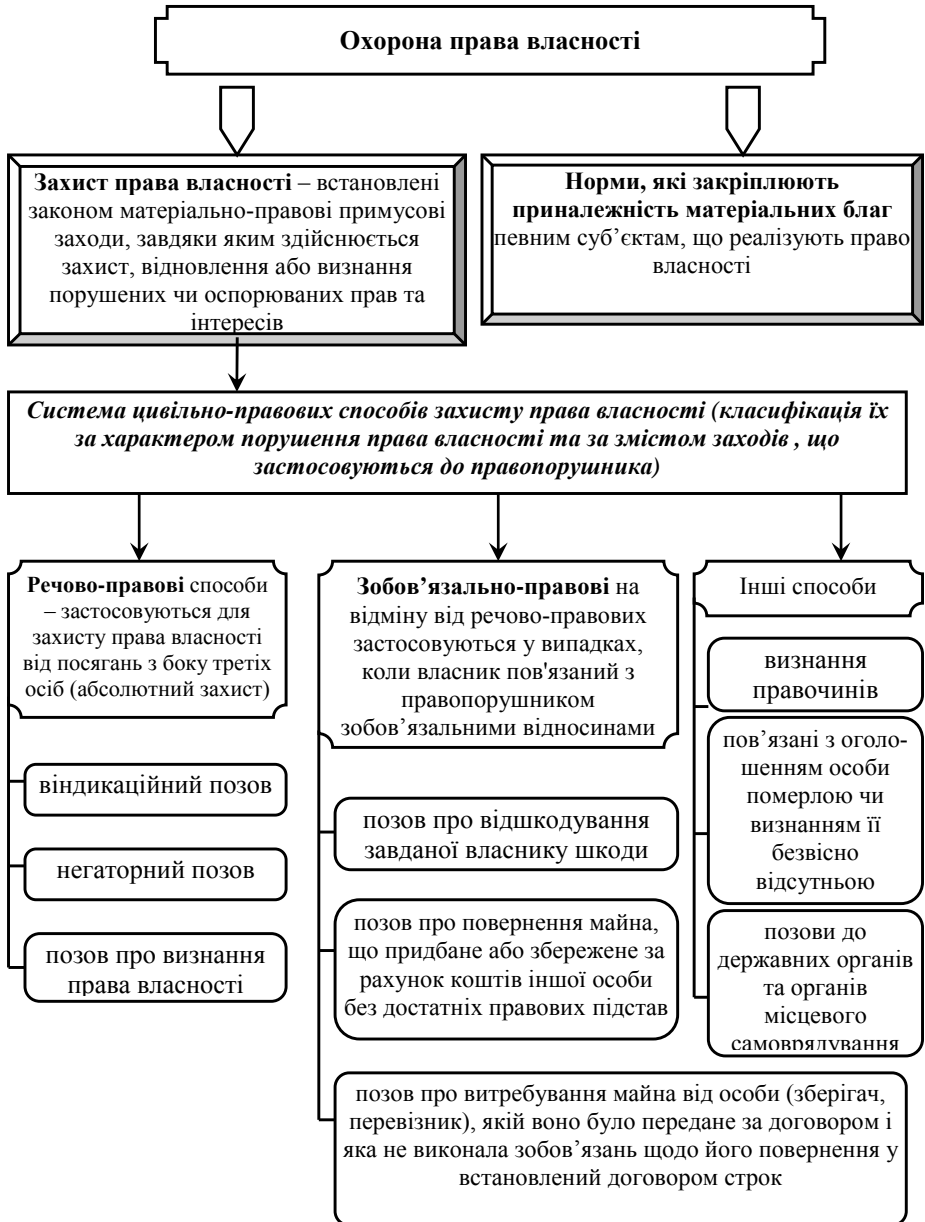
Земельний сервітут **(ст.401 ЦКУ)**

право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном для переходу, проїзду через цю земельну ділянку, прокладення та експлуатації ліній електропередач і т. д. Більш детально земельний сервітут регулюється главою 16 Земельного Кодексу України

Особистий сервітут **(ст.405 ЦКУ)**

право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом відповідно до закону. Припинення цього права відбувається у разі відсутності його суб'єкта без поважних причин понад 1 рік

Тема 54. Поняття та система цивільно-правових способів захисту права власності та інших речових прав (ст.386-394;396 ЦКУ)

Тема 55. Речово-правові способи захисту права власності та інших речових прав

Речово-правові способи захисту права власності

Віндикаційний позов (ст.387 ЦКУ) – позов неволодіючого майном власника до його набувача про витребування в натурі індивідуально-визначеної речі з чужого незаконного володіння

Предметом позову може бути тільки індивідуально-визначена річ, яка збереглася в натурі

Особливості віндикаційного позову по відношенню до добросовісного набувача (придбав майно у особи, яка не мала права його відчужувати про що набувач не знав і не міг знати)

Для задоволення позову власник повинен доказати наявність у нього права власності на витребувану річ

У випадку задоволення віндикаційного позову оспорювана річ вилучається у незаконного володілця і передається власникові

якщо майно придбане за відплатним договором, то власник вправі витребувати це майно від набувача у випадку, коли майно вибуло із володіння власника чи особи, якій майно було передане власником - поза їх волею

якщо майно придбане безвідплатно, власник має право витребувати його від добросовісного набувача у всіх випадках

гроші та цінні папери на пред'явника не можуть бути витребувані від добросовісного набувача

добросовісний набувач (володілець) має право залишити собі здійснені ним заходи поліпшення майна

Негаторний позов (ст.391 ЦКУ) – позов про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпорядження своїм майном

Об'єкт негаторного позову-усунення триваючого правопорушення, яке продовжується до моменту передачі позову до суду

Умови необхідні для задоволення позову

безспірність прав власника

незаконність дій, що порушують права власника

В разі задоволення позову суд зобов'язує правопорушника припинити дії, що перешкоджають власнику здійснювати свої права або використання майна, що не належить йому на праві власності

Позов про визнання права власності – застосовується як при оспорюванні права власності, коли це право не визнається іншою особою, так і у разі втрати документа власником, що засвідчує право власності (ст.392 ЦКУ)

Тема 56. Позови до органів державної влади та місцевого самоврядування (ст.393 ЦКУ)

Тема 57. Поняття та принципи авторського права (книга IV ЦКУ)

Авторське право – цивільно-правовий інститут, який регулює майнові та особисті немайнові правовідносини, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури та мистецтва

ПРИНЦИПИ

свобода творчості

поєднання особистих інтересів автора та інтересів суспільства; можливість використання авторських творів для задоволення особистих потреб інших осіб

матеріальне та моральне стимулювання авторів, що виражаються у визнанні за ними комплексу особистих немайнових та майнових прав

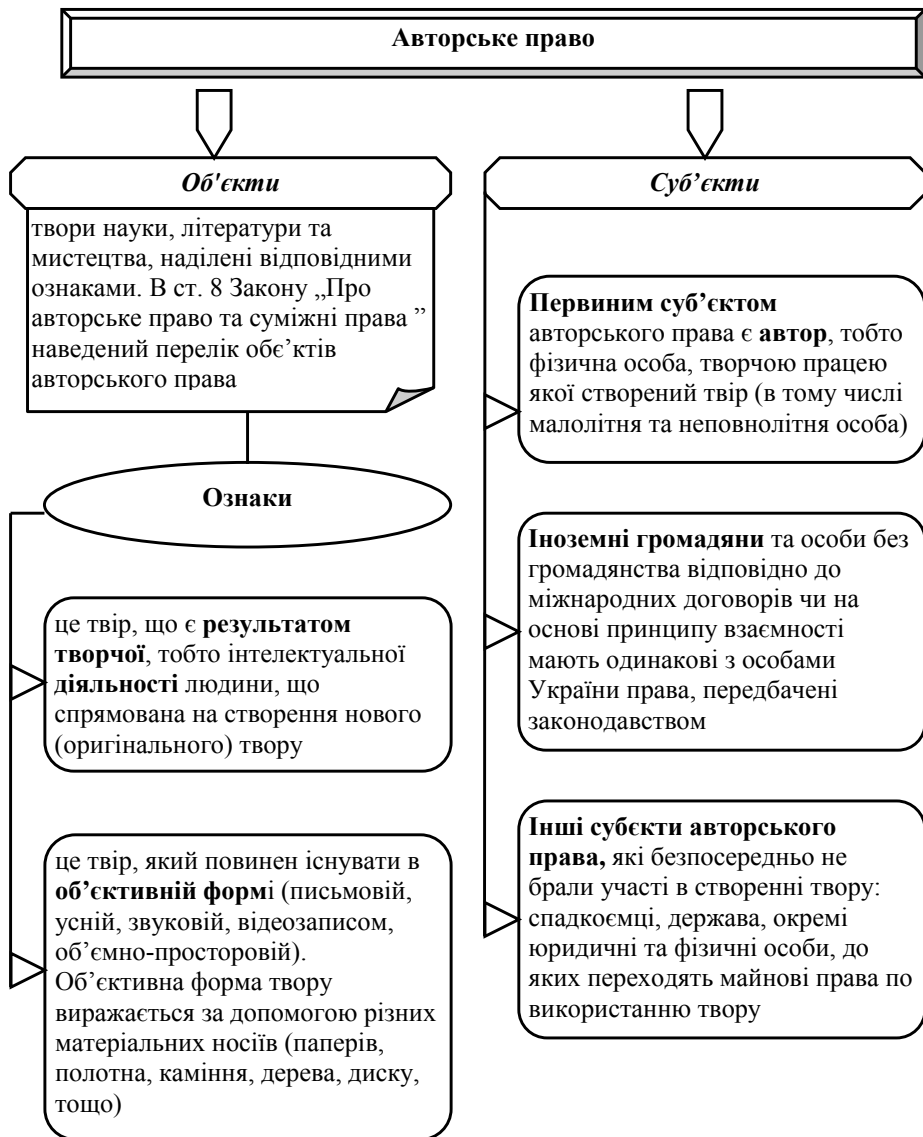
захист прав авторів

**NOTA
BENE!**

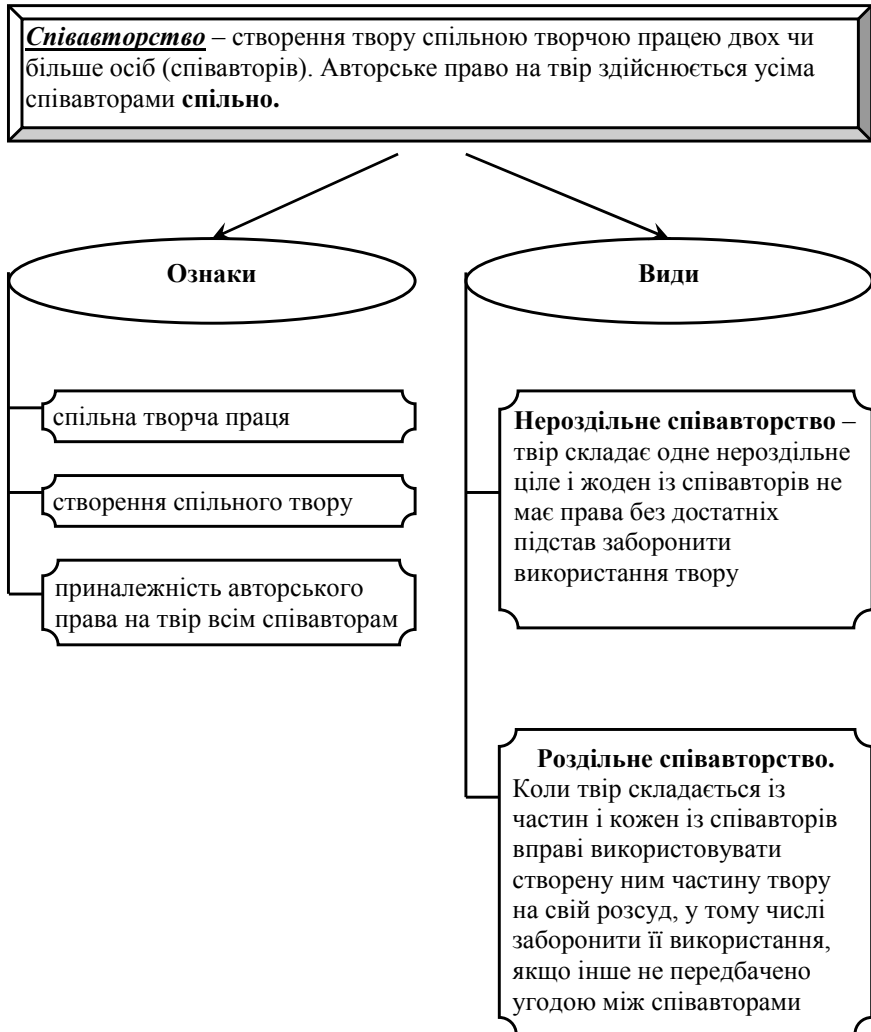
Інститут авторського права врегульований низкою міжнародних конвенцій та договорів, ратифікованих Верховною Радою України, а також главою 36, 37 ЦКУ та ЗУ „Про авторське право та суміжні права” (в редакції від 11.07. 2001 р.)

Тема 58. Основні категорії авторського права

58.1. Об'єкти та суб'єкти авторського права

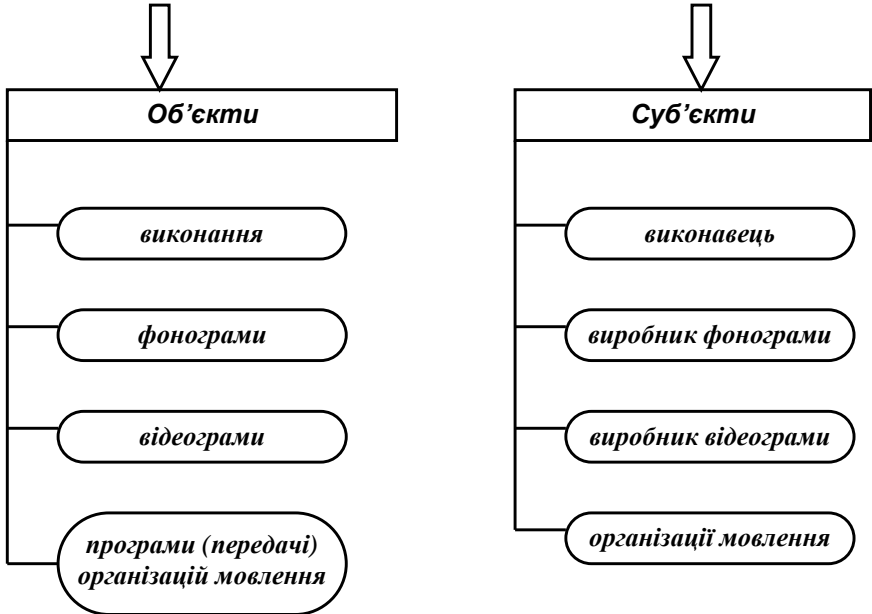

58.2. Співавторство (ст.436 ЦКУ)

58.3. Суміжні права (глава 37 ЦКУ)

Суміжні права – це права виконавців на результати творчої діяльності, їх спадкоємців та інших правоволодільців, яким на законних підставах передано суміжні майнові права.

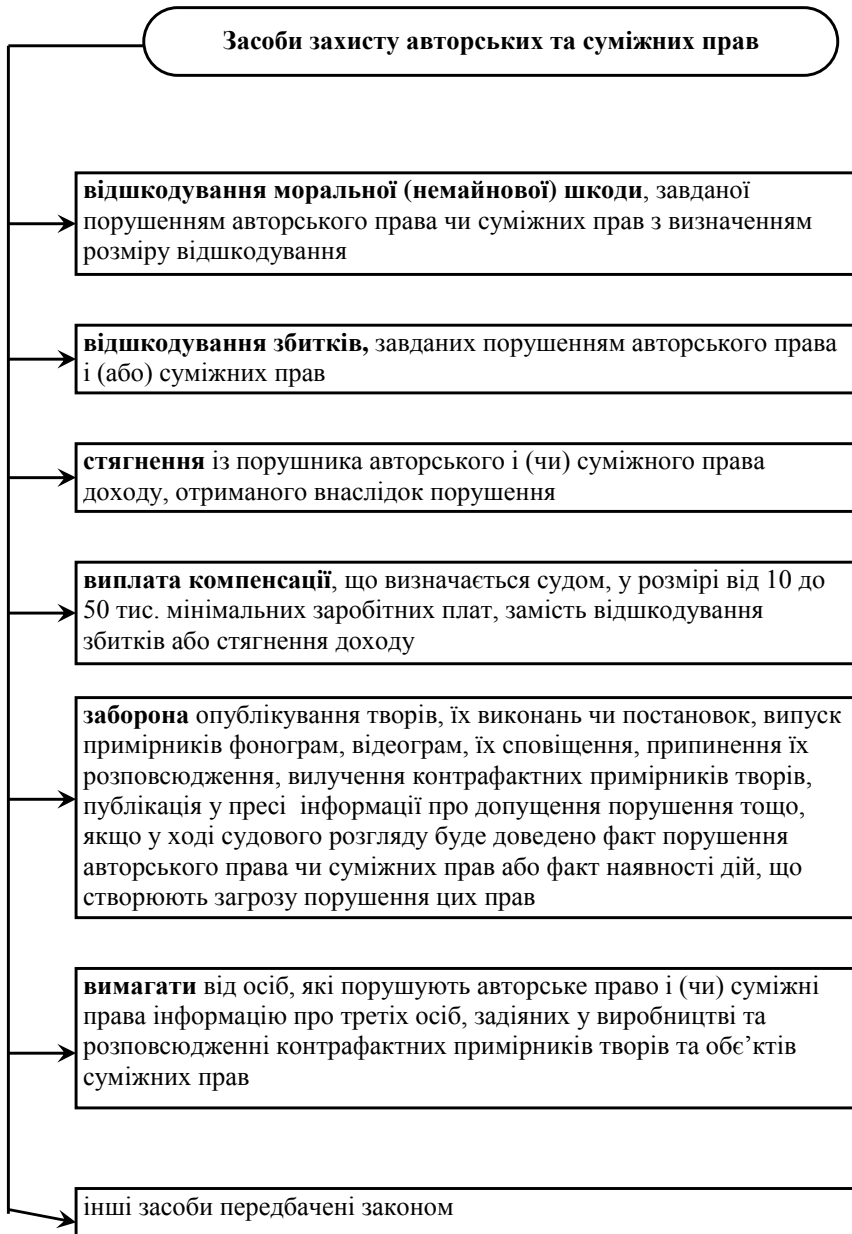

Тема 59. Права авторів та їх захист (ст. 423, 432, 438, 440, ЦКУ)

59.1. Права авторів

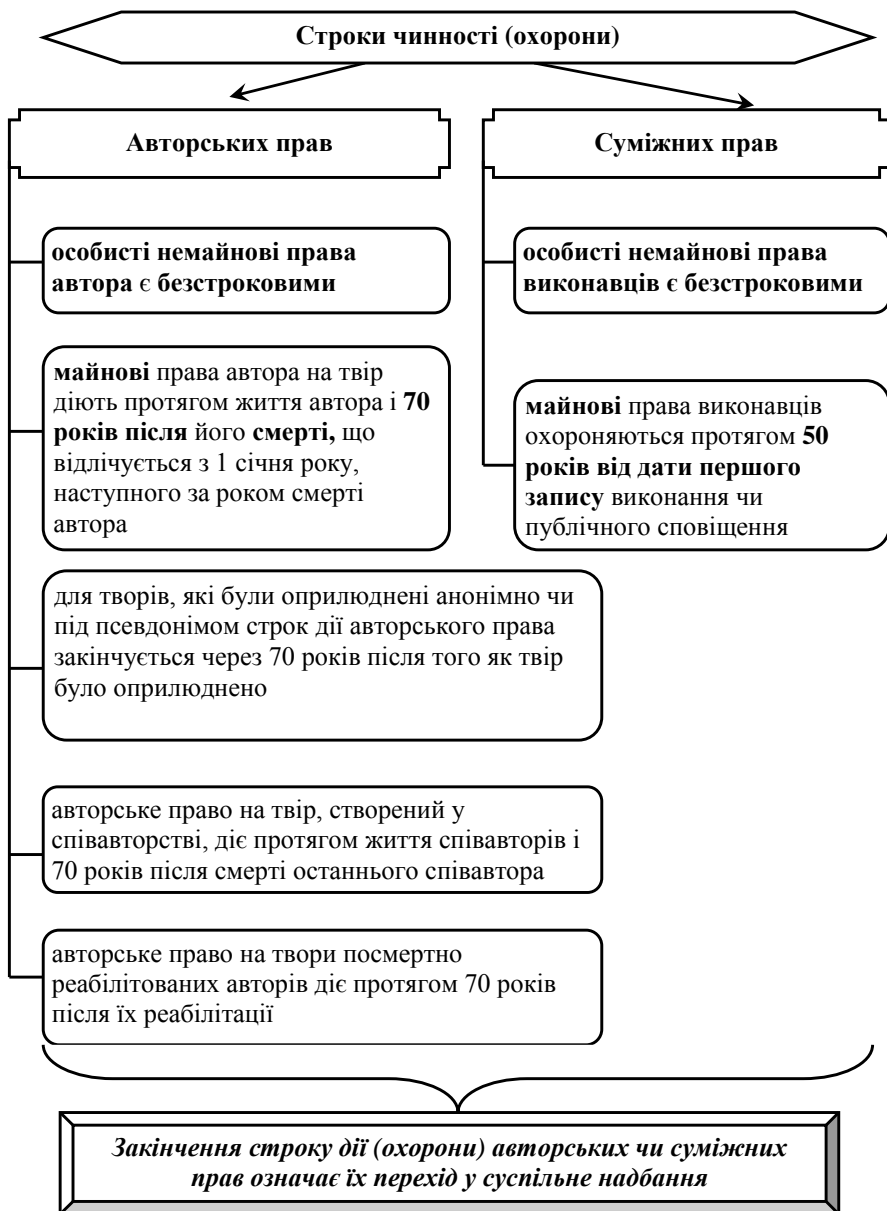

59.2. Захист авторського права та суміжних прав у цивільно-правовому порядку

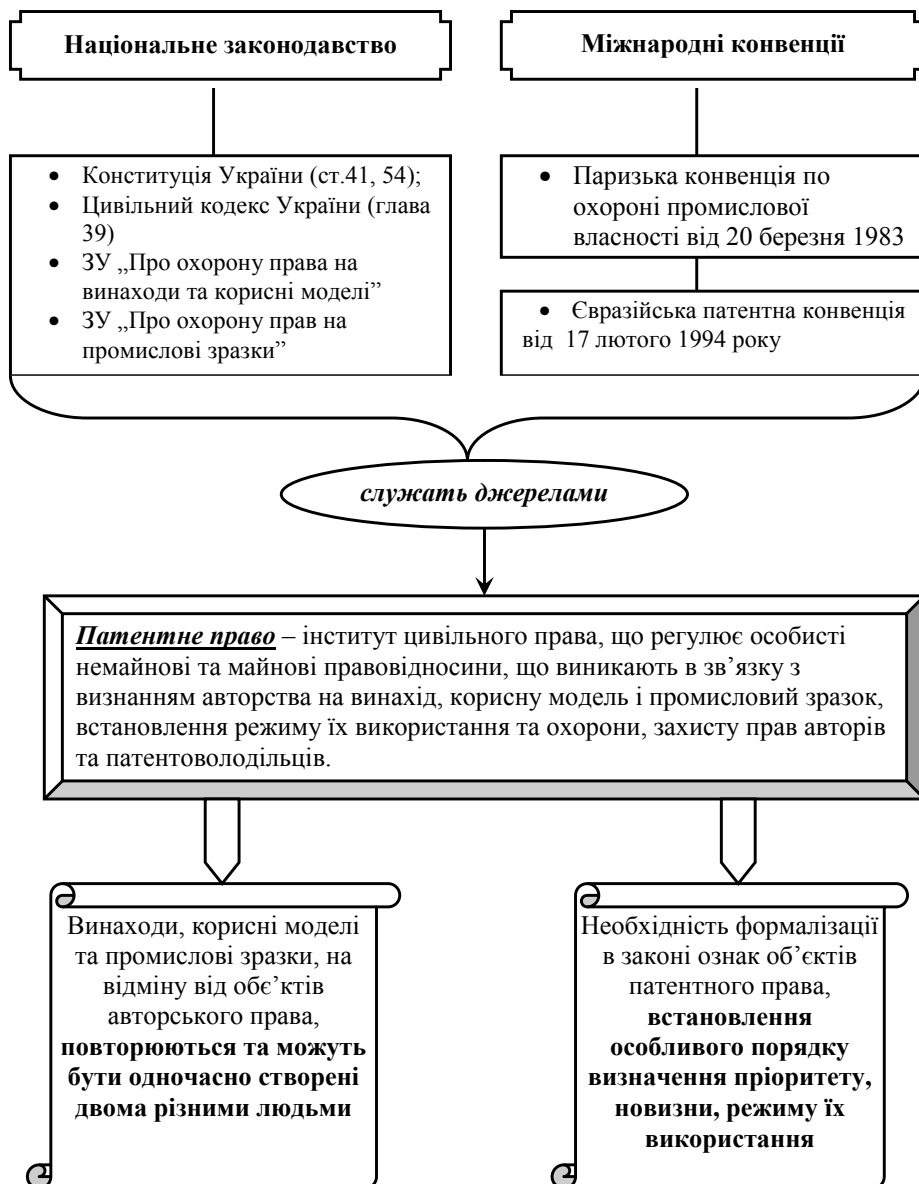

Тема 60.

Строки чинності (охорони) авторських та суміжних прав (ст.446, 456 ЦКУ)

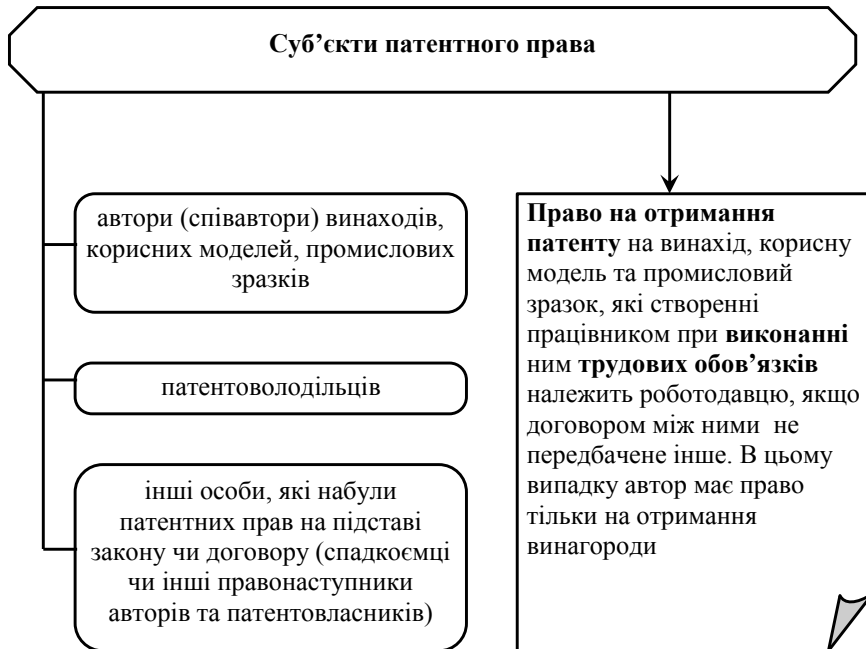

Тема 61. Поняття патентного права (ст. 457-470 ЦКУ)

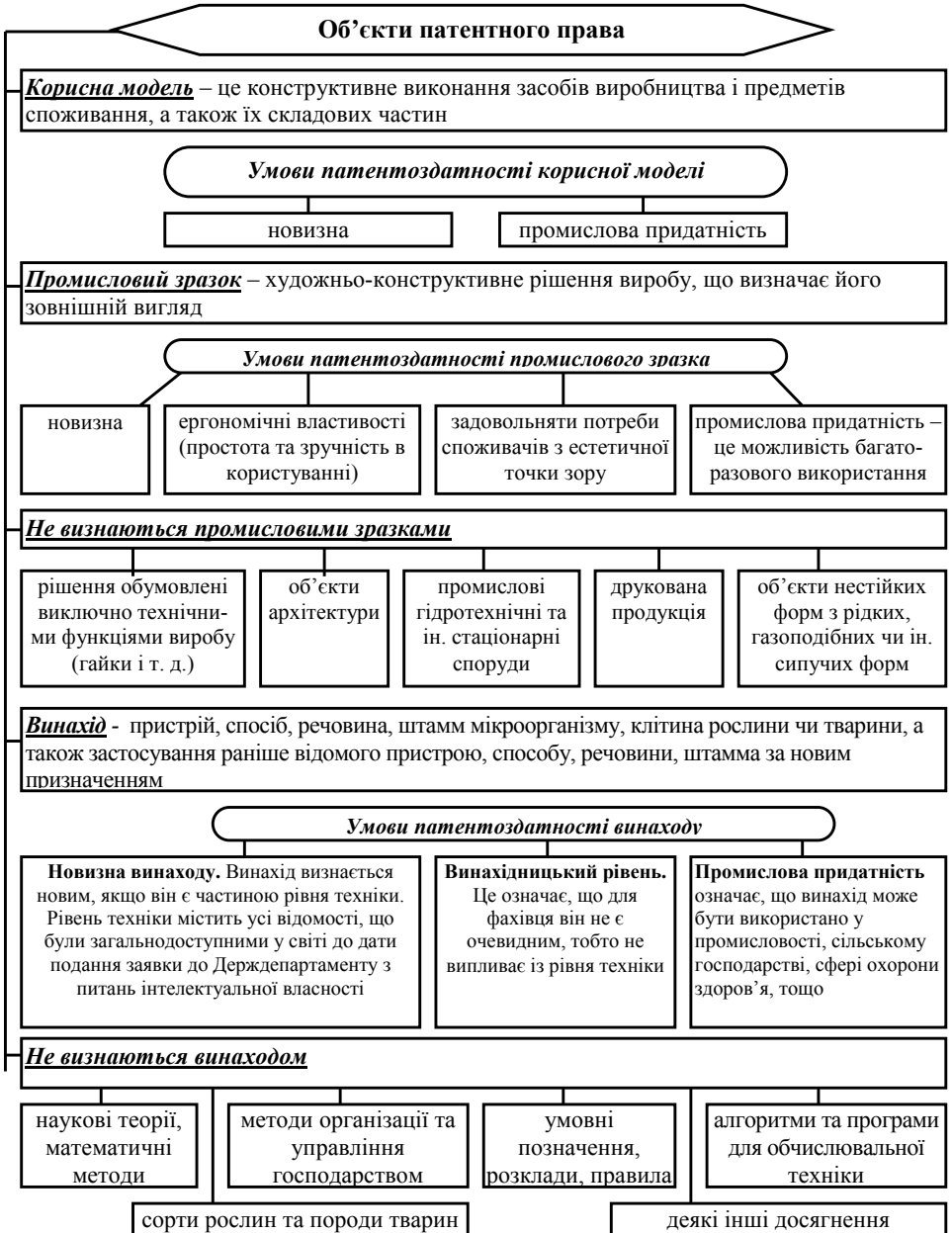

Тема 62. Суб'єкти та об'єкти патентного права

61.1. Суб'єкти патентного права (ст.ст. 463, 464 ЦКУ)

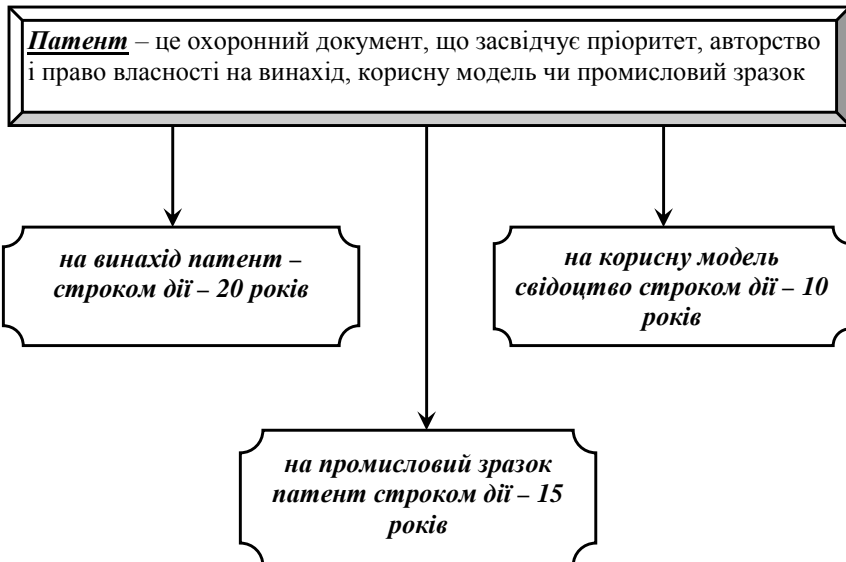

62.2. Об'єкти патентного права

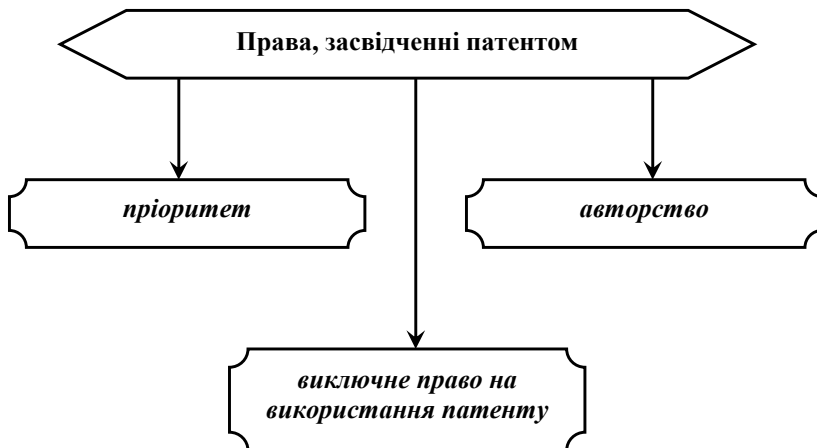

Тема 63. Оформлення прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок (ст. 462, 465 ЦКУ)

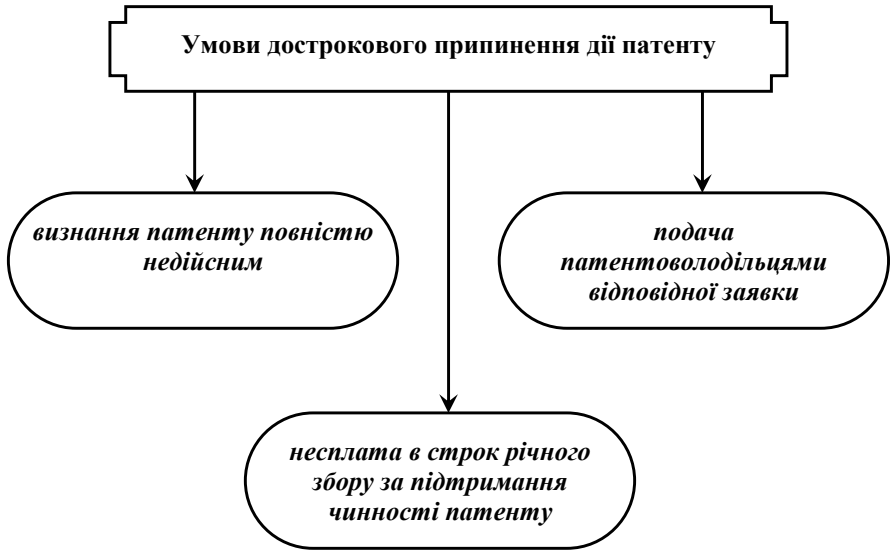
63.1. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок (далі – патент)

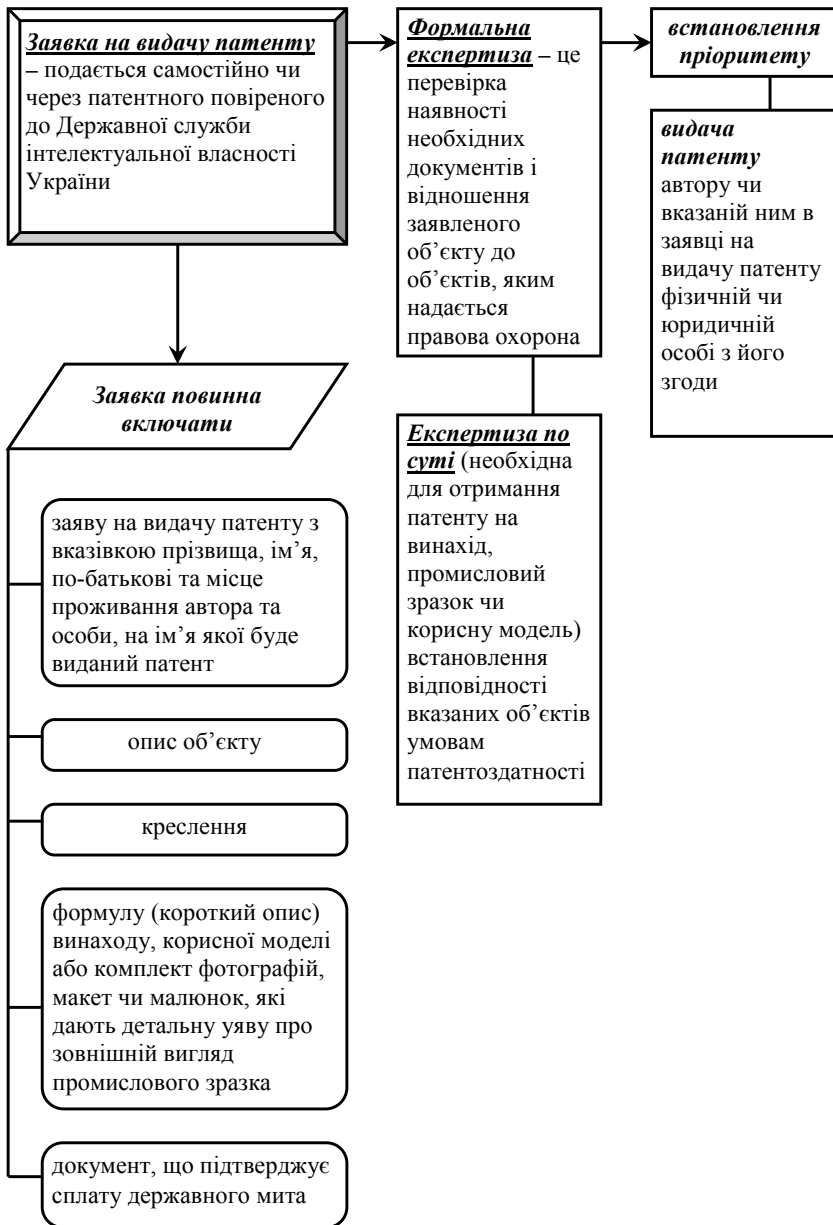
63.2. Права, засвідчені патентом

63.3. Припинення дії патенту достроково

63.4. Заявка на видачу патенту

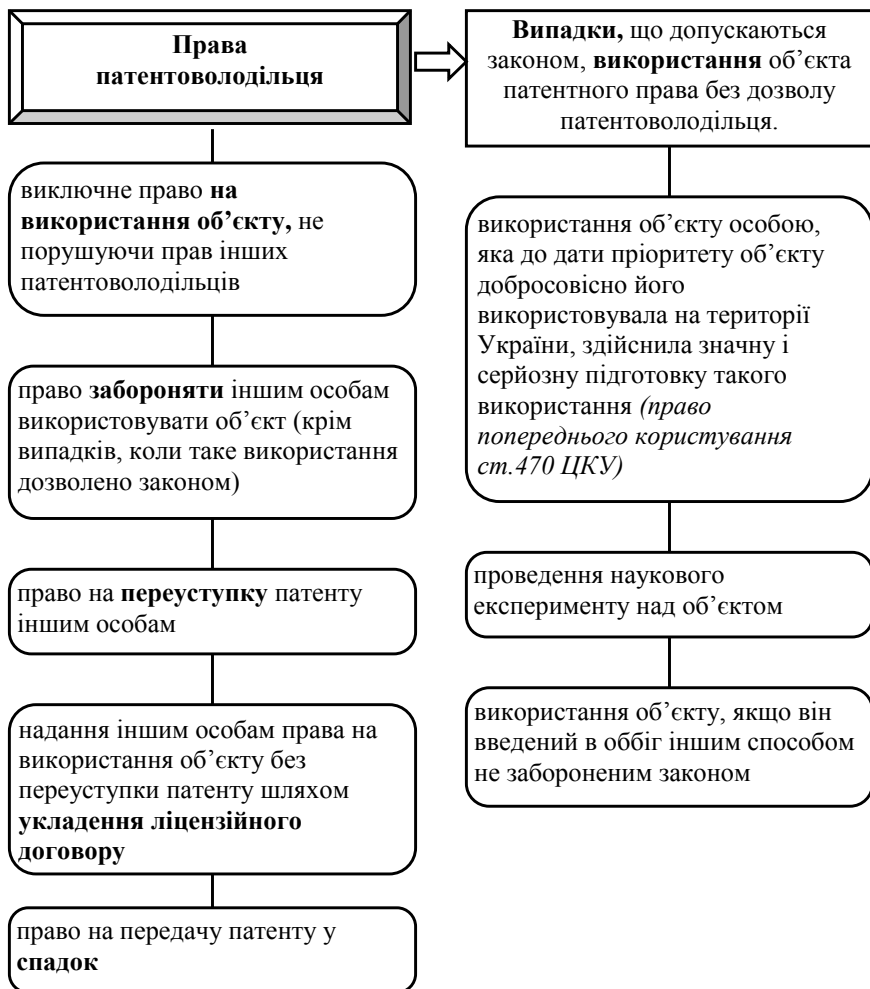

Тема 64.
Права автора та патентоволодільця.
Захист цих прав (ст.. 438, 440, 464 ЦКУ)

64.1. Права автора

64.2. Права патентоволоділця

64.3. Захист прав патентоволодільців та авторів

Контрафакція (порушення виключних прав патентоволодільця) – будь-яке несанкціоноване виготовлення, застосування, ввіз інше незаконне введення в цивільний оборот чи зберігання з цією метою продукту, виготовлено безпосередньо способом, який охороняється патентом на винахід

Патентоволодільець чи автор вправі вимагати

припинення дій, що порушують його права

відшкодування, завданих збитків, вказаними діями

**NOTA
BENE!**

Захист прав патентоволодільців та авторів (провадиться за цивільним, адміністративним та кримінальним законодавством України)

Тема 65. Правові засади індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів та послуг (ст. 489-508 ЦКУ)

Правові засади індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів та послуг

Комерційне найменування (вперше закріплено в Цивільному кодексі України).

Використовується як юридичними особами так і фізичними особами – підприємцями

Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо вона дає можливість вирізняти одну особу з поміж інших та не вводить в оману споживачів

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту його першого використання та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього

Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування:

- право на використання комерційного найменування;
- право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права встановлені законом

Торговельна марка – це будь-яке позначення або комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів чи послуг, що виробляються чи надаються однією особою від товарів чи послуг, що виробляються чи передаються іншими особами (слова, літери, зображувальні елементи, комбінації кольорів)

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується **свідоцтвом**

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом 10 років з дати подачі заяви на реєстрацію торговельної марки

Географічне зазначення – це назва географічного місця, яке використовується для позначення товару, що походить з цього географічного місця та має певні якості, репутацію чи інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або їх поєднанням

Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення – виробники товарів, асоціації споживачів, інші особи

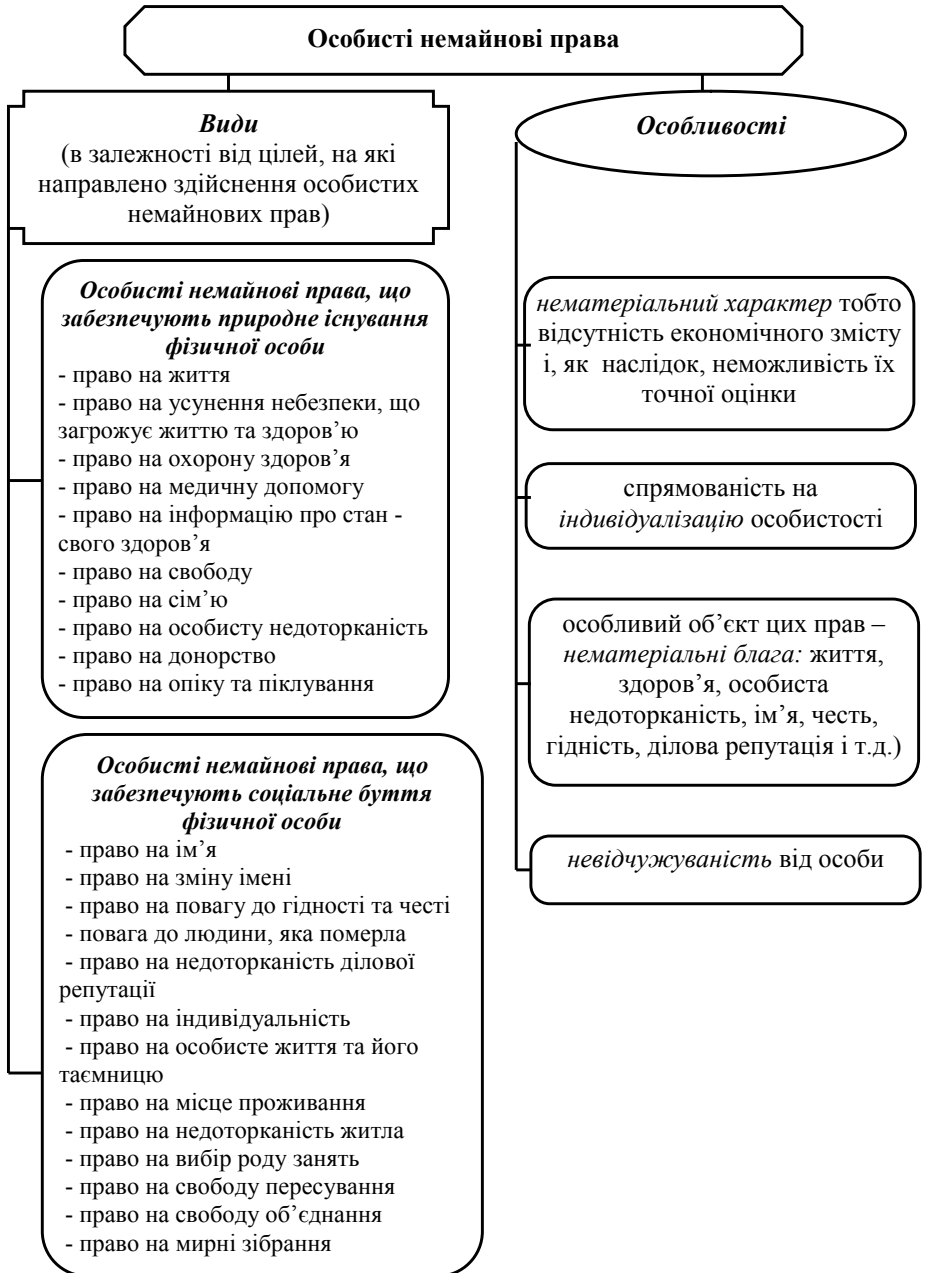
Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з моменту його державної реєстрації і охороняється безстроково

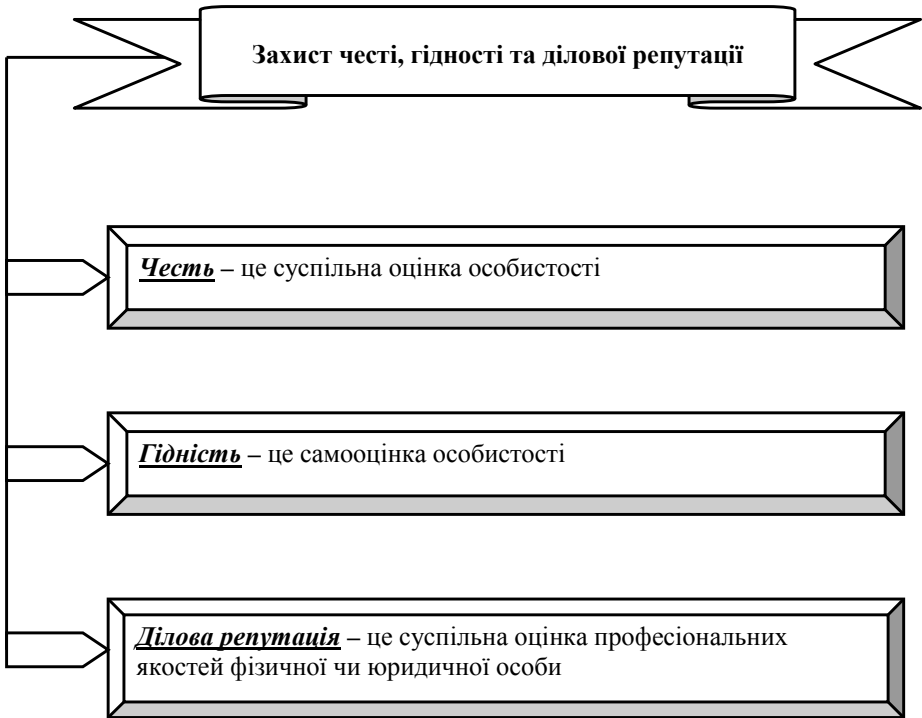
Комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною, для осіб, які звичайно мають справу з певним видом інформації, що має комерційну таємницю (відомості комерційного, виробничого, організаційного чи технічного характеру)

Строк чинності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці

Тема 66. Особливості та види особистих немайнових прав (Книга II-а ЦК України ст. 269-315 ЦКУ)

Тема 67. Право на захист честі, гідності та ділової репутації

**NOTA
BENE!**

Фізична особа (щодо ділової репутації і юридична особа) вправі вимагати від суду спростування інформації, що порочить її честь, якщо особа, яка розповсюджує цю інформацію не доведе, що вона відповідає дійсності

Способи захисту честі, гідності та ділової репутації особи

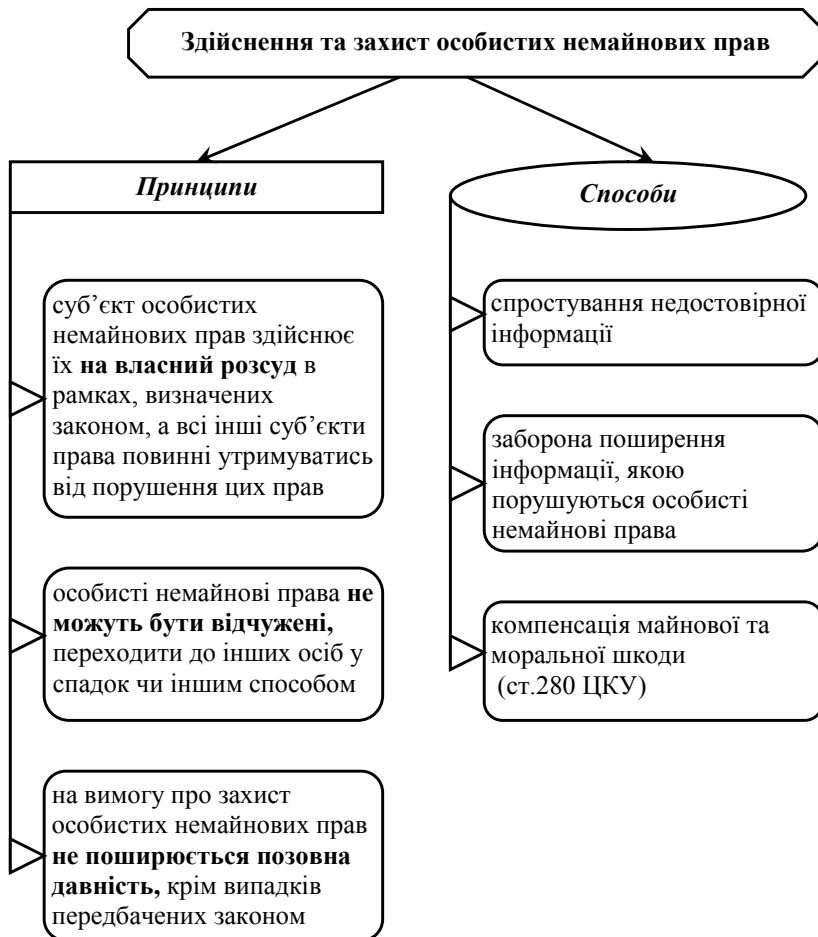
спростування інформації, що порочить честь, гідність та ділову репутацію в тих же засобах масової інформації, в яких вона була поширена

відкликання документу, який прийняла чи видала юридична особа, в якому міститься недостовірна інформація

інший порядок спростування такої інформації, визначається в кожному конкретному випадку судом (наприклад – публічне вибачення)

відшкодування збитків та компенсація моральної шкоди, завданих особі поширенням інформації, що порочить честь, гідність та ділову репутацію особи

Тема 68. Здійснення та захист особистих немайнових прав

Тема 69. Поняття зобов'язального права та зобов'язання (Книга V-а ЦК України ст. 509 ЦКУ)

Зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматись від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку

Зобов'язальне право – це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з передачею майна у власність або тимчасове користування, виконання робіт, наданням послуг, заподіянням шкоди чи безпідставним збагаченням шляхом встановлення між конкретними особами правовідношення, в силу якого одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію або утриматися від її вчинення, а кредитор вправі вимагати від боржника виконання такого обов'язку

Загальна частина

(загальні положення про зобов'язання та загальні положення про договір)

зобов'язання пов'язані із створенням та використанням результатів інтелектуальної власності (авторські договори, ліцензійний договір, договір концесії та ін.)

деліктні зобов'язання

зобов'язання по наданню послуг (договір зберігання, перевезення, страхування і т.д.)

Особлива частина

регулює окремі види зобов'язань

зобов'язання щодо передачі майна у власність (купівля-продаж, дарування, міна, довічне утримання)

зобов'язання щодо передачі майна у тимчасове користування (оренда, житловий найм, лізинг)

зобов'язання щодо виконання робіт (підряд, побутовий підряд і т.д.)

Особливості зобов'язання

його сторонами є чітко визначені особи: кредитор та боржник (відносно правовідношення)

зміст зобов'язання становлять права та обов'язки сторін (як майнові так і немайнові)

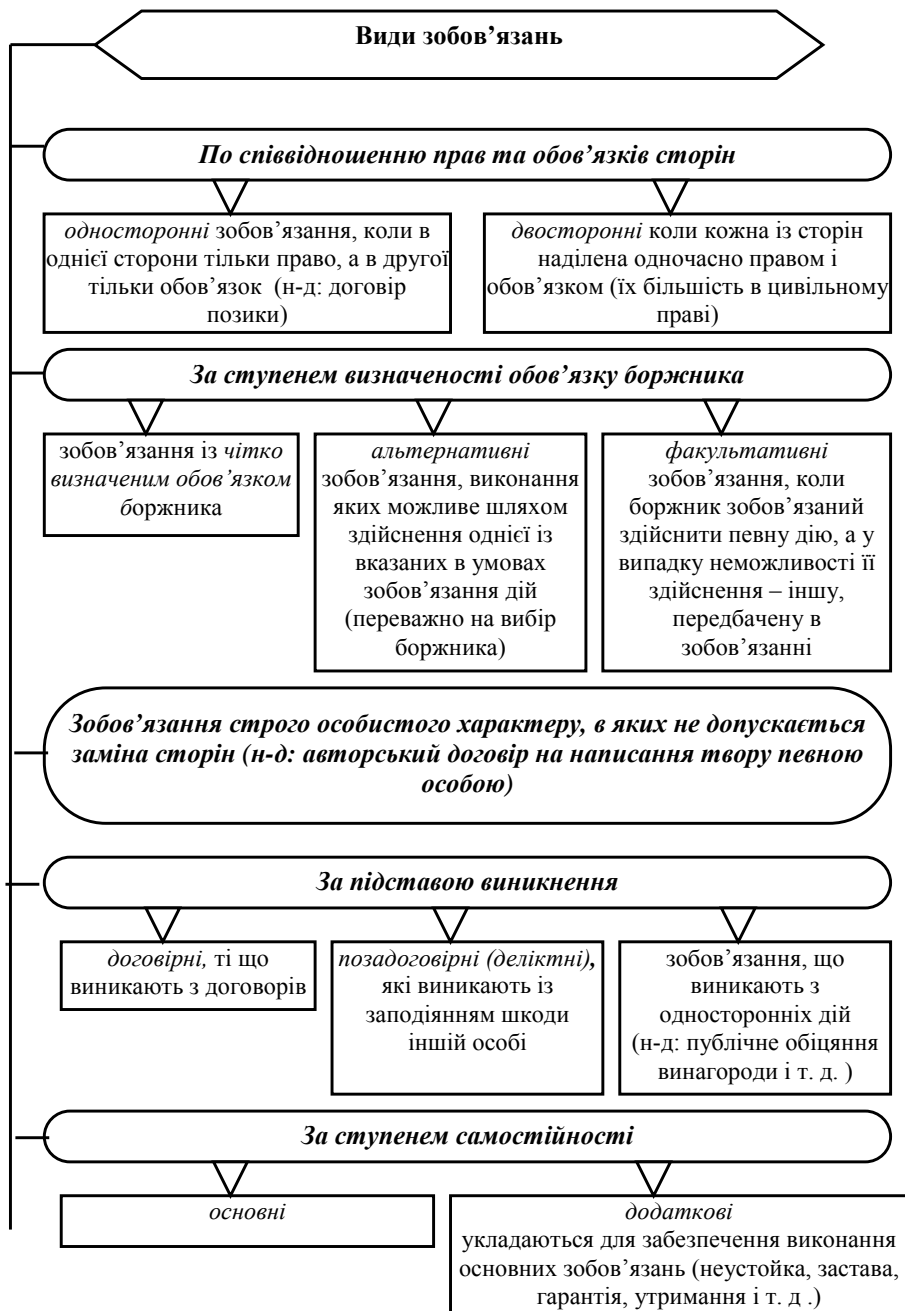
об'єктом зобов'язання є дія особи (з приводу передачі майна чи виконання робіт і т. д.)

зобов'язання опосередковує динаміку цивільно-правових відносин (передачу речей, виконання робіт і т.д.) тому необхідно врегулювати усі стадії зобов'язання (виникнення, зміну, припинення, виконання, відповідальність за невиконання)

реалізація кредитором свого права можлива тільки через виконання боржником свого обов'язку (наприклад: покупець речі не зможе її отримати, якщо продавець її не передасть)

застосування до боржника заходів цивільно-правової відповідальності у випадку невиконання чи неналежного виконання ним свого обов'язку.

Тема 70. Види зобов'язань

Тема 71. Підстави виникнення зобов'язань (п 2. ст. 509 ЦКУ)

Підстави виникнення зобов'язань – це юридичні факти, з якими цивільно-правові норми пов'язують настання зобов'язальних правовідносин

договори та інші правочини, що не протирічать закону

акти державних органів та органів місцевого самоврядування

судові рішення

*заподіяння шкоди фізичній чи юридичній особі
(деліктні зобов'язання)*

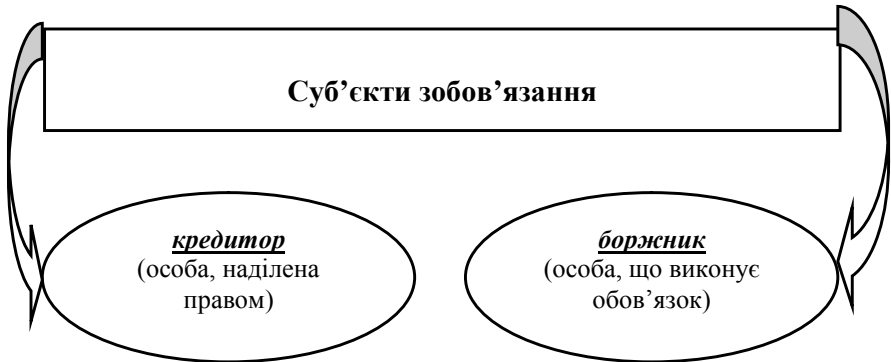
набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

події, з якими закон пов'язує виникнення цивільно-правових наслідків (н-д: настання страхового випадку тягне за собою виникнення у страховика обов'язку виплатити суму страхового відшкодування)

*інші дії фізичних та юридичних осіб
(н-д: ведення чужих справ доручення)*

Тема 72. Суб'єкти зобов'язання. Множинність осіб у зобов'язанні

72.1. Суб'єкти зобов'язання

72.2. Множинність осіб у зобов'язанні.

Зобов'язання з множинністю осіб – це зобов'язання, в якому на стороні боржника чи кредитора виступає декілька осіб

Дольові (часткові) (ст.540 ЦКУ)

Будь-яке зобов'язання з множинністю осіб вважається частковим, якщо законом чи договором не встановлене інше. В дольовому зобов'язанні кожен з кредиторів має право вимагати виконання, а кожен боржник зобов'язаний виконувати зобов'язання в межах своєї частки. Якщо інше не встановлено, всі частки в зобов'язанні визначаються рівними

Субсидіарні (ст..619 ЦКУ)

В силу яких, додатковий боржник повинен виконати зобов'язання у випадку, якщо основний боржник відмовився виконувати вимоги кредитора чи кредитор не отримав від нього в розумний строк відповідь на пред'явлену вимогу. Субсидіарна відповідальність може бути встановлена законом, договором чи іншим нормативним актом

Солідарні (ст.542, 543 ЦКУ)

Зобов'язання чи вимоги можуть бути встановлені законом чи договором (н-д: у разі, якщо предмет зобов'язання є неподільним). Виконання солідарного зобов'язання повністю одним із боржників звільняє всіх інших боржників від виконання зобов'язання

У випадку солідарного зобов'язання боржників кредитор має право вимагати

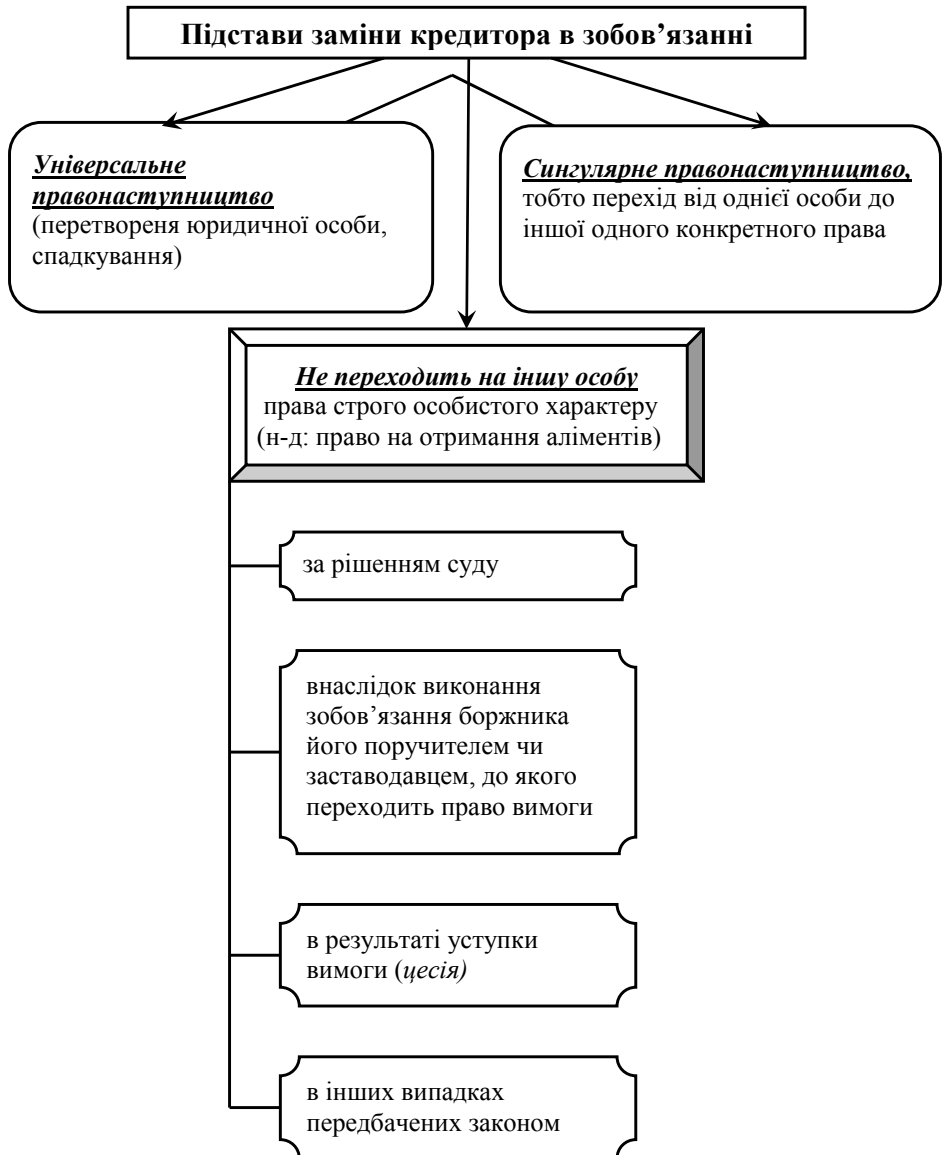
виконання зобов'язання від всіх боржників спільно

виконання зобов'язання від кожного боржника окремо (як повністю так і в певній частці боргу)

відшкодування недоотриманого боргу в одного із боржників від інших солідарних боржників

Тема 73. Заміна осіб у зобов'язанні
(ст.512 – 523 ЦКУ)

73.1. Підстави заміни кредитора

Уступка права вимоги (цесія)(ст. 512-516 ЦКУ) – правочин між первинним кредитором і новим про перехід до останнього права вимоги по конкретному зобов’язанні. Укладається у тій же формі, що і правочин, право на який уступається

ОСОБЛИВОСТІ

право вимоги переходить, в тому ж об’ємі і на тих умовах, якщо інше не встановлено договором чи законом

за загальним правилом вимагається не згода боржника, а його повідомлення

не допускається уступка вимоги, якщо вона протирічить закону, договору чи іншим нормативно-правовим актам

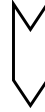
73.2. Заміна боржника в зобов'язанні (ст. 520 ЦКУ)

Підстави заміни боржника в зобов'язанні, які не носять строго особистий характер

Універсальне правонаступництво

(кредитор за звичай має право вимагати дострокового виконання зобов'язання, дострокового припинення і відшкодування збитків)

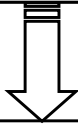
Перевід боргу

– це угода між боржником і третьою особою про перехід до останньої боргу по конкретному зобов'язанні. Перевід боргу *допускається тільки зі згоди кредитора*. Перевід боргу проводиться в тій же формі, що і правочин, обов'язки по якому передаються

Тема 74. Регресні зобов'язання (ст. 544ЦКУ)

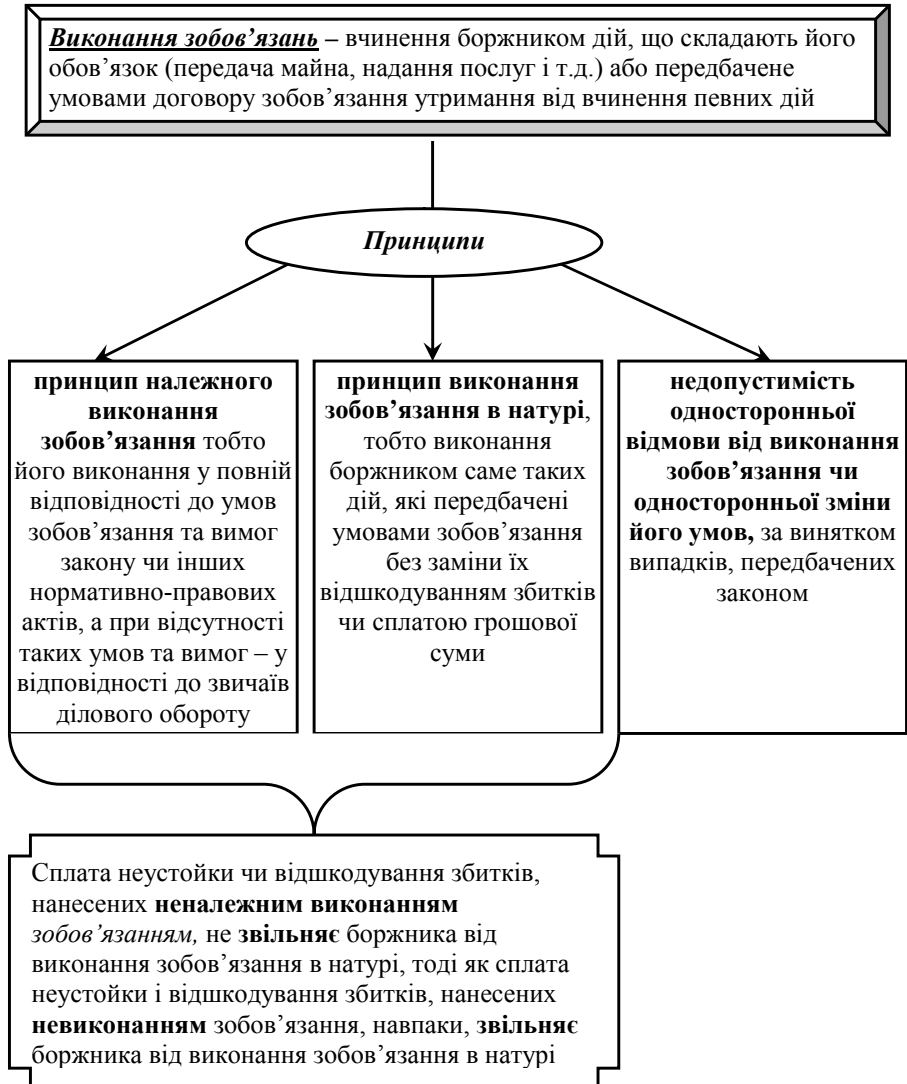
Регресне зобов'язання –

зобов'язання, в силу якого кредитор вправі вимагати від боржника передачі грошової суми (чи іншого майна), виплаченої (переданої) кредитором третій особі за (чи по вині) боржника

Прикладом регресного зобов'язання може служити обов'язок боржника виплатити поручителю борг, сплачений останнім кредитором за неспроможного на той момент боржника

Тема 75. Поняття та принципи виконання зобов'язання (ст..526 ЦКУ)

Тема 76. Принцип належного виконання зобов'язання

76.1. Поняття належного виконання зобов'язання

Принцип належного виконання зобов'язання передбачає його виконання у певній відповідності до умов про *предмет, спосіб, місце, строк* його виконання

Предмет зобов'язання – це річ, яку необхідно передати, виконання робіт чи надання послуг і т.д.

спеціальні вимоги, які пред'являються до предмету зобов'язання в окремих випадках

валюта в грошових зобов'язаннях повинна бути виражена в гривнях, у випадках передбачених законом, іноземній валюті чи умовних грошових одиницях. Однак розрахунки між сторонами повинні проводитися тільки в гривнях по курсу Національного Банку України на день проведення відповідної грошової операції

за альтернативними зобов'язаннями, в яких існує декілька предметів, передача будь-якого з них вважається належним виконанням зобов'язанням

Суб'єкти виконання зобов'язання

Боржник

при виконанні зобов'язання вправі вимагати підтвердження того, що виконання приймається самим кредитором чи уповноваженою на це особою

Кредитор

вправі вимагати виконання зобов'язання від чітко визначеної особи (боржника). Виконання зобов'язання може бути покладено боржником на третю особу, якщо інше не передбачене законом чи іншим нормативно-правовим актом, умовами зобов'язання чи не впливає з суті правовідносин. У цьому випадку кредитор не вправі відмовитися від прийняття виконання

Третя особа

наражається на небезпеку втратити своє право на майно боржника (право оренди, застави і т.д.) внаслідок звернення кредитором стягнення на це майно. Може за власний рахунок задовольнити вимоги кредитора без згоди боржника. В цьому випадку до третьої особи переходять права кредитора по зобов'язанню

76.2. Спосіб виконання зобов'язання

Спосіб виконання зобов'язання – порядок вчинення боржником дій по виконанню зобов'язання

За загальним правилом, зобов'язання повинно бути виконано *повністю*, тому кредитор вправі не приймати виконання зобов'язання частинами, якщо інше не передбачено законом, умовами зобов'язання і не впливає із звичаїв ділового обороту чи суті зобов'язання

Сума проведеного платежу, *недостатня* для виконання грошового зобов'язання при відсутності іншої угоди *погашає*, в першу чергу, всі *витрати кредитора* для отримання виконання, потім *проценти* і в частині, що залишилася – *основну суму боргу*

Передачею речі відчуженою без зобов'язання доставки, вважається передача її перевізнику для відправки одержувачу чи передача її організації зв'язку для пересилання одержувачу

Причини неможливості виконання зобов'язання безпосередньо кредитору, внаслідок чого боржник вправі виконати зобов'язання шляхом внесення грошей чи цінних паперів на *депозит нотаріуса*

відсутність кредитора в місці виконання зобов'язання

недієздатність кредитора і відсутність у нього опікуна

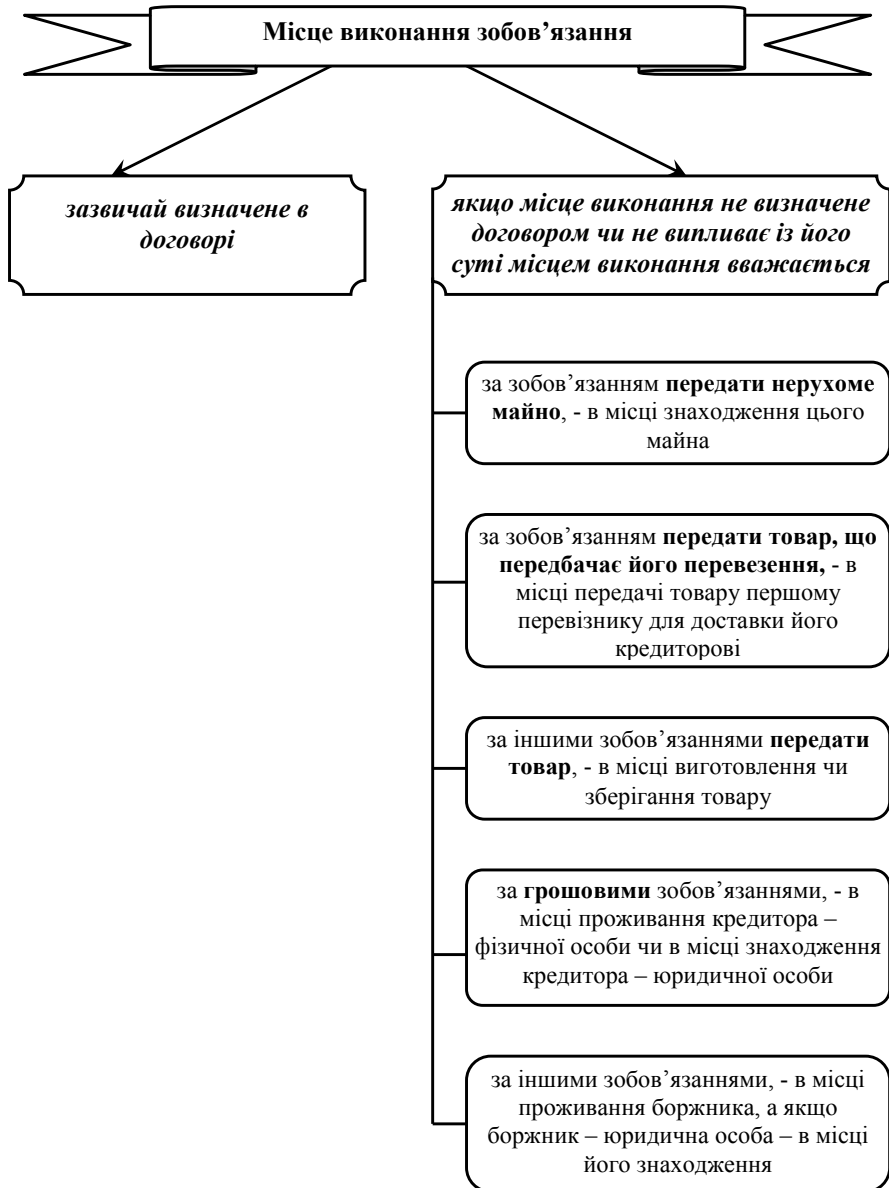
*відсутність визначеності з приводу того, хто є кредитором
(спір між кредитором і третіми особами)*

*ухилення кредитора від прийняття виконання
зобов'язання*

**NOTA
BENE!**

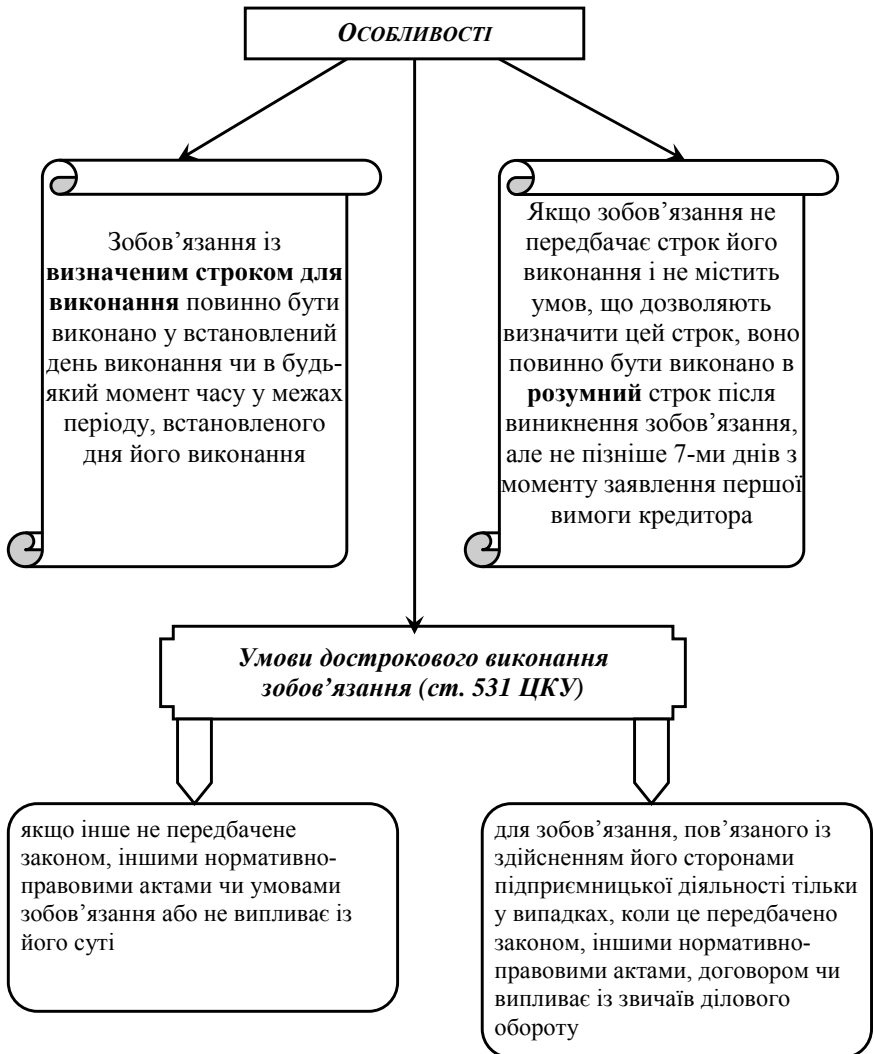
Виконання зобов'язання однією стороною, яке у відповідності з договором обумовлене виконанням своїх зобов'язань другою стороною, називається зустрічним (зустрічним представленням)

76.3. Місце виконання зобов'язання (ст.532 ЦКУ)

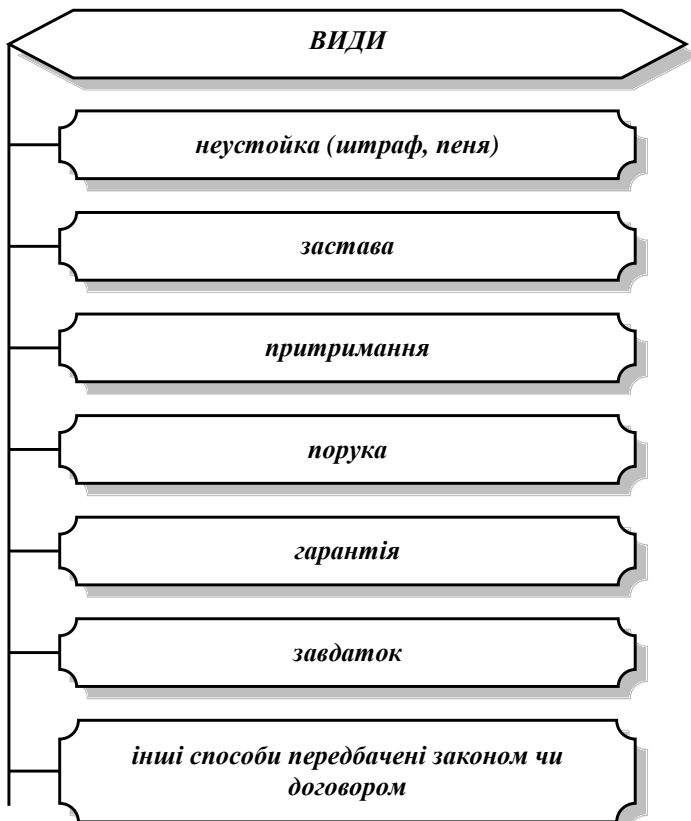
76.4. Строк виконання зобов'язання (ст.529 ЦКУ)

Строк виконання зобов'язання – невиконання зобов'язання у строк (термін) вказаний у зобов'язанні називається *прострочкою виконання*

Тема 77. Поняття та система способів забезпечення виконання зобов'язання (ст. 546-548 ЦКУ)

Способи забезпечення виконання зобов'язання – це передбачені законом чи договором спеціальні заходи, які стимулюють боржника до належного виконання зобов'язання під загрозою настання певних несприятливих наслідків шляхом наділення кредитора додатковими правами по попередженню чи усуненню несприятливих наслідків на випадок невиконання чи неналежного виконання зобов'язання

**NOTA
BENE!**

Правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання вчиняється у письмовій формі.

**Ознаки
способів забезпечення виконання зобов'язання**

майновий характер

забезпечують інтереси кредитора і спрямовані на виконання зобов'язання

встановлюються на підставі закону чи за згодою сторін

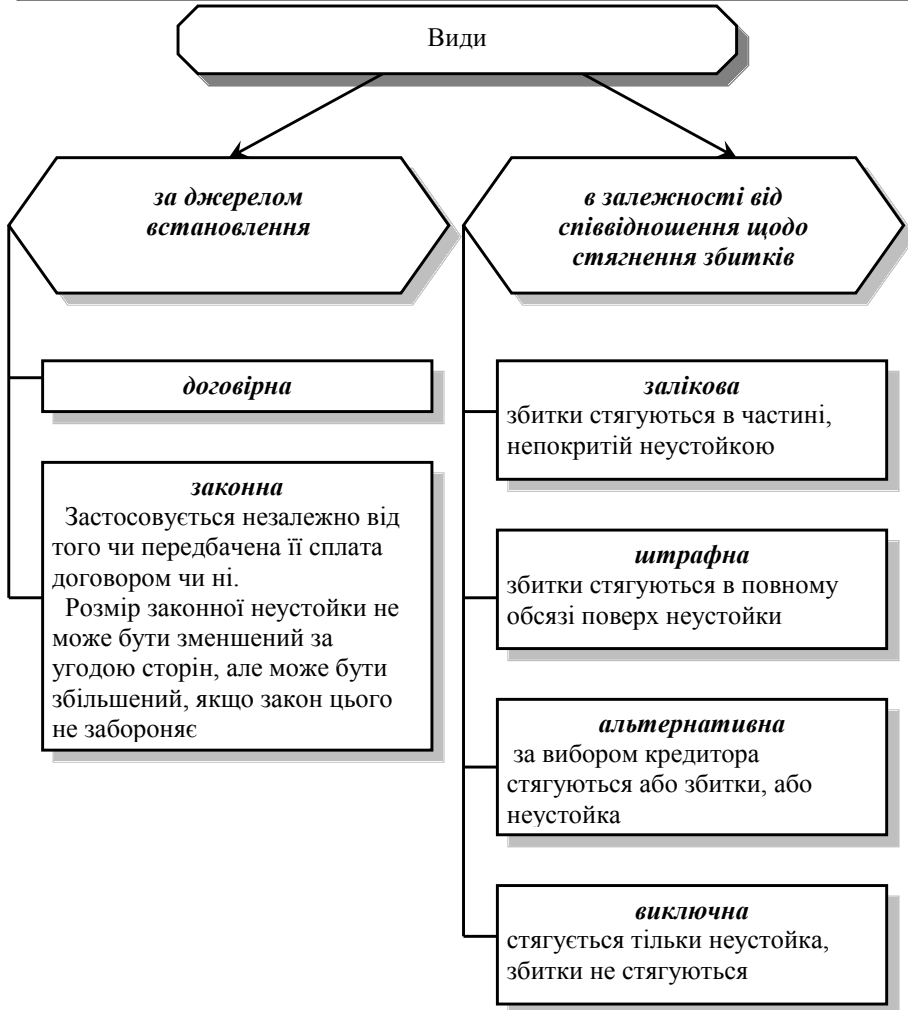
носять додатковий (акцесорний) характер, тобто вони забезпечують виконання основного зобов'язання, тому припинення чи недійсність основного зобов'язання тягне за собою припинення чи недійсність його забезпечення (за виключенням гарантії)

вони застосовуються незалежно від того, чи нанесені кредитору збитки невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язання, - чи ні

можливість їх застосування переважно не залежить від наявності у боржника майна, на яке може бути звернене стягнення

Тема 78. Неустойка (штраф, пеня) (ст.549-552 ЦКУ)

Неустойка (штраф, пеня) – грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторів у разі порушення боржником зобов'язання.

**Особливості
неустойки**

розмір неустойки уже відомий сторонам в момент виникнення зобов'язання

неустойка стягується за сам факт порушення зобов'язання, незалежно від того чи нанесені реальні збитки кредитору чи ні

можливість для сторін самостійно встановлювати розмір неустойки, умови і порядок її стягнення (зрозуміло, що з врахуванням законодавчих обмежень)

угода (правочин) щодо стягнення неустойки повинен бути укладений в письмовій формі, незалежно від форми основного зобов'язання

суд вправі зменшити розмір неустойки, якщо вона явно не відповідає наслідку порушення зобов'язання

неустойка – це міра цивільно-правової відповідальності

Тема 79. Застава (ст.572-593 ЦКУ)

79.1. Поняття застави

Види застави

іпотека

застава нерухомості. Іпотека земельної ділянки не поширюється на нерухомість, що на ній знаходиться. Навпаки, іпотека споруди чи забудови допускається тільки одночасно з іпотекою земельної ділянки на якій вони знаходяться

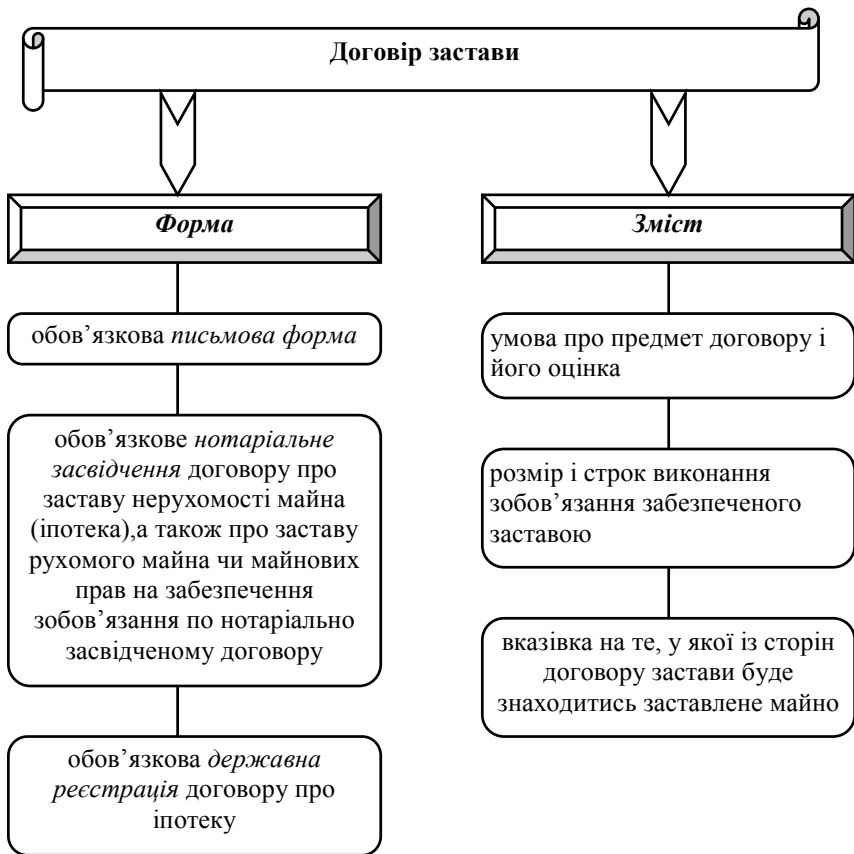
заклад

застава рухомих речей. Заклад речей в ломбарді – в цьому випадку, навіть якщо сума отримана від продажу закладеного майна, недостатня для задоволення вимог заставодержателя (тобто ломбарду), останній не вправі звернути стягнення на інше майно боржника

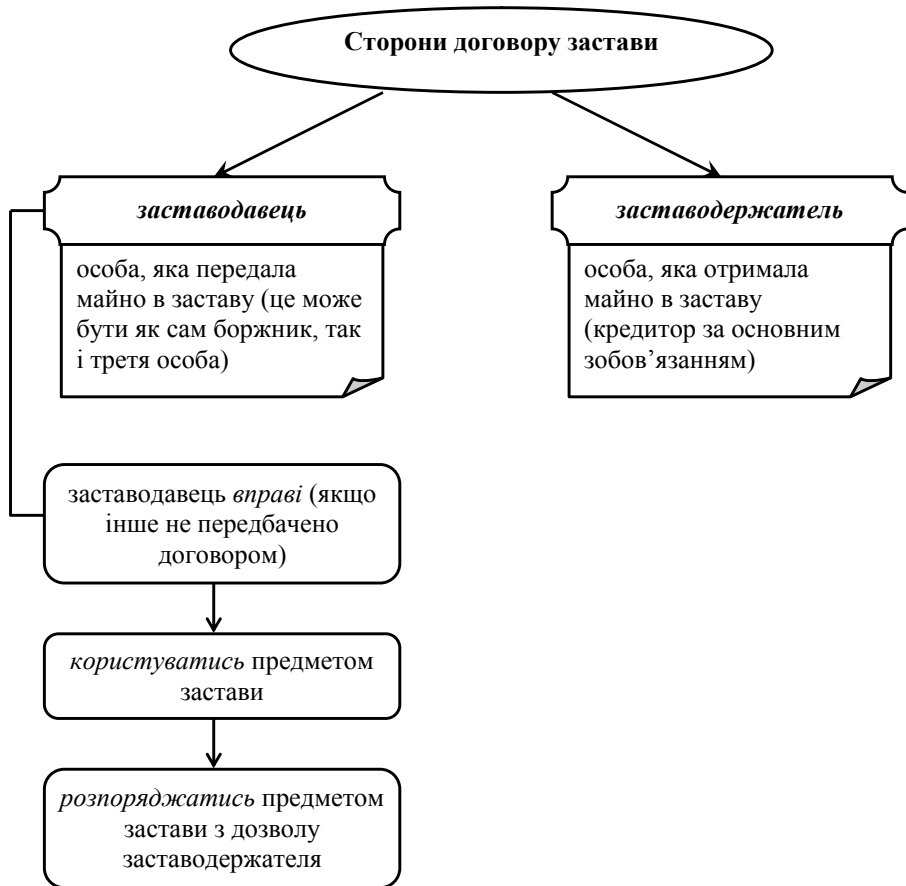
заклад товарів в обороті

в цьому випадку допускається *зміна складу і натуральної форми предмету застави* (товарних запасів, сировини і т.д.) при умові, що їх загальна вартість не буде меншою ніж та, що вказана в договорі про заставу

79.2. Договір застави

79.3. Сторони договору застави

79.4. Звернення стягнення на заставлене майно(ст. 590, 591 ЦКУ)

Звернення стягнення на заставлене майно проводиться у випадку невиконання чи неналежного виконання боржником забезпеченого заставою зобов'язання

Підстави, при яких звернення стягнення проводиться в судовому порядку

на нерухоме майно, якщо немає нотаріально засвідченої угоди заставодавця з заставодержателем про позасудовий порядок звернення стягнення, укладеної після виникнення підстав для звернення стягнення

на рухоме майно, якщо інше не передбачено угодою з заставодержателем, а у випадку знаходження заставленого майна у заставодержателя – умовами договору про заставу

на будь-яке заставне майно, якщо для укладення договору про заставу вимагалась згода третьої особи чи органу

у випадку, якщо предмет застави – **майно, яке має значну історичну чи культурну цінність**

у випадку, якщо заставодавець **відсутній** і встановити його місце знаходження неможливо

**NOTA
BENE!**

Вимоги заставодержателя задовольняються з суми, яка вилучена з реалізації предмету застави на аукціоні.

Грошова сума, яка залишилась після задоволення вимог всіх заставодержателів (в тому числі і по відносинах перезастави) і відшкодування витрат, пов'язаних з проведенням аукціону, - передається заставодавцю

79.5. Припинення права застави (ст.593 ЦКУ)

Тема 80. Притримання (ст.594-597 ЦКУ)

Притримання – спосіб забезпечення виконання зобов'язання, при якому кредитор, у якого знаходиться річ, що підлягає передачі боржнику чи третій особі, вказаній боржником, вправі у випадку невиконання боржником в строк зобов'язання по оплаті цієї речі чи відшкодуванню кредитору, пов'язаних з нею витрат та інших збитків утримувати її, коли відповідне зобов'язання не буде виконано

Вимоги кредитора, який утримує річ, задовольняються із вартості речі, в об'ємі і порядку передбаченому для задоволення вимог забезпечених заставою

Кредитор може утримувати річ, яка у нього знаходиться, не дивлячись на те, що після того, як ця річ поступила у володіння кредитора, права на неї набулі третіми особами

Тема 81. Поручка (ст.553-559 ЦКУ)

Поручка – спосіб забезпечення виконання зобов'язання, при якому поручитель зобов'язується перед кредитором іншої особи відповідати за виконанням останнім його зобов'язання повністю чи в частці боргу. Договір поручки укладається в **письмовій** формі. Недотримання форми, тягне за собою його **недійсність**

Права поручителя

право **висувати заперечення**, які б міг представити боржник проти вимоги кредитора, навіть, якщо боржник визнав свій борг чи відмовився від заперечень

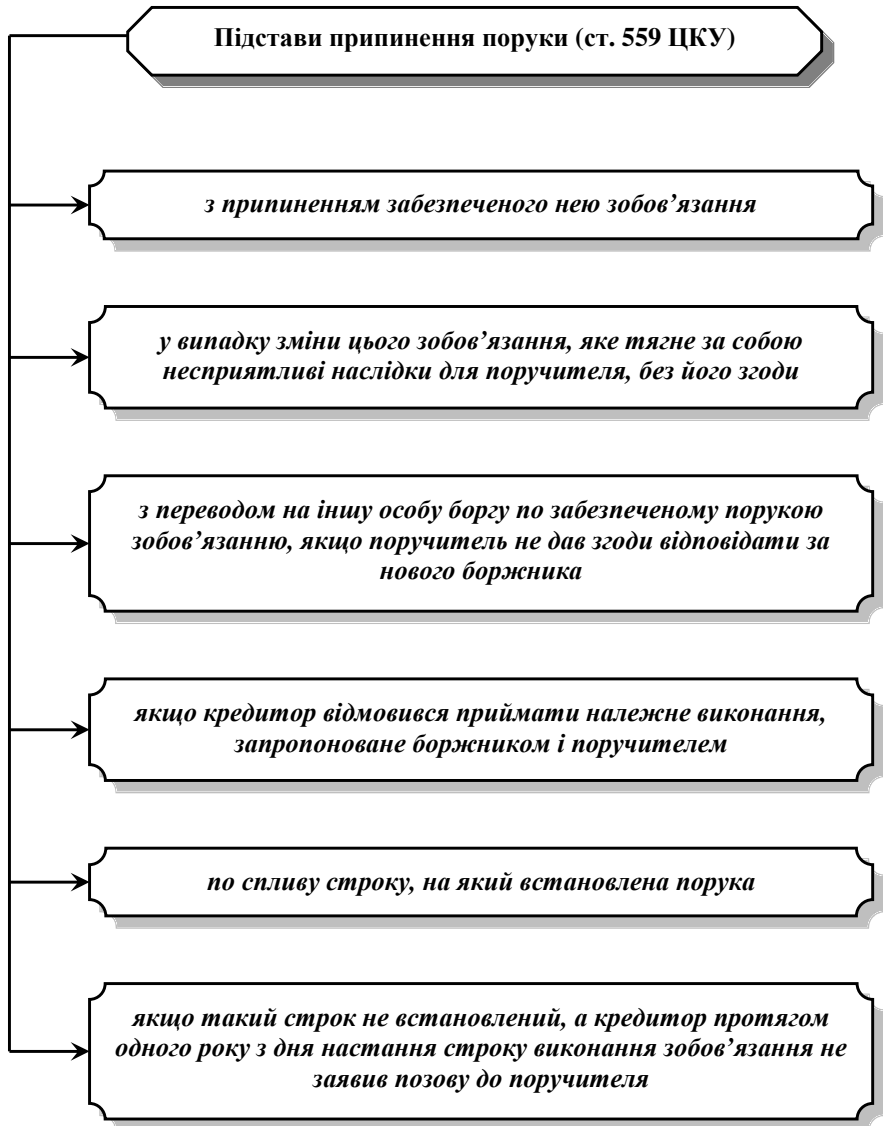
до поручителя, який виконав зобов'язання, **переходить право кредитора** по цьому зобов'язанню

право **вимагати від боржника** проценти на суму, яка виплачена кредитору та відшкодування інших збитків, нанесених в зв'язку з відповідальністю за боржника

Відповідальність поручителя

поручитель та боржник **відповідають** перед кредитором **солідарно**, якщо законом чи договором не передбачена субсидіарна (додаткова) відповідальність поручителя

поручитель відповідає перед кредитором в тому ж об'ємі, що і боржник, включаючи сплату процентів, відшкодування судових витрат по стягненню боргу та інших збитків кредитора, які викликані невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язання боржником (якщо інше не передбачено договором між ними)

Тема 82. Гарантія (ст. 560-569 ЦКУ)

Гарантія – спосіб забезпечення виконання зобов'язання, при якому банк, чи інша кредитна установа (*гарант*) видає на прохання другої сторони (*принципала*) письмове зобов'язання сплатити кредитору принципала (*бенефіціару*) у відповідності до умов зобов'язання гаранта, грошову суму по представленню бенефіціаром письмової вимоги про її сплату

ОСОБЛИВОСТІ

зобов'язання гаранта перед бенефіціаром не залежить від основного зобов'язання, на забезпечення якого видана гарантія, тому недійсність чи припинення основного зобов'язання не тягне за собою недійсність чи припинення банківської гарантії

гарант завжди зобов'язаний сплатити бенефіціару на його письмову вимогу, ту суму, яка була передбачена гарантією

відмова гаранта від сплати можлива, якщо вимога чи документи до неї не відповідають умовам гарантії чи наданні гаранту після закінчення строку встановленого в гарантії

банківська гарантія не може бути відкликана гарантом, якщо в ній не передбачене інше

за видачу банківської гарантії принципал виплачує гаранту винагороду

право вимоги, яке належить бенефіціару, на банківській гарантії не може бути передане другій особі, якщо гарантією не передбачене інше

угодою гаранта з принципалом визначається право гаранта вимагати від принципала в порядку регресу суми сплаченої бенефіціару по банківській гарантії

Тема 83. Завдаток (ст. 570-571 ЦКУ)

Завдаток – грошова сума або нерухоме майно, що видається кредиторі боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання.

ФУНКЦІЇ

платіжна

видається в рахунок платежів за основним зобов'язанням

підтверджуюча

завдаток видається на підтвердження укладення договору

забезпечувальна

завдаток зараховується до основного платежу за договором в цій частині гарантує його виконання. Якщо за невиконання договору відповідальна сторона, яка дала завдаток, він залишається у другій сторони, якщо відповідальною є сторона, що отримала завдаток, то вона повинна сплатити другій стороні подвійну суму завдатку

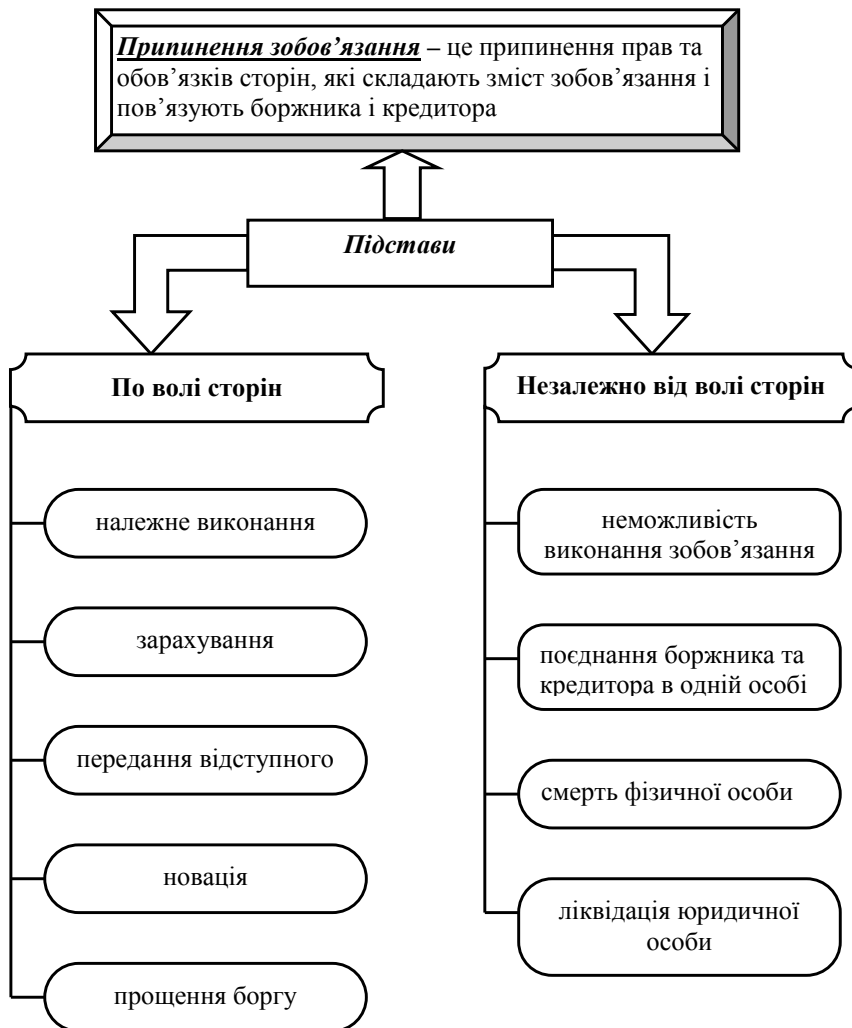
компенсаційна

сторона, відповідальна за невиконання договору, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки з урахуванням суми завдатку, якщо інше не передбачено договором

**NOTA
BENE!**

Правочин (угода) щодо завдатку завжди укладається в **письмовій формі**, в іншому випадку сплачена сума вважається **авансом**, якщо не доказано інше

Тема 84. Поняття та види припинення зобов'язань (ст. 598-609 ЦКУ)

Тема 85. Поняття, значення та зміст цивільно-правового договору (ст. 626, 627 ЦКУ)

85.1. Поняття, значення і свобода договору

Договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

ОСОБЛИВОСТІ

основний принцип договорів – свобода договору

суб'єкти цивільного права вільні в укладенні договору, за винятком випадків, коли обов'язок укласти договір передбачений законом чи добровільно взятим зобов'язанням

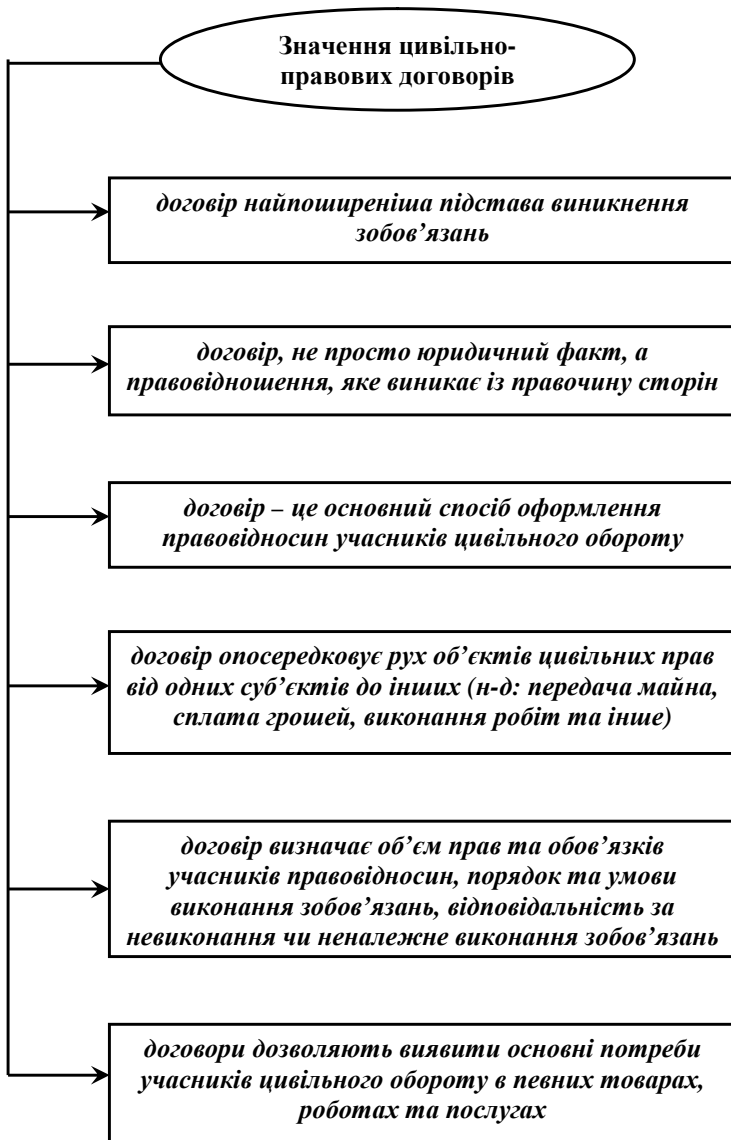
сторони вправі укласти договір, який передбачений так і не передбачений законом чи іншим нормативно-правовим актом але їм не протирічить

сторони вільні у виборі умов договору, крім випадків, коли зміст певної умови передбачений в законі чи в іншому нормативно-правовому акті

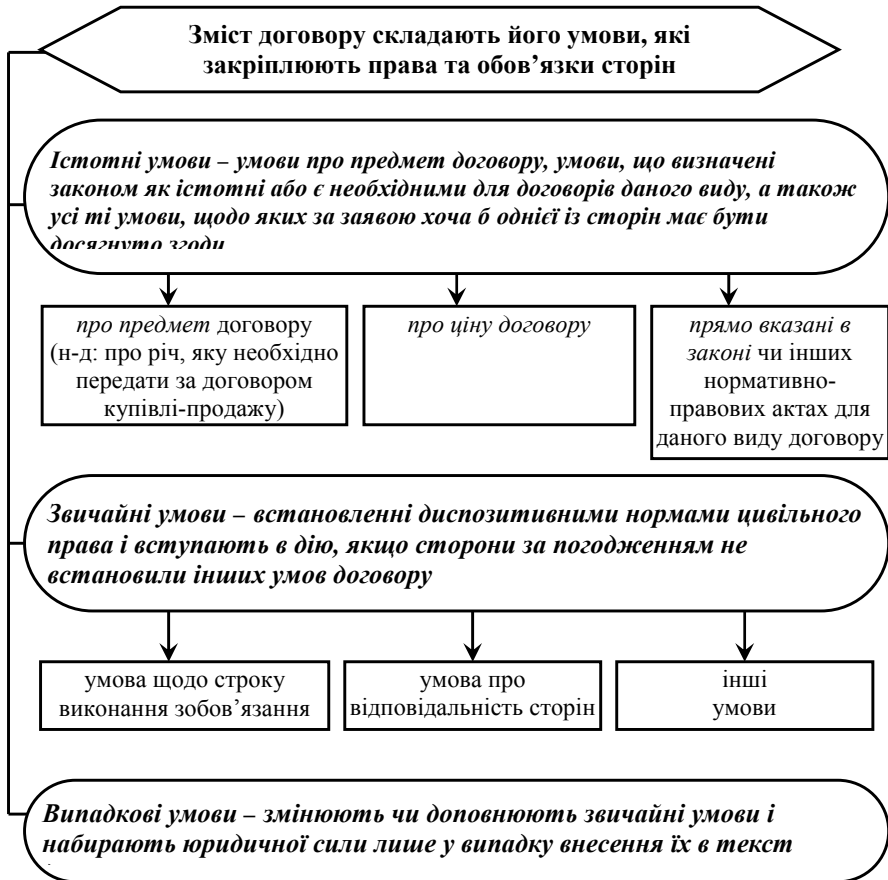
NOTA Межі свободи дії договору.

ВЕНЕ! Цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. При здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватись від дій, які б могли порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині (ст. 14 ЦКУ).

85.2. Значення цивільно-правових договорів.

85.3.Зміст договору(ст. 628 ЦКУ)

Тлумачення умов договору

при тлумаченні умов договору береться до уваги буквальне значення слів та виразів, що складають його зміст. Якщо зміст умов договору не проясниться навіть при співвідношенні з іншими умовами договору і поняттям змісту договору в цілому, то необхідно встановити дійсну волю сторін

дійсна воля сторін встановлюється виходячи з мети договору, практики, яка встановилася у взаємовідносинах між сторонами, звичаїв ділового обороту, наступної поведінки сторін та інших обставин

Тема 86. Класифікація цивільно-правових договорів

Види цивільно-правових договорів

За часом виникнення правовідносин

консесуальні – для укладення договору необхідна згода сторін по всіх істотних умовах

реальні – для укладення таких договорів, крім згоди сторін, необхідна ще передача предмету договору

По співвідношенню прав та обов'язків сторін

односторонні – у однієї сторони договору тільки права, а у іншої тільки обов'язки (н-д: договір дарування)

двосторонні (багатосторонні) – кожна із сторін наділена як правом так і обов'язком (н-д: договір купівлі-продажу)

В залежності від отриманої вигоди

платні – коли сторона отримує плату чи іншу зустрічну винагороду за виконання своїх зобов'язань (їх більшість в цивільному праві)

безвідплатні – коли одна сторона зобов'язується передати іншій стороні предмет договору без отримання плати (н-д: договір дарування)

По суб'єкту, на користь якого укладений договір

договори *на користь сторін*

договори *на користь третіх осіб* - боржник зобов'язаний виконати зобов'язання не кредитору, а третій особі (н-д: договір перевезення)

В залежності від юридичного спрямування

основні

попередні – сторони зобов'язуються укласти в майбутньому договір на умовах, передбачених попереднім договором. Попередній договір повинен бути укладений у формі передбаченій для основного договору, а якщо вона не встановлена то в письмовій формі, він повинен містити суттєві умови основного договору та строк, в який сторони зобов'язані укласти основний договір (ст.. 635 ЦКУ)

Публічний договір – це договір укладений юридичною особою (господарським товариством чи виробничим кооперативом) чи фізичною особою – підприємцем, який встановлює її обов'язки щодо продажу товарів, виконанню робіт чи надання послуг і, які вона повинна виконувати по відношенню до кожного, хто до цієї особи звертається (н-д: договір побутового підяду і т.д.) (ст.. 633 ЦКУ)

Договір про приєднання – це договір, умови якого визначені однією із сторін в формулярах (прейскурантах) і можуть бути прийняті іншою стороною не інакше як шляхом приєднання до договору в цілому (роздрібна торгівля, надання послуг зв'язку і т.д.) (ст.. 634 ЦКУ)

Тема 87. Укладення договорів

Договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (*оферти*) і прийняття пропозиції (*акцепту*) другою стороною

Оферта – адресована одній чи кільком особам пропозиція укласти договір

Акцепт – відповідь особи, якій адресована оферта про її повне і безумовне прийняття

ОСОБЛИВОСТІ

містить усі суттєві умови договору і виражає наміри особи, яка робить пропозицію, вважати її такою, що вже уклала договір з адресатом

можлива і *публічна оферта*, яка особлива тим, що в ній виражена воля особи укласти договір будь з ким, хто відгукнеться на оферту (н-д: пропозиція укласти публічний договір)

оферта, отримана адресатом, не може бути відкликана протягом строку, встановленого для її акцепту, якщо інше не встановлено в самій оферті чи не витікає із суті пропозиції

ОСОБЛИВОСТІ

акцепт може бути прийнятий особою, яка отримала оферту і шляхом проведення певних (конклюдентних) дій вказаних в самій оферті (відвантаження продукції, виконання роботи і т.д.). В цьому випадку оферта вважається прийнятою

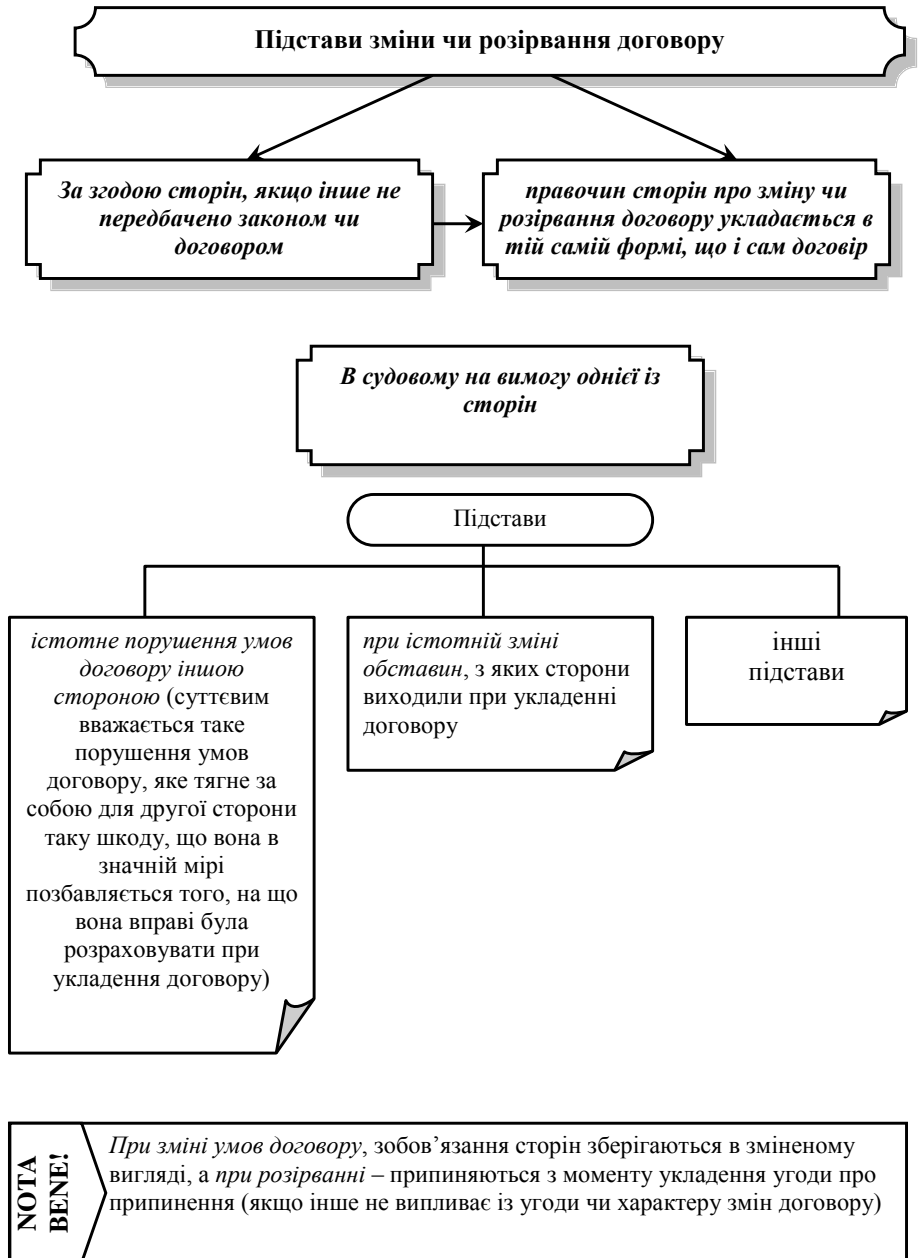
мовчання за загальним правилом не вважається акцептом

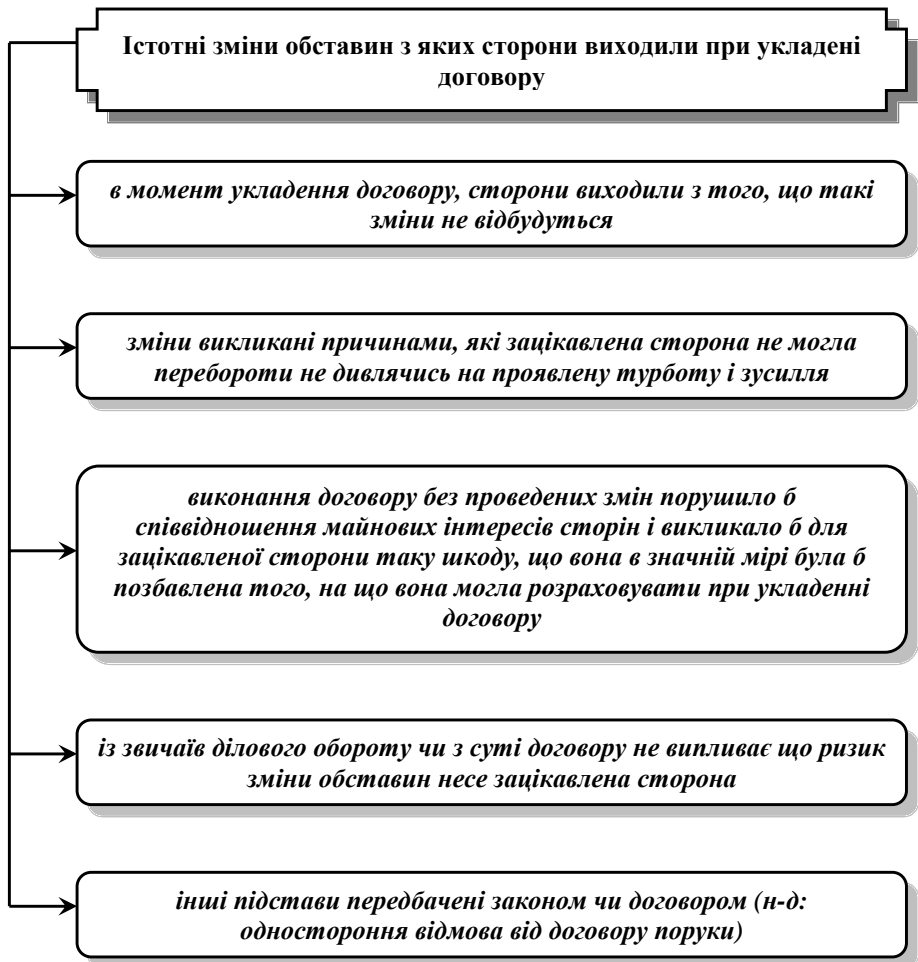
якщо в договорі не вказано місце його укладення, договір вважається укладеним в місці проживання фізичної особи чи місці знаходження юридичної особи, яка направила оферту

**NOTA
BENE!**

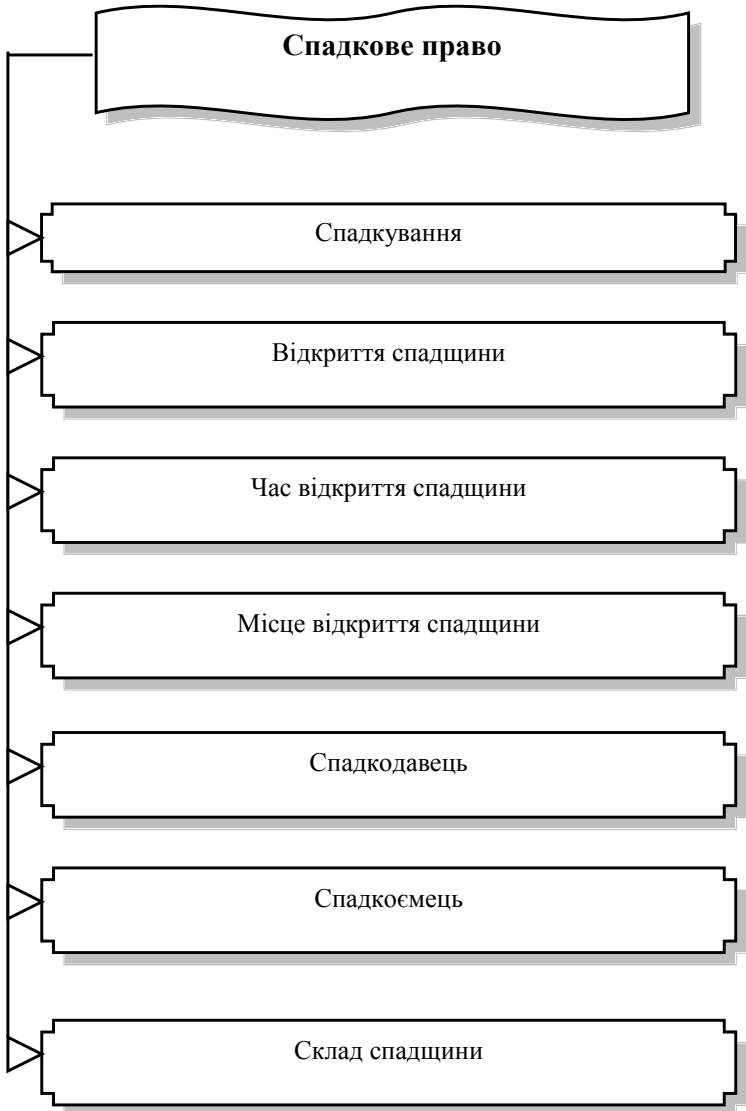
Договір вважається укладеним з моменту отримання особою, яка направила оферту, - акцепту

Тема 88. Підстави зміни чи розірвання договорів (ст. 651, 653 ЦКУ)

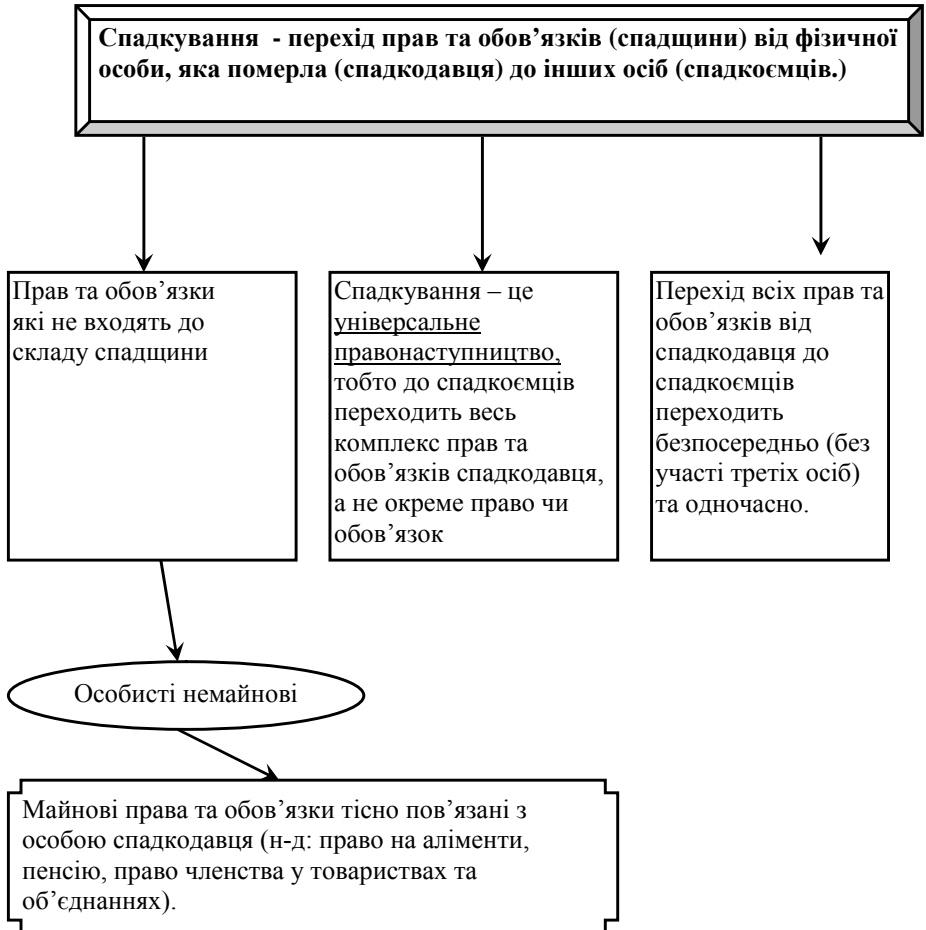

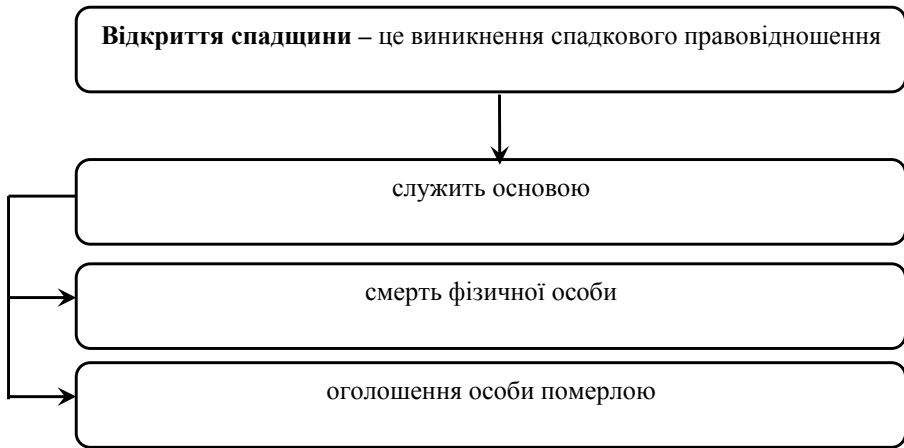
**Тема 89. Спадкове право
(Книга VI-а ЦК України)**

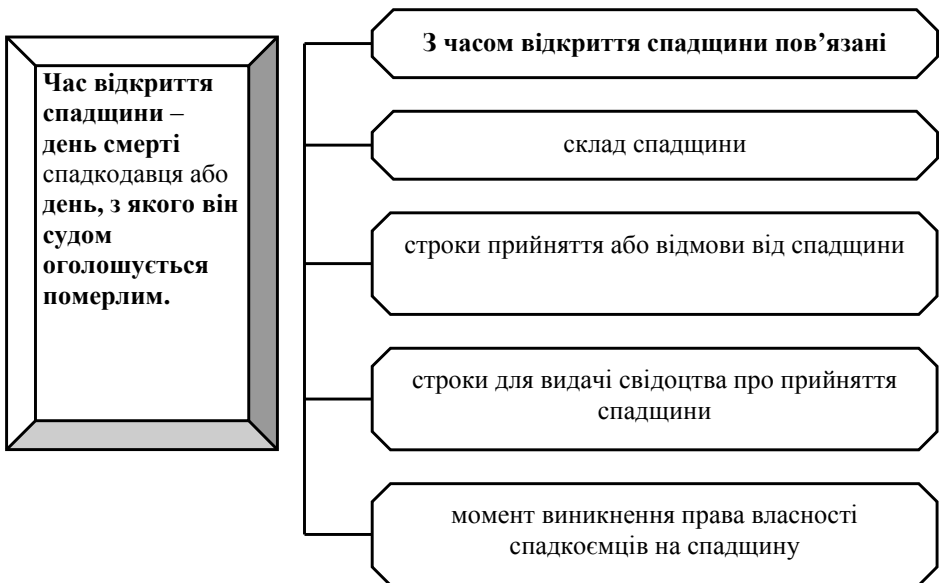
89.1. *Поняття та суть спадкування. Ст. 1216 ЦК України*

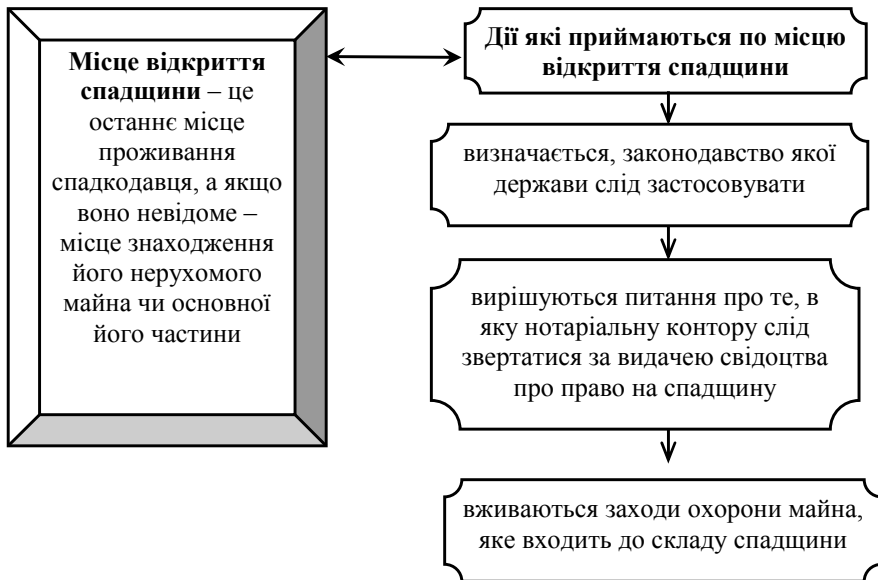
89.2. Відкриття спадщини. Ст. 1220 ЦК України

89.3. Час відкриття спадщини

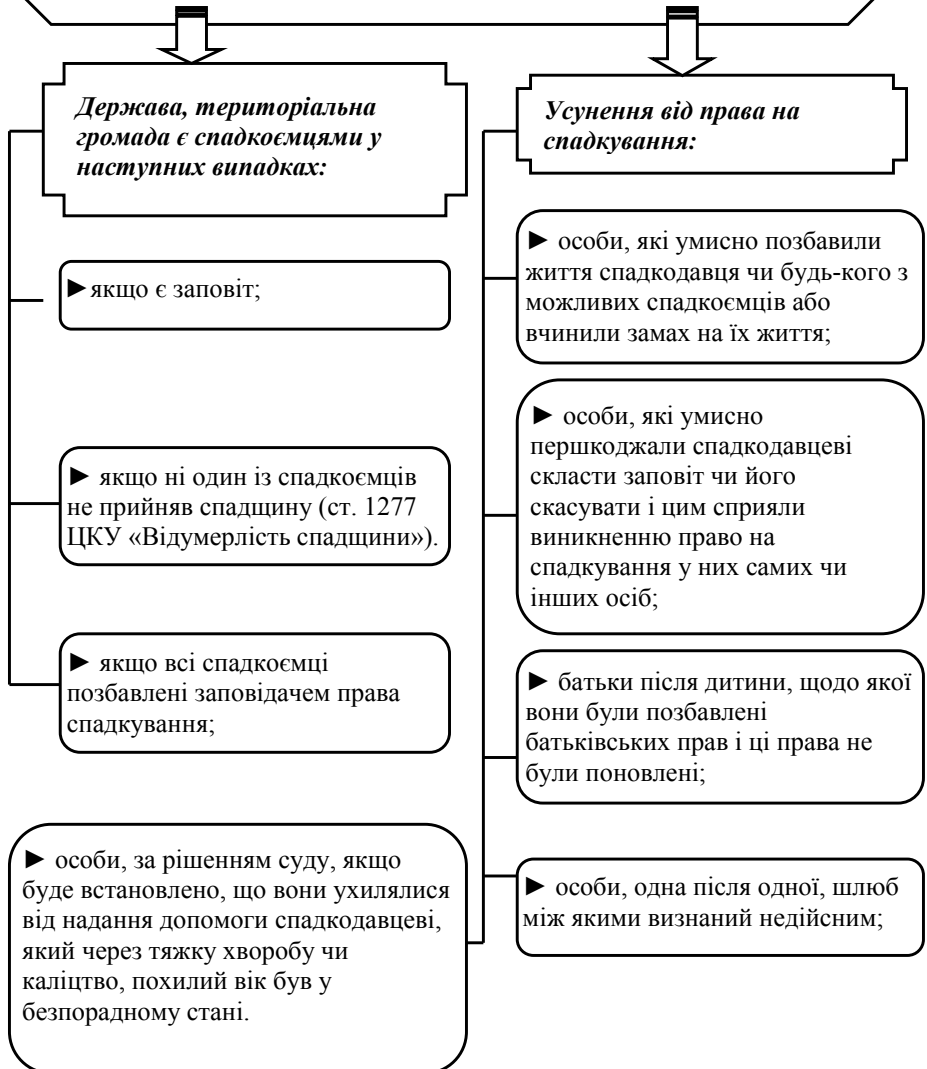

89.4. Місце відкриття спадщини. Ст. 1221 ЦК України.

89.5. Спадкоємці. Ст. 1222 ЦКУ

Спадкоємці – вказані в законі чи заповіті правонаступники спадкодавця. Ними можуть бути усі суб'єкти цивільних правовідносин (однак юридичні особи можуть бути спадкоємцями тільки по заповіту). Спадкоємцями можуть бути особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також діти, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини.

89.6. Склад спадщини (спадкова маса)

Склад спадщини (спадкова маса) – це сокупність майнових прав та обов'язків спадкодавця, які переходять у встановленому законом порядку, від спадкодавця до спадкоємців.

особливості

Переважне право на предмети домашньої обстановки та вжитку мають спадкоємці по закону, які проживали разом з спадкодавцем не менше 1-го року до його смерті, незалежно від черги їх спадкування.

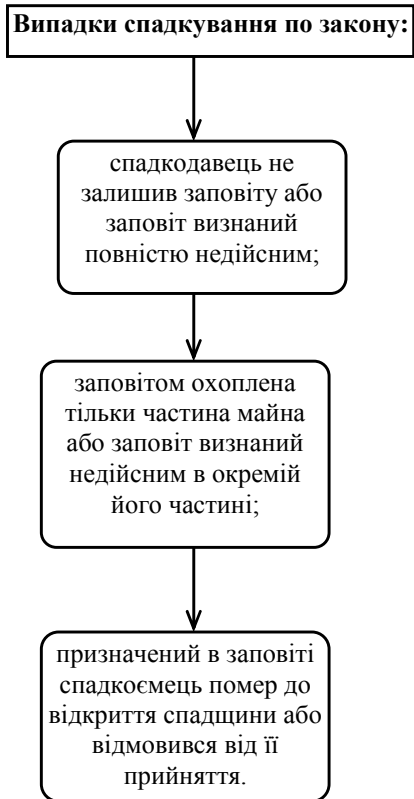
Спадкоємець, який прийняв спадщину, відповідає по боргах спадкодавця лише в межах успадкованого ним майна.

89.7. Права заповідача

Тема 90.
Спадкування за законом. Ст. 1258 – 1267 ЦКУ.

90.1. Випадки при яких настає спадкування по закону.

90.2. Коло спадкоємців за законом та спадкування по праву представлення.

Коло спадкоємців за законом (всі спадкоємці черги, яка закликається до спадщини, успадковують в рівних частинах)

Спадкоємці **першої черги:** (в т.ч. і усиновлені) діти в т.ч. зачаті за життя і народжені після смерті спадкодавця, дружина (чоловік), батьки померлого.

Спадкоємці **другої черги:** рідні брати та сестри спадкодавця, дід та баба як з боку матері так і з боку батька.

Спадкоємці **третьої черги:** рідні дядьки та тітки спадкодавця

Спадкоємці **четвертої черги:** особи які проживали разом з спадкодавцем однією сім'єю не менше 5 років до часу відкриття спадщини

Спадкоємці **п'ятої черги:** інші родичі до шостого ступення споріднення включено, а також утриманці спадкодавця.
Утриманці – особи які не були членами сім'ї спадкодавця, але на протязі 5-ти останніх років отримували від нього допомогу, яка була основним джерелом їх існування.

Спадкування за правом

представлення: внуки та правнуки успадковують по закону у випадку, якщо на час відкриття спадщини немає в живих того з їх батьків, які були спадкоємцями.

Прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Племінники спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (сестрі, братові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини.

Двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, бацькові (тітці, дядькові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини.

Якщо спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну (ст. 1266 ЦКУ).

90.3. Спадковий договір ст. 1302 – 1308 ЦКУ.

СЛОВНИК

А

АБСОЛЮТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ - цивільні правовідносини, в яких управомоченій особі протистоїть необмежена кількість зобов'язаних осіб (напр., по відношенню до власника автомобіля існує необмежена кількість осіб, зобов'язаних утримуватися від посягань на нього).

АВТОРСЬКЕ ПРАВО - складова цивільного права, що регулює відносини, які виникають у зв'язку з використанням творів науки, літератури та мистецтва. Суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права. Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва.

АКТИ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ - це події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків. Ними є народження фізичної особи, встановлення її походження, набуття громадянства, вихід з громадянства та його втрата, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу, усиновлення, зміна імені, інвалідність, смерть тощо. Державній реєстрації підлягають такі акти цивільного стану як на-родження фізичної особи та її походження, громадянство, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть.

АКЦЕПТ - відповідь особи, якій адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття. Вона повинна бути повною і безумовною. Якщо особа, яка одержала пропозицію укласти договір, у межах строку для відповіді вчинила дію відповідно до вказаних у пропозиції умов договору (відвантажила товари, надала послуги, виконала роботи, сплатила відповідну суму грошей тощо), яка засвідчує її бажання укласти договір, ця дія є прийняттям пропозиції, якщо інше не вказане в пропозиції укласти договір або не встановлено законом. Особа, яка прийняла пропозицію, може відкликати свою відповідь про її прийняття, повідомивши про це особу, яка зробила пропозицію укласти договір, до моменту або в момент одержання нею відповіді про прийняття пропозиції.

АНАЛОГІЯ ЗАКОНУ - регламентація цивільних відносин, якщо вони не врегульовані актами цивільного законодавства або договором, тими правовими нормами ЦКУ, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини.

АНАЛОГІЯ ПРАВА - регулювання цивільних відносин відповідно до загальних засад цивільного законодавства у разі неможливості використати аналогію закону.

Б

БАНКРУТСТВО - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

БЕЗВІСНО ВІДСУТНЯ ОСОБА - фізична особа визнається судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць - перше січня наступного року.

БЕЗОПЛАТНИЙ ПРАВочИН - правочин, за яким не передбачається оплата або інше зустрічне надання за виконання зобов'язання.

БЕЗСТРОКОВИЙ ПРАВочИН - правочин, в якому не визначається момент вступу його в дію та момент припинення. Такий правочин починає діяти негайно.

БЛАГОДІЙНИЦТВО - добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство.

БОРЖНИК - сторона в зобов'язанні, яка повинна вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від неї виконання цього обов'язку. На стороні боржника можуть бути одна або одночасно кілька осіб.

В

ВАЛЮТНІ ЦІННОСТІ- валютні цінності: іноземна валюта готівкою, платіжні документи (чеки, векселі, тратти, депозитні сертифікати, акредитиви та інші) в іноземній валюті, цінні папери (акції, облигації, купони до них, бони, векселі та інші) в іноземній валюті, золото та інші дорогоцінні метали у вигляді зливків, пластин та монет, а також сертифікати, облигації, варанти та інші цінні папери, номінал яких виражено у золоті, дорогоцінному камені.

ВЕКСЕЛЬ - цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю). Буває простим та переказним. Порядок випуску та обігу векселів визначається Кабінетом Міністрів України.

ВИДІЛ - перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох створюваних нових юридичних осіб. Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про виділ юридичної особи, зобов'язані негайно письмово повідомити про це орган, що здійснює державну реєстрацію, який вносить до єдиного державного реєстру відомості про те, що юридична особа перебуває у процесі виділу.

ВИНА - психічне ставлення особи до своїх протиправних дій (або протиправної бездіяльності) та їх наслідків. За Цивільним кодексом України вина є підставою відповідальності за порушення зобов'язання. Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання, тобто в цивільному праві діє презумпція винуватості правопорушника. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання або вчинила інше цивільне правопорушення.

ВИПАДОК (КАЗУС) - обставина, яку ніхто заздалегідь не може передбачити.

ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ - добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яка базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків. Статутом кооперативу та законом може бути передбачено участь у діяльності виробничого кооперативу на засадах членства також інших осіб. Члени виробничого кооперативу несуть

субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу у розмірах та порядку, встановлених статутом кооперативу і законом. Найменування кооперативу має містити його назву, а також слова «виробничий кооператив».

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ - в цивільному праві під відповідальністю розуміється покладення на правопорушника (особу, яка невиконала або неналежне виконала своє зобов'язання або порушила охоронюване законом право) передбачених цивільно-правовою нормою негативних майнових наслідків, що відбиваються в додаткових майнових втратах або майнових обов'язках. Існують такі види цивільно-правової відповідальності: 1) договірна й позадоговірна; 2) повна й часткова; 3) дольова, солідарна й субсидіарна.

ВІДУМЕРЛІСТЬ СПАДЩИНИ - майно, яке не має спадкоємців у разі їх відсутності як за заповітом, так і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття. Відумерлою спадщину визнає суд за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Заява про визнання спадщини відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ - спосіб захисту цивільних прав та захищасмих законом інтересів, який полягає в обов'язку порушника виплатити потерпілому грошову компенсацію за фізичні або моральні страждання, які той зазнав у зв'язку з порушенням його прав.

ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ - спосіб захисту цивільних прав та захищасмих законом інтересів, що застосовується як у договірних, так і позадоговірних правовідносинах. Він полягає у задоволенні майнового інтересу потерпілої особи за рахунок грошової компенсації понесених збитків.

ВЛАСНИК - особа, якій належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності.

Г

ГАРАНТІЙНИЙ СТРОК - строк, встановлений договором або законом, протягом якого продавець гарантує якість товару.

ГАРАНТІЯ - спосіб забезпечення цивільно-правового зобов'язання. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

ГЕНЕРАЛЬНА ДОВІРЕНІСТЬ - довіреність, що уповноважує представника на здійснення широкого кола правочинів, пов'язаних, як правило, з повним обсягом діяльності особи, яку представляють.

ГІДНІСТЬ - самооцінка особи, усвідомлення нею своїх особистих якостей, здатностей, світогляду і суспільного значення.

ГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО - юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарські товариства можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства. Учасником господарського товариства може бути фізична або юридична особа. Господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником. У власності господарського товариства є: 1) майно, передане йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу; 2) продукція, вироблена товариством у результаті господарської діяльності; 3) одержані доходи; 4) інше майно, набуте на підставах, що не заборонені законом. Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.

ГРОШІ (ГРОШОВІ КОШТИ) - загальний еквівалент, що виражає вартість всіх товарів і може бути обмінений на будь-який з них. Функціями грошей є те, що вони виступають мірою вартості, засобом обігу, засобом накопичення скарбів, засобом платежу, міжнародним платіжним і купівельним засобом. За Цивільним кодексом України законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України - гривня.

ГРОШОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ - зобов'язання боржника заплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового договору та на інших підставах, передбачених цивільним законодавством України.

Д

ДАРУВАННЯ - за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. Договір, що встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування.

ДВОСТОРОННЯ МАЙНОВА РЕСТИТУЦІЯ - повернення сторін до, початкового майнового положення (тобто кожна із сторін повинна повернути все, що отримала за правочином), яке відбувається при визнанні правочину недійсним.

ДЕЛІКТ - причинення шкоди та вчинення інших протиправних дій, що тягне за собою виникнення специфічних зобов'язань - деліктних, які спрямовані на відновлення майнового стану суб'єктів цивільних правовідносин.

ДИВИДЕНД - прибуток на вкладений капітал, що виплачується, як правило, з чистого прибутку господарського товариства наприкінці фінансового року.

ДИСПОЗИТИВНА НОРМА - норма цивільного права, що містить правило, яке учасники цивільного обороту можуть змінювати за своїм бажанням.

ДИСПОЗИТИВНІСТЬ - властивість, характерна нормам цивільного законодавства, в силу якої учасники цивільного обороту можуть не застосовувати норму до своїх правовідносин, змінити її зміст в цілому або в певній частині.

ДІЄЗДАТНІСТЬ ЦИВІЛЬНА - здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. 1) Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Особа може мати обмежену, повну, часткову та неповну дієздатність.

ДЛОВА РЕПУТАЦІЯ - особисте немайнове право, яке визнається та захищається законодавством, та спрямоване на індивідуалізацію особи шляхом оцінки її професійних якостей.

ДЛОВІ ЗВИЧАЇ - не передбачене законом або договором, але широко застосоване в певній галузі підприємництва правило поведінки, яке може бути застосоване судом при вирішенні спірного питання.

ДІЯ - юридичний факт, який виникає за волею людини. Напр., укладення договору, прийняття спадщини тощо. Дії можуть бути правомірними та протиправними. Правомірні дії відповідають вимогам закону, а протиправні їм протирічать.

ДОВІРЕНІСТЬ - юридичний документ, який містить письмове повноваження, яке видається однією особою (довірителем) іншій особі (представнику) для представництва перед третіми особами. Сфера застосування довіреності: при одержанні заробітної платні, пенсії, винагороди, на користування транспортним засобом, підписання договорів. Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин. Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, виняток складають тільки випадки, коли довіреність видана на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії, аліментів, інших платежів та поштової кореспонденції (поштових переказів, посилок тощо). Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії.

ДОВІЧНЕ УТРИМАННЯ (ДОГЛЯД) - за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно. Набувач може бути зобов'язаний забезпечити відчужувача або третю особу житлом у будинку (квартирі), який йому переданий за договором довічного утримання (догляду). У цьому разі в договорі має бути конкретно визначена та частина помешкання, в якій відчужувач має право проживати. Матеріальне забезпечення, яке щомісячно має надаватися відчужувачу, підлягає грошовій оцінці. Така оцінка підлягає індексації у порядку, встановленому законом.

ДОГОВІР - домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

ДОРУЧЕННЯ - за договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя. Договором доручення може бути встановлено виключне право повіреного на вчинення від імені та за рахунок довірителя всіх або частини юридичних дій, передбачених договором. У до-говорі можуть бути встановлені строк дії такого доручення та (або) територія, у межах якої є чинним виключне право повіреного.

ДРІБНИЙ ПОБУТОВИЙ ПРАВочИН - правочин, який задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість.

Е

ЕМІСІЙНІ ЦІННІ ПАПЕРИ - цінні папери, що характеризується такими ознаками: 1) закріплюють сукупність майнових та немайнових прав, що підлягають посвідченню, відступленню та безумовному здійсненню з дотриманням форми та в порядку, встановлених законом; 2) розміщуються випусками; 3) мають рівний обсяг та строки здійснення прав в межах одного випуску не залежно від часу набуття цінного паперу.

ЕМФІТЕВЗИС - право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Встановлюється договором між власником земельної ділянки і особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Може відчужуватися і передаватися у порядку спадкування.

Ж

ЖИТЛО - житловий будинок, квартира, інше приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них.

ЖИТЛОВИЙ БУДИНОК - будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного у ній проживання.

З

ЗАВДАТОК - грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання. Якщо не

буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АКЦІОНЕРІВ - вищий орган акціонерного товариства. У загальних зборах мають право брати участь усі його акціонери незалежно від кількості і виду акцій, що їм належать. Акціонери або їхні представники, які беруть участь у загальних зборах, реєструються із зазначенням кількості голосів, що їх має кожний акціонер, який бере участь у зборах. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить:

1) внесення змін до статуту товариства, у тому числі зміна розміру його статутного капіталу; 2) обрання членів наглядової ради, а також утворення і відкликання виконавчого та інших органів товариства; 3) затвердження річної фінансової звітності, розподіл прибутку і збитків товариства; 4) рішення про ліквідацію товариства. Рішення загальних зборів акціонерів приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів акціонерів, які беруть участь у зборах, щодо: 1) внесення змін до статуту товариства; 2) ліквідації товариства. З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів акціонерів, які беруть участь у зборах. Загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік. Позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також за наявності обставин, визначених у статуті товариства, та в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому. Порядок скликання і проведення загальних зборів, а також умови скликання і проведення позачергових зборів та повідомлення акціонерів встановлюються статутом товариства і законом.

ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ КРЕДИТОРІВ - виконання боржником свого обов'язку на вимогу кредитора. Як правило, термін зустрічається при проведенні процедур, пов'язаних з визнанням боржника банкрутом. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості: 1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом; 2) у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності; 3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів); 4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги. Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги.

ЗАПОВІДАЛЬНИЙ ВІДКАЗ - право заповідача покласти на спадкоємця за заповітом виконання будь-якого зобов'язання на користь однієї чи кількох осіб - відказоодержувачів, які набувають права вимагати

його виконання. Відказоодержувачами можуть бути особи, які входять, а також ті, які не входять до числа спадкоємців за законом. Предметом заповідального відказу може бути передання відказоодержувачеві у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що входить або не входить до складу спадщини.

ЗАПОВІДАЧ - фізична особа, яка вчинює особисте розпорядження на випадок своєї смерті. Заповідач може значити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Заповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Чинність заповіту щодо осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, встановлюється на час відкриття спадщини. У разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність. Діти (онуки) цієї особи мають право на спадкування на загальних підставах.

ЗАПОВІТ - особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Право на заповіт здійснюється особисто. Вчинення заповіту через представника не допускається. Заповіт укладається в письмовій формі із зазначенням місця і часу його укладення, підписується особисто заповідачем і посвідчується нотаріально. До нотаріально посвідчених дорівнюються заповіти, які у разі відсутності у населеному пункті нотаріуса посвідчені уповноваженою на це посадовою, службовою особою органу місцевого самоврядування, у разі знаходження особи на лікування в лікарні, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я, будинку для осіб похилого віку та інвалідів —головним лікарем, його заступником або черговим лікарем; заповіт особи, яка перебуває під час плавання на судах України - капітаном цього судна; заповіт особи, що перебуває в пошуковій експедиції - начальником цієї експедиції; заповіт військовослужбовця, робітника, службовця, членів їхніх семей - командиром (начальником) частин, з'єднання, установи або закладу; заповіт особи, що відбуває покарання в місцях позбавлення волі - начальником місця позбавлення волі; заповіт особи, яка тримається під вартою - начальником слідчого ізолятора. В цих випадках заповіт посвідчується при свідках.

ЗАРАХУВАННЯ - спосіб припинення зобов'язання, при якому взаємно сплачуються зустрічні однорідні вимоги, строк виконання яких настав, а також вимоги, строк виконання яких не встановлено або визначено моментом

пред'явлення вимоги. Зарахування зустрічних вимог може здійснюватися за заявою однієї із сторін. Не допускається зарахування зустрічних вимог: 1) про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю; 2) про стягнення аліментів; 3) щодо довічного утримання (догляду); 4) у разі спливу позовної давності; 5) в інших випадках, встановлених договором або законом.

ЗАСНОВНИЦЬКИЙ ДОГОВІР - установчий документ, що укладається при створенні певного виду юридичних осіб. У засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені спеціальними нормативними актами.

ЗАСТАВА - спосіб забезпечення виконання зобов'язання. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави). Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставадавцем і на яке може бути звернене стягнення, а також майно та майнова вимога, які заставадавець набуде після виникнення застави (майбутній врожай, приплід худоби тощо). Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду. Предметом застави не можуть бути національні, культурні та історичні цінності, які є об'єктами права державної власності і занесені або підлягають занесенню до Державного реєстру національної культурної спадщини. Предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом. Предмет застави залишається у заставадавця, якщо інше не встановлено договором або законом. Види застави: а) іпотека - застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставадавця або третьої особи; б) заклад - застава рухомого майна, що передається у володіння заставадержателя або за його наказом - у володіння третьої особи; в) застава то-варів в обороті; г) застава речей в ломбарді тощо.

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ - надання уповноваженій особі можливості застосування мір правоохоронного характеру для поновлення його порушеного або оспорюваного права. Захист цивільних прав має такі форми: 1) юрисдикційна - полягає в діяльності уповноважених державою органів по захисту порушених або оспорюваних прав шляхом судового розгляду або адміністративного порядку захисту; 2) неюрисдикційна - полягає в діяльності громадян та організацій по захисту цивільних прав та

охоронюваних законом інтересів, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів.

ЗБИТКИ - це: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

ЗВИЧАЙ - правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталим у певній сфері цивільних відносин. Він може бути зафіксований у відповідному документі. Звичай, що суперечить договору або актам цивільного законодавства, у цивільних відносинах не застосовується.

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ (ШИКАНА) - дія суб'єктів цивільних правовідносин, вчинювана в рамках наданих ним прав, але з порушенням їх меж. Напр., коли власник, захищаючи своє майно, застосовує суспільне небезпечні засоби.

ЗНАК ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА - зображення, що вказує на суб'єктивне право автора, яке складається з таких елементів: латинська літера «с», обведена колом; ім'я особи, яка має авторське право; рік першої публікації твору. Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

ЗНАХІДКА - річ, що була загублена власником або володільцем і знайдена іншою особою. Особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана негайно повідомити про це особу, яка її загубила, або власника речі і повернути знайдену річ цій особі.

ЗOBOB'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО - система норм, що регулює цивільні правовідносини в сфері виникнення, дії, зміни або припинення зобов'язань.

ЗOBOB'ЯЗАННЯ - правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості. Сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської

діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є фізичні та юридичні особи.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (КОНТРАКТ) - матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

I

ІМЕННИЙ ЦІННИЙ ПАПІР - документ, що виписаний на ім'я конкретної особи, яка виключно може здійснювати відбите в ньому право.

ІМПЕРАТИВНА НОРМА - норма цивільного права, що містить правило, яке учасники цивільного обороту не можуть змінити за своїм бажанням.

ІМПОРТ КАПІТАЛУ- ввезення в межі України капіталу у будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності.

ІМ'Я ОСОБИ - сукупність слів чи знаків, що ідентифікують особу. Іменем вважається прізвище, безпосередньо ім'я та по батькові, ініціали; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ - набір способів, засобів та символів, які ідентифікують особу і відмежовують одного суб'єкта права від іншого. Так, державу індивідуалізує територія, органи державної влади тощо; юридичних осіб - фірмове найменування, місце реєстрації, товарний знак тощо; фізичних осіб - ім'я, місце проживання й акти цивільного стану.

ІНДИВІДУАЛЬНО ВИЗНАЧЕНІ РЕЧІ - речі, які певним чином виділені учасниками цивільного обороту як юридичне незамінні. Як правило, це предмети, що є унікальними в своєму роді.

ІНОЗЕМНА ВАЛЮТА - валюта готівкою, грошові знаки (банкноти, білети державної скарбниці, монети), що знаходяться в обігу і є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави.

ІНОЗЕМНІ СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – суб'єкти господарської діяльності, що мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами України.

ІНСТИТУТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА - група юридичних норм в галузі цивільного права, які об'єднані певною спільністю ознак однорідних суспільних відносин, що ними регулюються.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ - умовне збірне поняття для визначення сукупності виключених прав на результати інтелектуальної (перш за все, творчої) діяльності, а також дорівнені до них за правовим режимом засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукції, робіт та послуг. Також див. Право інтелектуальної власності.

ІНФОРМАЦІЯ - документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

ІПОТЕКА - застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи.

К

КАБАЛЬНИЙ ПРАВочИН - договір, що був укладений внаслідок обману, насильства, погрозу, збігу тяжких обставин на дуже не вигідних для однієї із сторін умовах.

КАСАЦІЙНА ІНСТАНЦІЯ - окрема ланка в системі загальних судів України, завданням якої є перевірка правильності вироків, рішень, ухвал та постанов суду першої інстанції з правового (законність) і фактичного (обґрунтованість) боку за матеріалами, наявними у справі і додатково поданими сторонами або іншими особами, які беруть участь у справі.

КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО - господарське товариство, яке складається з двох категорій учасників: повних товарищів, які солідарно несуть субсидіарну відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном, та това-рищів-вкладників, які не відповідають за зобов'язаннями підприємства.

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ - інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації. До якої вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

КОМПЕНСАЦІЯ - виплата зобов'язаною особою грошової суми або передача іншого майна внаслідок скоєння нею протиправної дії, невиконання зобов'язання або за інших умов, зазначених в законі або договорі.

КОНКЛЮДЕНТНІ ДІЇ - непряме волевиявлення особи, яка бажає укласти правочин шляхом виконання таких дій, із змісту котрих чітко зрозуміло про її намір. Напр., розташування продавцем товару на прилавку. Конклюдентними діями можуть вчинюватися тільки ті правочини, для яких законом передбачена усна форма.

КОНОСАМЕНТ - цінний папір, що представляє собою товаророзпорядчий документ, який посвідчує право його утримувача розпоряджатися вказаним в коносаменті вантажем і отримати його після завершення перевезки.

КОНСЕНСУАЛЬНИЙ ПРАВОЧИН - правочин, для здійснення якого достатньо досягнення сторонами згоди по всім істотним умовам про вчинення правочину.

КОНТРОЛЬНИЙ ПАКЕТ АКЦІЙ - більше, ніж 30% голосуючих акцій у власності однієї особи.

КРЕДИТОР - особа в зобов'язанні, яка має право вимагати від іншої сторони (боржника) вчинення на її користь певної дії (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії. На стороні кредитора в зобов'язанні може бути одна або одночасно кілька осіб. Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається кредитором у тому, що вона має право вимагати від боржника вчинити дію на свою користь, і одночасно боржником у тому, що вона зобов'язана перед другою стороною. Первісний кредитор у зобов'язанні відповідає перед новим кредитором за недійсність переданої йому вимоги, але не відповідає за невиконання боржником свого обов'язку,

крім випадків, коли первісний кредитор поручився за боржника перед новим кредитором.

Л

ЛІКВІДАТОР - фізична особа, яка відповідно до рішення господарського суду організує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому порядку.

ЛІКВІДАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ - спосіб припинення діяльності юридичної особи, що має остаточний характер, без переходу прав і обов'язків в порядку правонаступництва до інших осіб. Ліквідація може бути добровільна та примусова. В першому випадку юридична особа ліквідується за рішенням її учасників або її уповноваженого органу, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами. В другому - за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом.

М

МАЙНО - як особливий об'єкт цивільних правовідносин — окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

МАЙНОВИЙ КОМПЛЕКС - це підприємство, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом. Підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю. Підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, за-стави, оренди та інших правочинів.

МАЛОЛІТНЯ ОСОБА - особа, яка не досягла чотирнадцятирічного віку. Вона наділена частковою дієздатністю і не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

МЕТОД ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА - сукупність способів і засобів для врегулювання цивільних правовідносин, заснована на юридичній рівності

сторін, яка означає, що жодна із сторін не може визначати поведінку іншої сторони тільки в силу займаного положення в правовідносинах.

МИРОВА УГОДА - домовленість між боржником та кредитором про відстрочку та (або) розстрочку платежів або припинення зобов'язання за угодою сторін.

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ - житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, вільно обирає собі місце проживання, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна. У разі спору місце проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років визначається органом опіки та піклування або судом. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає. Місцем проживання недієздатної особи є місце проживання її опікуна або місцезнаходження відповідної організації, яка виконує щодо неї функції опікуна. Фізична особа може мати кілька місць проживання.

МОРАЛЬНА ШКОДА - це 1) фізичний біль та страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) душевні страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) душевні страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) приниження честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає

відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Вона відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

Н

НАБУВАЛЬНА ДАВНІСТЬ - набуття права власності на майно особою, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном - протягом п'яти років, якщо інше не встановлено законодавством. Набуття права власності на земельну ділянку за набувальною давністю регулюється законом. Право власності на нерухоме майно, що підлягає державній реєстрації, виникає за набувальною давністю з моменту державної реєстрації.

НАЙМЕНУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ - набір символів, що індивідуалізують юридичну особу. Найменування юридичної особи повинно містити інформацію про її організаційно-правову форму, характер її діяльності. Юридична особа може мати крім повного найменування скорочене найменування. Юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування, яке може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом. Найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру. У разі зміни свого найменування юридична особа крім виконання інших вимог, встановлених законом, зобов'язана помістити оголошення про це в друкованих засобах масової інформації, в яких публікуються відомості про державну реєстрацію юридичної особи, та повідомити про це всім особам, з якими вона перебуває у договірних відносинах. Юридична особа не має права вщористовувати найменування іншої юридичної

НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ - встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання. Автор наукового відкриття має право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву. Право на наукове відкриття засвідчується дипломом та охороняється у порядку, встановленому законом.

НЕГАТОРНИЙ ПОЗОВ - (від лат. actio negatoria - заперечуючий позов) позадоговірна вимога володіючого річчю власника до третьої особи про усунення перешкод в здійсненні правомочностей користування та розпорядження майном.

НЕДІЄЗДАТНА ОСОБА - особа, яка внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Недієздатність особи встановлюється тільки судом. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання особи недієздатною і буде встановлено, що вимога була заявлена недобросовісно без достатньої для цього підстави, фізична особа, якій такими діями було завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її відшкодування. Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду про це. Якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану особи може визначити у своєму рішенні день, з якого вона визнається недієздатною. Над недієздатною фізичною особою встановлюється опіка. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь-якого правочину. Правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє її опікун. Відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун.

НЕДІЙСНІСТЬ ПРАВОЧИНУ - підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог щодо слідуючих положень: 1) зміст правочину не може суперечити ЦКУ, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства; 2) особа, що вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності; 3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі; 4) має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним; 5) правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами) не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

НЕМАТЕРІАЛЬНІ БЛАГА - 1) результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності, які створюють цивільні права та обов'язки; 2) інформація; 3) особисті немайнові блага.

НЕМОЖЛИВІСТЬ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ - спосіб припинення зобов'язання, при якому виникають об'єктивні обставини, що роблять неможливим виконання для даного боржника.

НЕОТРИМАНА ВИГОДА - див. Упущена вигода.

НЕПЕРЕБОРНА СИЛА (ФОРС-МАЖОРНА ОБСТАВИНА) - надзвичайна та об'єктивно нездоланна обставина: стихійні лиха (землетруси, сповені тощо) та суспільні явища (заворушення, громадянські війни тощо), що порушують роботу транспорту, зв'язку тощо.

НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ - неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів не інакше як через відновлення платоспроможності.

НЕПОВНОЛІТНЯ ОСОБА - фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Вона має неповну цивільну дієздатність, може вчиняти дрібні побутові правочини, здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами, бути учасником (засновником) юридичних осіб, самостійно укладати договір банківського вкладу, розпоряджатися коштами на рахунку. Інші правочини неповнолітня особа вчиняє за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників.

НЕПОДІЛЬНІ РЕЧІ - за загальним правилом вважаються складні (сукупні) речі, які представляють собою комплекс однорідних та різнорідних предметів, які фізично є самостійними, але пов'язані загальним господарчим або іншим призначенням (столовий сервіз).

НЕПРАВОМІРНІ ДІЇ - породжені волею людини обставини, які протирічають вимогам закону або інших нормативних актів та тягнуть за собою застосування передбачених законодавством санкцій до правопорушника.

НЕРУХОМЕ МАЙНО - речі, які постійно знаходяться в одному і тому ж місці, мають індивідуальні ознаки і є незамінними: земельні ділянки і все, що пов'язано з ними: надра, водні об'єкти, лісний фонд і т.д., а також будівлі, споруди тощо.

НЕУСТОЙКА - це грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторів у разі порушення боржником зобов'язання. Неустойка відбивається в формі штрафу та пені. Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання. Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

НІКЧЕМНИЙ ПРАВОЧИН - угода, для визнання якої недійсною не потрібне рішення суду, достатньо вказівки про це в законі. Так, правочин є нікчемним у разі: 1) недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину. Суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала

обставина, яка не залежала від її волі; 2) його вчинення малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності без схвалення її батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким вона проживає, або опікуном; 3) відсутності схвалення правочину, який вчинений недієздатною фізичною особою опікуном або органом опіки і піклування; 4) вчинення правочину, що порушує публічний порядок (якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним).

НОВАЦІЯ - спосіб припинення зобов'язання за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами.

НОРМАТИВНО-ЯВОЧНИЙ ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ - порядок, при якому для утворення юридичної особи не потрібно згоди будь-яких третіх у осіб, в тому числі і державних органів. Щоб зареєструвати юридичну особу, реєструючий орган лише перевіряє чи відповідають закону установчі документи товариства і чи дотримано встановленої процедури його утворення.

НОТАРІАТ - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). Документи, оформлені державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу. У населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії вчиняються уповноваженими на це посадовими особами виконавчих комітетів сільських, селищних, міських Рад народних депутатів. Вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, - на дипломатичні представництва України. Посвідчення заповітів і доручень, прирівняних до нотаріальних, може провадитись уповноваженими посадовими особами.

О

ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДЯН - добровільне суспільне формування людей, створене на основі спільності інтересів для реалізації своїх прав, свобод та інтересів.

ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ - речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи. Види об'єктів цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту), мають бути прямо встановлені у законі. Види об'єктів цивільних прав, які можуть належати лише певним учасникам обороту або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (об'єкти, обмежено оборотоздатні), встановлюються законом.

ОБЛІГАЦІЯ - цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений в ньому строк з виплатою фіксованого процента (якщо інше не передбачено умовами випуску). Облігації усіх видів розповсюджуються серед підприємств і громадян на добровільних засадах.

ОГОЛОШЕННЯ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ - фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій.

ОПІКА - форма захисту особистих й майнових інтересів фізичних осіб. Опіка встановлюється над недієздатними особами, над малолітніми особами, які позбавлені батьківського піклування. Також опіка встановлюється над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме. Для цього на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно

відсутньою нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку. За заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування над майном фізичної особи, місце перебування якої невідоме, опіка може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою. Опіка над майном припиняється 1) у разі скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою, а також у разі появи фізичної особи, місце перебування якої було невідомим; 2) у разі передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам); 3) у разі досягнення підопічним чотирнадцяти років. У цьому разі особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього; 4) у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною.

ОПКУН - фізична особа з повною цивільною дієздатністю, яку призначає орган опіки та піклування для захисту майнових та особистих інтересів особи, що нездатна сама їх захистити (над недієздатними та малолітніми особами та над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме). Фізична особа може бути призначена опікуном лише за її письмовою заявою переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна. При призначенні опікуна для малолітньої особи враховується бажання підопічного. Фізичній особі може бути призначено одного або кількох опікунів. Не може бути опікуном фізична особа: 1) яка позбавлена батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; 2) поведінка та інтереси якої суперечать інтересам фізичної особи, яка потребує опіки або піклування.

ОПРИЛЮДНЕННЯ (РОЗКРИТТЯ ПУБЛІЦІ) ТВОРУ - здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

ОПУБЛІКУВАННЯ ТВОРУ (ВИПУСК ТВОРУ У СВІТ) - повідомлення про твір будь-яким способом невизначеному колу осіб, у тому числі шляхом видання, публічного виконання, публічного показу, передання по радіо чи телебаченню, відображення у загальнодоступних електронних системах інформації. Твір не може бути опублікований, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення. Ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, крім випадків, встановлених законом. У разі смерті автора його правонаступники мають право на опублікування твору, якщо це не суперечить волі автора.

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВОМ - загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом.

ОРЕНДА - див. **Найм**.

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА - права, що належать кожній фізичній особі від народження або за законом довічно, які не мають економічного змісту й тісно пов'язані з фізичною особою. Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством. Зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя.

ОФЕРЕНТ - сторона правовідносин, що робить пропозицію укласти договір.

ОФЕРТА - пропозиція укласти договір, яку може зробити кожна із сторін майбутнього договору. Дана пропозиція має містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі прийняття. Реклама або інші пропозиції, адресовані невизначеному колу осіб, є запрошенням робити пропозиції укласти договір, якщо інше не вказано у рекламі або інших пропозиціях. Пропозиція укласти договір може бути відкликана до моменту або в момент її одержання адресатом. Пропозиція укласти договір, одержана адресатом, не може бути відкликана протягом строку для відповіді, якщо інше не вказане у пропозиції або не впливає з її суті чи обставин, за яких вона була зроблена.

II

ПАТРОНАТ - за договором про патронат орган опіки та піклування передає дитину, яка є сиротою або з інших причин позбавлена батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття, за плату.

ПЕНЯ - грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання. Одна з форм неустойки.

ПЕРЕВОД БОРГУ - заміна боржника в зобов'язанні. Можливий лише за згодою кредитора. Перевод боргу здійснюється в тієї ж формі, що вимагалася для правочину, обов'язок по виконанню якого передається.

ПЕРЕДОРУЧЕННЯ - передача представником свого повноваження частково або в повному обсязі іншій особі. Передоручення можливе, якщо це встановлено договором або законом між особою, яку представляють, і представником, або якщо представник був вимушений до цього з метою охорони інтересів особи, яку він представляє.

ПЕРЕТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ - зміна її організаційно-правової форми. У разі перетворення до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи.

ПІДНАЙМ - передання наймачем речі у користування іншій особі. Воно можливе лише за згодою наймодавця, якщо інше не встановлено договором або законом. Строк договору піднайму не може перевищувати строку договору найму. До договору піднайму застосовуються положення про договір найму.

ПІКЛУВАЛЬНИК - фізична особа з повною цивільною дієздатністю, яку призначає орган опіки та піклування для захисту майнових та особистих інтересів особи, що нездатна сама їх захистити (обмежено дієздатні та неповнолітні особи). Фізична особа може бути призначена піклувальником лише за її письмовою заявою. Піклувальник призначається переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки піклувальника. При призначенні піклувальника для неповнолітньої особи враховується бажання підопічного. Фізичній особі може бути призначено одного або кількох піклувальників. Піклувальником не може бути фізична особа: 1) яка позбавлена батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; 2) поведінка та інтереси якої суперечать інтересам фізичної особи, яка потребує піклування.

ПІКЛУВАННЯ - форма захисту цивільних прав та інтересів обмежено дієздатних та неповнолітніх осіб, які позбавлені батьківського піклування. Піклування припиняється у разі: 1) досягнення фізичною особою повноліття;

2) реєстрації шлюбу неповнолітньої особи; 3) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; 4) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена.

ПРАТСТВО У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І (АБО) СУМІЖНИХ ПРАВ - опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

ПЛАГІАТ - оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

ПОГАШЕНІ ВИМОГИ КРЕДИТОРІВ - задоволені вимоги кредитора, щодо яких досягнуто згоди про припинення, у тому числі заміну, зобов'язання або припинення зобов'язання іншим чином.

ПОДІЯ - юридичний факт, що виникає поза волею людини (стихійне лихо, народження та смерть людини тощо).

ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ - строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у *три роки*. Спеціальна позовна давність полягає в скороченні або збільшенні порівняно із загальною позовною давністю. Так, позовна давність в *один рік* застосовується, зокрема, до вимог: 1) про стягнення неустойки (штрафу, пені); 2) про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації. У цьому разі позовна давність обчислюється від дня поміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалася чи могла довідатися про ці відомості; 3) про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності; 4) у зв'язку з недоліками проданого товару; 5) про розірвання договору дарування; 6) у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти; 7) про оскарження дій виконавця заповіту. Позовна давність у *п'ять років* застосовується до вимог про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману. Позовна давність у *десять років* застосовується до вимог про застосування наслідків нікчемного правочину. Позовна давність, встановлена законом, може бути збільшена за домовленістю сторін. Договір про збільшення позовної давності укладається у письмовій формі. Позовна давність, встановлена законом, не може бути скорочена за домовленістю сторін.

ПОРОЧАЩІ ВІДОМОСТІ - відомості, що не відповідають дійсності і містять твердження про порушення особою чинного законодавства або моральних принципів, які загрожують її честі та гідності.

ПОРУКА - спосіб забезпечення зобов'язання. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. Поручителем може бути одна особа або кілька осіб.

ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ - це невиконання зобов'язання або його виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання, тобто неналежне виконання. У разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

ПОСТІЙНЕ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ - місце проживання на території якої-небудь держави не менше одного року фізичної особи, яка не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

ПОСТІЙНЕ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ - місцезнаходження офіційно зареєстрованого головного органу управління (контори) суб'єкта господарської діяльності.

ПРАВО ВИМОГИ - суб'єктивне право уповноваженої сторони в зобов'язанні вимагати від зобов'язаних осіб певних активних дій або пасивного утримання від визначених дій.

ПРАВО ВЛАСНОСТІ - це система правових норм, що регулюють відносини по володінню, користуванню та розпорядженню власником його річчю за власним розсудом та в своїх інтересах, а також по усуненню посягань всіх третіх осіб в сферу його господарчого панування. Право власності в Україні охороняється законом. Держава забезпечує стабільність правовідносин власності. Власність в Україні виступає в таких формах: приватна, комунальна, державна. Всі форми власності є рівноправними.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦКУ та іншим цивільним законодавством. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності законодавством. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом. Право інтелектуальної власності та право власності на річ незалежать одне від одного.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ - здійснюване державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток. Існують наступні способи правового регулювання: дозвіл - надання особі права на свої власні активні дії; зобов'язання - покладення на особу обов'язку активної поведінки; заборона - покладення на особу обов'язку утримуватися від здійснення дій певного роду.

ПРАВОВИЙ АКТ - акт-волевиявлення (рішення) уповноваженого суб'єкта права, який регулює суспільні відносини шляхом встановлення (їх зміни, припинення дії) на основі цих норм прав і обов'язків учасників конкретних правовідносин, міри відповідальності конкретних осіб за зроблене ними правопорушення.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ - система закріплених в нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких суб'єкт права буде свою поведінку в суспільстві.

ПРАВОВІДНОСИНИ - врегульоване нормами права волевое суспільне відношення, що відбивається в конкретному зв'язку між уповноваженою та зобов'язаною особами — носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень та відповідальності.

ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ - здійснення в процедурно-процесуальному порядку діяльності компетентними державними органами і посадовими особами, що полягає ; в індивідуалізації юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих ситуацій в акті застосування норм права.

ПРАВОВАДАНІСТЬ ЦИВІЛЬНА - це здатність мати цивільні права та обов'язки. Цивільна правоваданість фізичної особи виникає у момент її народження і закінчується смертю, юридичної особи - з моменту створення (державної реєстрації) і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоваданість), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Цивільна правоваданість юридичної особи може бути обмежена лише за рішенням суду. Юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії).

ПРАВОВАДАНІСТЬ - складова частина змісту суб'єктивного права, що представляє собою конкретну юридичну можливість, яка надається уповноваженій особі з метою задоволення її інтересів.

ПРАВОВАСВІДОМІСТЬ - система ідей, усвідомлень та почуттів, що відбивають ставлення індивіда та суспільства в цілому до змісту права та правозастосування.

ПРАВОВАСУБ'ЄКТНІСТЬ - передбачена нормами права здатність (можливість) бути учасником правовідносин. Вона складається із правоваданості, дієздатності та деліктоздатності.

ПРАВОВАТВОРЧІСТЬ - це правова форма діяльності держави за участю громадянського суспільства по встановленню, зміні або відміні юридичних норм.

ПРАВОВАЧИН - це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути односторонніми та дво-чи багатосторонніми (договори). Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами. Дво-чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін. До правовідносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину. Зміст правочину не може суперечити актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Правочин має вчинятися у формі,

встановлений законом. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей. Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним. Правочин вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість.

ПРЕДСТАВНИК - це особа, яка хоч і діє в чужих інтересах, але від власного імені, а також особа, уповноважена на ведення переговорів щодо можливих у майбутньому правочинів. Представник діє на підставі довіреності, договору, закону, акта органу юридичної особи та на інших підставах, встановлених актами цивільного законодавства. Представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє. Представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє. Представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом. Правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

ПРЕДСТАВНИЦТВО - це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства. Види представництва: 1) представництво за законом, за яким батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей, а опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної непрацездатною; законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа; 2) комерційне представництво, за яким комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності; 3) представництво за довіреністю - представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю; довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

ПРЕЗУМЦІЯ - в галузі доказів та доказування означає припущення про факти, їх наявність або відсутність.

ПРЕЦЕДЕНТ (СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ) - рішення суду, по конкретній справі.

ПРИМІРНИК ТВОРУ - копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі. Примірник фонограми - копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину. Примірник відеограми - копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього).

ПРИПИНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ - закінчення діяльності юридичної особи в результаті передавання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам- правонаступникам шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або в результаті ліквідації.

ПРИТРИМАННЯ - спосіб забезпечення зобов'язання, за яким кредитор, який правомірно володіє реччю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредитором пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання. Притриманням речі можуть забезпечуватись інші вимоги кредитора, якщо інше не встановлено договором або законом. Кредитор має право притримати річ у себе також у разі, якщо права на неї, які виникли після передачі речі у володіння кредитора, набула третя особа. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження притриманої речі несе кредитор, якщо інше не встановлено законом.

ПРОСТРОЧКА - пропущення строків початку або припинення зобов'язання, встановлених договором або законом. Боржник, який прострочив виконання зобов'язання, відповідає перед кредитором за завдані простроченням збитки і за неможливість виконання, що випадково настала після прострочення. Якщо внаслідок прострочення боржника виконання зобов'язання втратило інтерес для кредитора, він може відмовитися від прийняття виконання і вимагати відшкодування збитків.

ПСЕВДОНІМ - вигадане ім'я, обране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

ПУБЛІЧНА ДЕМОНСТРАЦІЯ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТВОРУ, ВІДЕОГРАМИ - публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола

сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень.

ПУБЛІЧНЕ ВИКОНАННЯ - подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

Р

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА - втілення приписів правових норм в правомірній поведінці суб'єктів права.

РЕАЛЬНІ ЗБИТКИ - витрати, які особа, чиє право порушене, зробила або має зробити для відновлення порушеного права, втрата або пошкодження її майна.

РЕЕКСПОРТ (РЕЕКСПОРТ ТОВАРІВ) - продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України.

РЕКВІЗИЦІЯ - примусове відчуження майна у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії, в умовах воєнного або надзвичайного стану та за інших надзвичайних обставин з метою суспільної необхідності. Реквізоване майно переходить у власність держави або знищується.

РЕПУТАЦІЯ - думка, що склалася про особу і заснована на оцінці її суспільне важливих якостей. *Ділова репутація* - оцінка професійних якостей особи.

РОЗПОРЯДНИК МАЙНА - фізична особа, на яку у встановленому порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство.

С

САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ - застосування особою засобів протидії які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

САНАЦІЯ - система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського ста-новища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) заміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

СЕРВІТУТ - право користування чужим майном, яке може бути встановлене щодо земельної ділянки, інших природних ресурсів (земельний сервітут) або іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, що не можуть бути задоволені іншим способом. Сервітут може належати власникові (володільцеві) сусідньої земельної ділянки, а також іншій, конкретно визначеній особі (особистий сервітут). Сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом або рішенням суду. Земельний сервітут може бути встановлений договором між особою, яка вимагає його встановлення, та власником (володільцем) земельної ділянки.

СОЛІДАРНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ - зобов'язання, що виникає у випадках, встановлених договором або законом, зокрема у разі неподільності предмета зобов'язання. У разі солідарної вимоги кредиторів (солідарних кредиторів) кожний із кредиторів має право пред'явити боржникові вимогу у повному обсязі. Виконання боржником свого обов'язку одному із солідарних кредиторів у повному обсязі звільняє боржника від виконання решті солідарних кредиторів. Солідарний кредитор, який одержав виконання від боржника, зобов'язаний передати належне кожному з решти солідарних кредиторів у рівній частці, якщо інше не встановлено договором між ними.

СПІВАВТОРСТВО - створення твору спільною творчою працею декількох осіб. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення. Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними. Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам. Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. Якщо твір,

створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами. Співавторством є також авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла. Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

СПІЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА - підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків.

СПОСТЕРЕЖНА РАДА (НАГЛЯДОВА РАДА) АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА - орган, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та ЗУ «Про акціонерні товариства», контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

СТАТУТ - установчий документ, що складається при створенні певного виду юридичних осіб. У статуті товариства вказуються найменування юридичної особи, її місцезнаходження, адреса, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього.

СТРОКИ РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ - певний період у часі, із впливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення. Строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок. Залежно від того, хто встановлює строки, вони поділяються на *законні* - ті, що зафіксовані в законах або інших нормативних актах; *договірні* - ті, що встановлюються за згодою сторін; *судові* - строки, встановлені судом. За правовими наслідками строки поділяються на *правостворюючі*, *правозмінюючі* та *правоприпиняючі*. За характером їх визначення виділяються строки *імперативні* - ті, що точно визначені законом і не можуть бути змінені за згодою сторін, та *диспозитивні* - ті, що хоч і передбачені законом, але можуть бути змінені за згодою сторін; *абсолютно визначені*— строки, які вказують на чітко визначений період часу, з яким пов'язуються юридичні наслідки, *відносно визначені* - ті, що характеризуються меншою точністю, але також пов'язані з певним конкретним періодом часу, та *невизначені* - коли законом або договором взагалі не встановлений будь-який часовий орієнтир, хоча і передбачається, що правовідношення буде мати певні часові межі. Строки також поділяються на *загальні* - ті, що мають загальне значення

і стосуються всіх суб'єктів цивільного права і всіх однорідних випадків, та *спеціальні* - строки, що встановлені в якості виключень із загального правила і діють лише у випадках, прямо вказаних в законі.

СУБ'ЄКТИВНЕ ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО - міра можливої або дозволеної поведінки суб'єкта цивільних правовідносин, що встановлена нормами права для задоволення його інтересів.

СУМІЖНІ ПРАВА - права інтелектуальної власності щодо виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; фонограми, відеограми; передачі (програми) ор-ганізації мовлення. Суб'єктами суміжних прав є: а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань; б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм; в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм; г) організації мовлення та їх правонаступники.

СУПЕРФІЦІЙ - право користування чужою земельною ділянкою для забудови. Власник земельної ділянки має право надати її в користування іншій особі для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житло-вих та інших споруд і будівель. Таке право виникає на підставі договору або заповіту. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови може бути встановлено на визначений або на невизначений строк. Власник земельної ділянки, наданої для забудови, має право на одержання плати за користування нею.

СУСПІЛЬНЕ НАДБАННЯ - твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився.

Т

ТЕРМІН РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ - певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

ТИРАЖ (НАКЛАД) - кількість виготовлених примірників видання.

ТИТУЛЬНЕ (ЗАКОННЕ) ВОЛОДІННЯ - володіння, яке будується на будь-якій правовій підставі.

ТОВАР - будь-яка продукція, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (оплатної передачі).

ТОВАРИСТВО - організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Товариства поділяються на підприємницькі - ті, що здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (вони створюються лише як господарські товариства: повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство або виробничі кооперативи); та непідприємницькі - товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. Також див. Господарське товариство.

ТОВАРНИЙ ЗНАК - словесне, образотворче, об'ємне або інше умовне позначення товару (групи товарів), що використовується для відміни від інших однорідних товарів інших виробників.

У

УГОДА ПРО НАМИРИ - угода, в якій фіксується бажання сторін в майбутньому вступити в договірні правовідносини. Проте сама угода про наміри не породжує будь-яких прав та обов'язків, якщо в ній не прописане інше.

УПУЩЕНА ВИГОДА - доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене.

УСТАНОВА - організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

УСТАНОВЧИЙ АКТ - установчий документ, необхідний, для створення установ, в якому вказується мета її діяльності, визначаються майно, яке передається установі, необхідне для досягнення цієї мети, структура управління установою.

УСТАНОВЧИЙ ДОКУМЕНТ - письмовий документ, що укладається при створенні юридичної особи і підписуються всіма її учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження. Як правило він складається у формі статуту або засновницького договору для товариств та індивідуального або спільного установчого акта для установ.

Ф

ФАКУЛЬТАТИВНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ - зобов'язання, в яких існує лише один предмет виконання, проте боржник вправі замінити його іншим, заздалегідь оговореним предметом.

ФІДУЦІАРНИЙ ПРАВочИН - правочин, що має довірчий характер. Його особливістю є те, що зміна характеру правовідносин сторін, втрата довіри між контрагентами можуть стати підставою припинення правовідносин в одно-сторонньому порядку.

ФІЗИЧНА ОСОБА - людина, як учасник цивільних правовідносин.

ФІКТИВНИЙ ПРАВочИН - правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, що обумовлювалися цим правочином. Фіктивний правочин визнається судом недійсним.

ФІЛІЯ - відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій. Філії не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення. Керівники філій та представництв призначаються юридичною особою і діють на підставі виданої нею довіреності. Відомості про філії та представництва юридичної особи включаються до єдиного державного реєстру.

ФІРМОВЕ НАЙМЕНУВАННЯ (ФІРМА) - назва підприємницького товариства. Право на фірму є особистим немайновим правом і має абсолютний характер.

ФОНОГРАМА - звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

ФОРМА ПРАВОЧИНУ - правочин може вчинятися усно або в письмовій формі. Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків. У випадках, встановлених договором або законом, воля сторони до вчинення правочину може виражатися її мовчанням. У випадках, встановлених законом або домовленістю сторін правочин, який вчинений у письмовій формі, підлягає нотаріальному посвідченню. Законом встановлені випадки, коли правочин підлягає державній реєстрації.

ФОРС-МАЖОРНА ОБСТАВИНА - див. Непереборна сила.

Ц

ЦЕДЕНТ - кредитор, який передає своє право вимоги.

ЦЕСІОНАРІЙ - особа, що приймає право вимоги і стає новим кредитором.

ЦЕСІЯ - згода між кредитором по зобов'язанню, з одного боку, та третьою особою, з іншого боку, про передачу належного кредиторіві права.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО - сукупність правових норм, що на засадах юридичної рівності сторін регулюють майнові та особисті немайнові відносини.

ЦІННІ ПАПЕРИ - грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів, іншим особам. Цінні папери можуть бути іменними або на пред'явника. **Іменні цінні папери**, якщо інше не передбачено законом або в них спеціально не вказано, що вони не підлягають передачі, передаються шляхом повного індосаменту (передавальним записом, який засвідчує перехід прав за цінним папером до іншої особи). **Цінні папери на пред'явника** обертаються вільно. Цінні папери можуть бути використані для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів.

Ч

ЧЕК - цінний папір, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження чекодавця банку сплатити утримувачу чека вказану в ньому суму.

ЧЕСТЬ - об'єктивна оцінка особистості, що визначає відношення суспільства до особи, тобто соціальна оцінка моральних та інших якостей особистості.

Ш

ШТРАФ - це грошова сума або інше майно, яке боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання. Одна з форм неустойки.

Ю

ЮРИДИЧНА ОСОБА - організація, що створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Вона може бути створена шляхом об'єднання осіб та (або) майна. Залежно від порядку їх створення, юридичні особи поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів. Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Ознаками юридичних осіб є: 1) організаційна єдність; 2) відокремлене майно; 3) самостійна цивільно-правова відповідальність; 3) виступ в цивільному обороті від власного імені.

ЮРИДИЧНИЙ ОБОВ'ЯЗОК - гарантована законом міра суспільно необхідної й доречної поведінки особи, об'єктивно обумовлена потребами існування і розвитку інших осіб, соціальних груп, суспільства, людства в цілому.

ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ - обставини, з якими нормативноправові акти пов'язують будь-які юридичні наслідки: виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти поділяються на *дії* - ті, що ви-никають за волею людини (укладення договору, прийняття спадщини тощо), та *події* - обставини, що виникають поза волею людини (стихійне лихо, народження та смерть людини тощо). Дії можуть бути правомірними та протиправними. *Правомірні дії* відповідають вимогам закону, а *протиправні* їм протирічать. Вчинення неправомірних дій тягне за собою застосування передбачених цивільним законодавством санкцій до правопорушника. За своїм юридичним значенням всі правомірні дії поділяються на *юридичні поступки* - такі правомірні дії, які породжують такі

цивільно-правові наслідки незалежно від волі особи, що вчинила юридичний поступок, та *юридичні акти* - такі правомірні акти, які породжують відповідні юридичні наслідки лише тоді, коли вони вчинені із спеціальним наміром викликати ці наслідки. До юридичних актів відносяться *адміністративні акти* та *правочини*.

Список умовних скорочень

ЦКУ – Цивільний кодекс України прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 року зі змінами і доповненнями станом на 16.02.2011 року;

ЦПКУ – Цивільно-процесуальний кодекс України;

ККУ – Кримінальний кодекс України;

КПКУ – Кримінально-процесуальний кодекс України;

СКУ – Сімейний кодекс України;

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;

ЗУ – Закон України;

ЗКУ – Земельний кодекс України.

При підготовці даного посібника використані нормативно-правові акти:

- Конституція України прийнята 28 червня 1996 року Верховною Радою України.// Відомості Верховної ради України № 30, Ст.141;
 - Цивільний кодекс України прийнятий 16 січня 2003 року. Відомості Верховної ради України № 40-44, Ст.356;
 - Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.1999 р. №42-43 станом на 01.01.2010 р.
 - Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» станом на 23.02.2006 р. №3480-IV
 - Закон України «Про обіг векселів в Україні» станом на 2003 р.
 - Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» станом на 29.06.2004 р. № 1929-IV
 - Закон України «Про споживчу кооперацію» станом на 14.10.1992 р. № 2687-XII
 - Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» станом на 16.01.2003 р.
 - Закон України «Про інформацію» станом на 11.05.2004 р. № 1703-IV
 - Закон України «Про господарські товариства» станом на 27.04.2007 р. № 997-V
 - Закон України «Про кооперацію» станом на 10.07.2003 р. № 1087-IV
 - Закон України «Про об'єднання громадян» станом на 09.02.2006 р.
 - Закон України «Про місцеве самоврядування» станом на 28.12.2007 р. №107-VI
 - Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» станом на 2004 р.
 - Закон України «Про авторське право та суміжні права» 22.05.2003 р. № 850-IV
 - Закон України «Про охорону права на винаходи та корисні моделі» станом на 22.05.2003 р. №850-XV
 - Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» станом на 22.05.2003 р. № 850-XV
 - Закон України «Про заставу» станом на 08.09.1998 р.
 - Закон України «Про нотаріат» станом на 15.03.2006 р.
- а, також наукові праці та навчальна література:**
- Цивільне право України. Підручник у двох книгах. Книга перша. За редакцією О.В. Дзери та Н.С. Кузнецової: - К.2004.
 - С.О. Харитонов. Вступ до цивільного права України. Навчальний посібник. Київ. Видавництво «Істина».2006.287с.
 - Зорислава Ромовська. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс. Підручник. Київ. Атіка. 2005. 559с.
 - Цивільне право України. Академічний курс. Підручник. У 2-х томах. За загальною редакцією Я.М. Шевченко. – К. 2003.407с.
 - Венедиктова І.В. Сучасний словник цивільно-правових термінів. – Серія «Юридичний радник». – Х.: «Страйд», 2005. 224с.

Зміст

ВСТУПНЕ СЛОВО

Тема 1. Цивільне право як галузь права: поняття, предмет, метод	3
1.1. Поняття та предмет цивільного права.....	3
1.2. Метод цивільного права.....	6
Тема 2. Принципи, функції і система цивільного права.....	7
2.1. Принципи цивільного права.....	7
2.2. Функції та система цивільного права.....	8
Тема 3. Цивільне право в системі галузей права України... ..	9
Тема 4. Цивільне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна.....	10
Тема 5. Джерела цивільного права.....	11
5.1. Види джерел цивільного права.....	11
5.2. Цивільне законодавство.....	12
Тема 6. Цивільні правовідносини.....	13
6.1. Елементи цивільних правовідносин.....	13
6.2. Особливості цивільних правовідносин.....	14
6.3. Зміст цивільних правовідносин	15
Тема 7. Види цивільних правовідносин.....	16
Тема 8. Суб'єкти цивільного права.....	17
8.1. Цивільна правоздатність.....	17
8.2. Цивільна дієздатність.....	19
8.3. Фізичні особи з неповною дієздатністю.....	22
Тема 9. Визнання особи безвісно відсутньою. Оголошення особи померлою.....	23
9.1. Визнання особи безвісно відсутньою.....	23

9.2. Оголошення особи померлою.....	24
Тема 10. Місце проживання фізичної особи.....	25
Тема 11. Акти цивільного стану.....	26
Тема 12. Опіка та піклування.....	27
Тема 13. Поняття та ознаки юридичної особи.....	27
Тема 14. Правоздатність юридичної особи.....	29
Тема 15. Засоби індивідуалізації юридичної особи.....	31
16. Порядок виникнення та припинення юридичних осіб.....	32
16.1. Виникнення юридичної особи.....	32
16.2. Підстави та способи припинення юридичної особи.....	33
16.3. Гарантії прав кредиторів в разі припинення юридичної особи. Банкрутство юридичної особи.....	35
Тема 17. Класифікація юридичних осіб.....	37
Тема 18. Господарські товариства.....	39
18.1. Повне товариство.....	39
18.2. Командитне товариство.....	40
18.3. Товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю.....	42
18.3. Поняття акціонерного товариства.....	43
Тема 19. Виробничий кооператив.....	44
Тема 20. Непідприємницькі товариства та установи.....	45
Тема 21. Фізична особа – підприємець.....	46
Тема 22. Участь держави України, АРК, територіальних громад у цивільних правовідносинах.....	47

Тема 23. Поняття та види об'єктів цивільних прав.....	48
Тема 24. Речі та майно як об'єкти цивільного права.....	49
Тема 25. Поняття, особливості та класифікація цінних паперів.....	50
25.1. Поняття та особливості цінних паперів.....	50
25.2. Класифікація цінних паперів.....	51
Тема 26. Окремі види цінних паперів.....	52
26.1. Акція.....	52
26.2. Облігація.....	53
26.3. Вексель.....	53
26.4. Чек.....	54
26.5. Коносамент.....	54
Тема 27. Інші об'єкти цивільних правовідносин.....	55
27.1. Робота і послуги як об'єкти цивільних прав.....	55
27.2. Результати інтелектуальної, творчої діяльності.....	55
27.3. Інформація.....	56
27.4. Особисті немайнові блага.....	57
Тема 28. Юридичні факти в цивільному праві.....	58
Тема 29. Класифікація юридичних фактів.....	59
Тема 30. Поняття та ознаки правочинів.....	60
Тема 31. Класифікація правочинів.....	61
Тема 32. Умови дійсності правочинів.....	62
Тема 33. Недійсні правочини.....	63
Тема 34. Підстави та правові наслідки недійсності правочинів.....	64
34.1. Підстави визнання правочину недійсним.....	64
34.2. Правові наслідки недійсності правочинів.....	67

Тема 35. Поняття та види представництва.....	68
Тема 36. Довіреність.....	71
Тема 37. Поняття, види строків (термінів) в цивільному праві. Обчислення строків.....	74
Тема 38. Строки здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.....	76
Тема 39. Поняття, види та значення позовної давності.....	77
Тема 40. Зупинення, переривання та відновлення строку позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.....	78
Тема 41. Поняття та зміст права на захист.....	80
Тема 42. Поняття та класифікація засобів державного примусу.....	81
Тема 43. Поняття, особливості та види цивільно-правової відповідальності.....	82
43.1. Особливості цивільно-правової відповідальності.....	82
43.2. Види цивільно-правової відповідальності.....	83
Тема 44. Склад правопорушення та умови цивільно-правової відповідальності. Підстави звільнення від відповідальності....	84
44.1. Склад цивільного правопорушення.....	84
44.2. Умови цивільно-правової відповідальності.....	85
44.3. Підстави звільнення від відповідальності.....	86
Тема 45. Власність та право власності.....	87
Тема 46. Набуття та припинення права власності.....	89
46.1. Способи набуття права власності.....	89
46.2. Підстави припинення права власності.....	92

Тема 47. Поняття та види права спільної власності.....	93
Тема 48. Спільна часткова власність.....	94
Тема 49. Спільна сумісна власність.....	96
Тема 50. Право приватної власності.....	98
50.1. Право приватної власності фізичних осіб (громадян).....	98
50.2. Право приватної власності юридичних осіб.....	100
Тема 51. Право власності окремих юридичних осіб.....	101
1. Право власності господарських товариств.....	101
2. Право власності кооперативів.....	102
3. Право власності непідприємницьких товариств та організацій.....	103
Тема 52. Право державної та комунальної власності.....	104
1. Державна власність.....	104
2. Комунальна власність.....	105
Тема 53. Речові права на чуже майно.....	107
1. Ознаки речових прав на чуже майно.....	107
2. Види речових прав на чуже майно.....	108
Тема 54. Поняття та система цивільно-правових способів захисту права власності та інших речових прав.....	109
Тема 55. Речово-правові способи захисту права власності та інших речових прав.....	110
Тема 56. Позови до органів державної влади та місцевого самоврядування.....	111
Тема 57. Поняття та принципи авторського права.....	113
Тема 58. Основні категорії авторського права.....	114
58.1. Об'єкти та суб'єкти авторського права.....	114
58.2. Співавторство.....	115
58.3. Суміжні права.....	116

Тема 59. Права авторів та їх захист.....	117
59.1. Права авторів.....	117
59.2. Захист авторського права та суміжних прав у цивільно-правовому порядку.....	118
Тема 60. Строки чинності (охорони) авторських прав та суміжних прав.....	119
Тема 61. Поняття патентного права.....	120
Тема 62. Об'єкти та суб'єкти патентного права.....	121
62.1. Суб'єкти патентного права.....	121
62.2. Об'єкти патентного права.....	122
Тема 63. оформлення прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок.....	123
63.1. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.....	123
63.2. Права, засвідчені патентом.....	123
63.3. Припинення дії патенту достроково.....	124
63.4. Заявка на видачу патенту.....	125
Тема 64. Права автора та патентоволодільця. Захист цих прав.....	126
64.1. Права автора.....	126
64.2. Права патентоволодільця.....	127
64.3. Захист прав патентоволодільців та авторів.....	128
Тема 65. Правові засади індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів та послуг.....	129
Тема 66. Особливості та види особистих немайнових прав.....	130
Тема 67. Право на захист честі, гідності та ділової репутації.....	131

Тема 68. Здійснення та захист особистих немайнових прав.....	133
Тема 69. Поняття зобов'язального права та зобов'язання.....	134
Тема 70. Види зобов'язань.....	136
Тема 71. Підстави виникнення зобов'язань.....	137
Тема 72. Суб'єкти зобов'язання. Множинність осіб у зобов'язанні.....	138
72.1. Суб'єкти зобов'язання.....	138
72.2. Множинність осіб у зобов'язанні.....	139
Тема 73. Заміна осіб у зобов'язанні.....	140
73.1. Підстави заміни кредитора.....	141
73.2. Заміна боржника.....	142
Тема 74. Регресні зобов'язання.....	143
Тема 75. Поняття та принципи виконання зобов'язань.....	144
Тема 76. Принцип належного виконання зобов'язання	145
76.1. Поняття належного виконання зобов'язання.....	145
76.2. Спосіб виконання зобов'язання.....	147
76.3. Місце виконання зобов'язання.....	149
76.4. Строк виконання зобов'язання.....	150
Тема 77. Поняття та система способів забезпечення виконання зобов'язання.....	151
Тема 78. Неустойка (штраф, пеня).....	153
Тема 79. Застава.....	155
79.1. Поняття застави.....	155
79.2. Договір застави.....	157
79.3. Сторони договору застави.....	158

79.4. Звернення стягнення на заставлене майно.....	160
79.5. Припинення права застави.....	161
Тема 80. Притримання.....	162
Тема 81. Порука.....	163
Тема 82. Гарантія.	165
Тема 83. Завдаток.....	167
Тема 84. Поняття та види припинення зобов'язань.....	168
Тема 85. Поняття, значення та зміст цивільно-правового договору.....	169
85.1. Поняття, значення і свобода договору.....	169
85.2. Значення цивільно-правових договорів.....	170
85.3. Зміст договору.....	171
Тема 86. Класифікація цивільно-правових договорів.....	173
Тема 87. Укладення договорів.....	174
Тема 88. Підстави зміни чи розірвання договорів.....	175
Тема 89. Спадкове право.....	177
89.1. Поняття та суть спадкування.....	178
89.2. Відкриття спадщини.....	179
89.3. Час відкриття спадщини.....	179
89.4. Місце відкриття спадщини.....	180
89.5. Спадкоємці.....	181
89.6. Склад спадщини (спадкова маса).....	182
89.7. Права заповідача.....	183
Тема 90. Спадкування за законом.....	184
90.1. Випадки при яких настає спадкування по закону.....	184
90.2. Коло спадкоємців за законом та спадкування по праву представлення.....	185

90.3. Спадковий договір.....	186
Словник.....	187
Список умовних скорочень.....	227
Використані нормативно-правові акти та література.....	228

Серія «Вища освіта в Україні». Заснована в 1999 р.

Навчальне видання

Курило Тетяна Вячеславівна

УКРАЇНСЬКЕ ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Підписано до друку 45027083 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Фіз. арк. 20,5. Умовн. друк. арк. 19,065.
Зам. № 442. Наклад 472 прим.

Видавництво ПП «Новий Світ-2000»
79026, Україна, м. Львів-26, вул. В. Великого, 4, кімн. 121
<http://www.ns2000.com.ua>
E-mail: novyisvit2000@lviv.farlep.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 59 від 25.05.2000 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Віддруковано в друкарні видавництва «Новий Світ – 2000»

Видавництво «Новий Світ–2000» пропонує:

- *гуртову і роздрібну торгівлю книжковою продукцією згідно з прайс-листом;*
- *своєчасне постачання замовнику книг посилками, контейнерами та автотранспортом по Україні;*
- *можливість оплати книжок у міру реалізації;*
- *активний книгообмін;*
- *комплектування фондів бібліотек підручниками, навчальними посібниками, словниками і довідниками;*
- *відтермінування платежів для гуртових покупців;*
- *видавничі та поліграфічні послуги;*
- *помірні ціни і гнучку систему знижок (до 25 %).*

Наше видавництво готове до взаємовигідної співпраці з авторами. Ми розглянемо всі ваші пропозиції щодо видання книги, узгодимо умови співпраці. Гарантуємо авторам якісну підготовку видань до друку. Після виходу книги у світ роботу над нею не припиняємо. Разом з авторами ми доопрацьовуємо видання: враховуємо всі зауваження та побажання, що надходять після виходу праць.

Видавництво ПП «Новий Світ-2000»

79053, м. Львів-53, а/с 5026

тел./факс: 295-41-46, 245-82-29

e-mail: novyisvit2000@lviv.farlep.net

«ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ».

Навчально-методичний посібник

Азаренкова Г.М., Борисенко І.І., Головка О.Г.

За змістом посібник відповідає програмі нормативної навчальної дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» для студентів, які навчаються за напрямом «Економіка і підприємництво». Навчальний посібник «Економіка праці та соціально-трудові відносини» містить лекційний матеріал, плани семінарських завдань, індивідуальні завдання, завдання для аудиторної роботи та для самостійної роботи. В кожній темі зазначено ключові терміни, тестові завдання та структурно-логічні схеми що застосовуються при викладанні теми і надається перелік рекомендованих джерел інформації.

Даний посібник розрахований на студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів, науковців.

СТИСЛИЙ ЗМІСТ

Передмова

Тема 1. ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 2. ТРУДОВІ РЕСУРСИ І ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬСТВА

Тема 3. СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ЯК СИСТЕМА

Тема 4. СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

Тема 5. РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Тема 6. СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ЗАЙНЯТОСТІ

Тема 7. ОРГАНІЗАЦІЯ І НОРМУВАННЯ ПРАЦІ

Тема 8. ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

Тема 9. ПОЛІТИКА ДОХОДІВ І ОПЛАТА ПРАЦІ

Тема 10. ПЛАНУВАННЯ ПРАЦІ

Тема 11. АНАЛІЗ, ЗВІТНІСТЬ І АУДИТ У СФЕРІ ПРАЦІ

Тема 12. МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ СФЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЇЇ
УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Тема 13. МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ
ВІДНОСИН

Термінологічний словник

Відповіді до тестів

Відповіді до тверджень

Відповіді до схем

«ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА». Навчальний посібник

Швець Л.П., Доберчак Н.І.

У навчальному посібнику наводиться перелік обов'язкових для вивчення тем, розкривається зміст кожної з них, наводяться приклади розв'язку типових задач, які допоможуть краще засвоїти теоретичний матеріал і використати його на практиці. Кожна тема містить тести для самоконтролю. Структура навчального посібника відповідає вимогам і структурі ОПП з даної дисципліни затвердженої державним стандартом з напрямку підготовки студентів 0918 "Легка промисловість". Навчальний посібник сприятиме формуванню економічного мислення студентів і допоможе використовувати здобуті знання для якісного виконання своїх професійних обов'язків.

СТИСЛИЙ ЗМІСТ

Тема 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД КУРСУ

Тема 2. ОСНОВНІ ФОНДИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 3. ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 4. ОБОРОТНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 5. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 6. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

Тема 7. ВИТРАТИ НА ПРОДУКЦІЮ

Тема 8. ДОХОД ТА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

Тема 9. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ РЕСУРСІВ І ПРОДУКЦІЇ

Тема 10. ОСНОВИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Тема 11. ФОРМИ СУСПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Література